

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE/VEYA ZORLA EVLİLİKLER İÇİN ÖNLEME VE MÜDAHALE REHBERİ

ÖĞRETMENLERE
YÖNELİK
UYGULAMALAR

AĞUSTOS, 2024

öğretmen
ağı

YAYINA HAZIRLAYAN:

Ekin Gürsu Duman (Öğretmen Ağı)

TASARIM:

Didem Otar (MYRA)

UYGULAMA:

Gülderen Rençber Erbaş (MYRA)

Bu rehber, Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Sona Erdirilmesi Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında, Öğretmen Ağı tarafından Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) iş birliğinde İsveç Uluslararası Kalkınma İş Birliği Ajansı'nın (SIDA) finansal desteği ile hazırlanmıştır. Bu içerik herhangi bir biçimde UNFPA ve SIDA'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

This document has been prepared by Teachers Network in scope of United Nations Joint Programme for Elimination of Child, Early and Forced Marriages in collaboration with United Nations Population Fund (UNFPA) and with the financial support of Swedish International Development Cooperation Agency, (SIDA). The views expressed herein can in no way be taken to reflect the official opinion of UNFPA and SIDA.

İstanbul, Ağustos 2024

**ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE/VEYA ZORLA EVLİLİKLER İÇİN
ÖNLEME VE MÜDAHALE REHBERİ****ÖĞRETMENLERE
YÖNELİK
UYGULAMALAR****ÖĞRETMEN AĞI HAKKINDA**

Öğretmen Ağı; öğretmenlerin, meslektaşları ve farklı disiplinlerden kişi ve kurumlarla bir araya gelerek güçlendiği bir paylaşım ve işbirliği ağıdır. Sabancı Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Eğitim Reformu Girişimi'nin yürütücülüğünü üstlendiği Öğretmen Ağı, Türkiye'de, eğitim alanında faaliyet gösteren öncü 7 Vakıf; Aydın Doğan Vakfı, Bir Arada Yaşarız Eğitim ve Toplumsal Araştırmalar Vakfı (BAYETAV), Ekol Vakfı, Enka Vakfı, Mehmet Zorlu Vakfı, Sabancı Vakfı ve Vehbi Koç Vakfı tarafından desteklenir.

Ağ, "Bizden bir şey olmaz.", "İcat çıkarma şimdi.", "Bu yollardan geçtik.", "Zaten bildiğim şeyler." gibi kalıpların kırılabileceğine ve değişimin öğretmenler adına değil öğretmenlerle birlikte başladığına inanır. Farklı disiplinlerle etkileşimden beslenerek, eğitime dokunan paydaş kişi ve kurumlarla işbirliği geliştirerek ve hayat boyu öğrenme anlayışını benimseyerek, öğretmenlerin ve Ağı'nın bir parçası

olan herkesin bir arada ürettiği bir öğrenme topluluğu oluşturur.

**ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA
EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİNDE
ÖĞRETMENLERİN GÜÇLENMESİ PROJESİ
HAKKINDA**

Aralık 2022'de Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) desteği ile başlayan, Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin (ÇYEZE) Önlenmesi için Öğretmen Güçlenmesi Projesi, 6 Şubat 2023'te gerçekleşen depremlerle birlikte farklı bir yola girmek zorunda kaldı. Afet sonrası sahadan gelen haberler, bölgedeki ÇYEZE vakalarının afet sonrasında daha dramatik bir şekilde arttığını gösteriyordu.

Öğretmen Ağı Değişim Elçisi öğretmenlerden ve işbirliği yapılan Sabancı Üniversitesi Mor Sertifika Programı'nın ilişkide olduğu öğretmenlerden oluşan 21 kişilik bir karma grup ile Nisan 2023'te yeniden yola çıkıldı. Nisan-Ağustos 2023 tarihleri

içerisinde tartışmalar yürütüldü, alandan ve UNFPA'den uzmanlarla 5 buluşmalı bir güçlenme süreci geçirildi. Buluşmalarda, hem öğretmen deneyimleri hem de hukuki ve prosedürel süreçler içselleştirilmeye çabalandı.

Haziran 2023 tarihinden başlayarak "Okullarda ÇYEZE vakalarını önlemek için neler yapabiliriz?" sorusuyla yola çıkan bir Yaratıcı Problem Çözme Programı süreci deneyimlendi ve süreç sonunda öğretmenlere, velilere ve çocuklara yönelik 3 ayrı güçlenme süreci oluşturuldu. Yeni dönemin başlaması ile birlikte deneyimler ve giriş yazıları öğretmenlerle birlikte oluşturuldu. Tüm bu yazılar ve uygulamalar "Çocuk Yaşta, Erken ve/veya Zorla Evlilikler için Önleme ve Müdahale Rehberi: Öğretmenlere Yönelik Uygulamalar" ismi verilen bu yayında toplandı.

İÇİNDEKİLER

04 ÖNSÖZ

06 PROJE EKİBİ VE KISALTMALAR

07 REHBER HAKKINDA

- 8 Neyi Amaçlıyoruz?
- 8 Rehber Nasıl Kullanılır?

09 ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE/VEYA ZORLA EVLİLİKLER (ÇYEZE)

- 10 ÇYEZE ve İlgili Kavramlar - Aslıhan Abadan
- 11 Çocukluk, Çocuk Hakları ve ÇYEZE - Aslıhan Abadan
- 12 ÇYEZE ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği - Elif Selçuk
- 14 Dünyada ve Türkiye'de ÇYEZE- Elif Selçuk
- 17 ÇYEZE'nin Nedenleri - Ergün Karaca
- 18 ÇYEZE'nin Sonuçları - Ergün Karaca
- 19 ÇYEZE Hakkında Yaygın Yanlış Argümanlar - Ergün Karaca

20 ÇYEZE'YE YÖNELİK MÜDAHALE VE KORUMA SÜREÇLERİNDE ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

- 21 Öğretmenlere ÇYEZE Riskini Düşündürebilecek Durumlar - Züleyha Kaplanoğlu
- 23 Aileler ve Çocuklar Neden ÇYEZE'ye Taraf Görünebilir? - Remziye Acar
- 25 ÇYEZE ile Mücadele için Öğretmenler Neler Yapabilir? - Nilgün Karadağ
- 27 ÇYEZE'yi Önleme ve Müdahalede Paydaşlarımız Kimlerdir? - Cemile Mavigözlü
- 28 Öğretmenler için Yol Haritası

29 ÇYEZE'Yİ ÖNLEME VE MÜDAHALEYE YÖNELİK UYGULAMALAR

- 30 Öğretmenden Öğretmene
 - Çocuğun Korunma Hakkı
 - Çocuk Yaşta Evliliklerin Nedenleri ve Sonuçları
 - Farkındalık Çalışmalarına Eleştirel Bakış
 - Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesinde Okulun Rolü
- 43 Öğretmenden Öğrenciye
 - Ortaokul
 - Lise
- 62 Öğretmenden Veliye
 - Çocuk Hakları Açısından Çocuk Yaşta Evlilikler
 - Çocuk Yaşta Evlilikleri Önleyici Çalışmalar
 - Çocuğun Korunmasında Ebeveynin Rolü

67 SONSÖZ

69 FAYDALI KAYNAKLAR

71 SÖZLÜK

73 KAYNAKÇA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

REHBER
HAKKINDA

ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLER
(ÇYEZE)

ÇYEZE'YE YÖNELİK
MÜDAHALE VE KORUMA
SÜREÇLERİNDE
ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

ÇYEZE'Yİ
ÖNLEME VE
MÜDAHALEYE YÖNELİK
UYGULAMALAR

SONSÖZ

FAYDALI
KAYNAKLAR

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

01 ÖNSÖZ

öğretmen
ağı

5 ÖNSÖZ

ÖNSÖZ

Çocuk Yaşta, Erken ve/veya Zorla Evlilikler (ÇYEZE) dünyada ve Türkiye'de yaygın bir çocuk hakları meselesi olup, bununla mücadele için ulusal ve küresel düzeyde birçok çalışma yürütülmektedir. Öğretmenlerin, meslektaşları ve farklı disiplinlerden uzmanlarla bir araya gelerek güçlendiği bir paylaşım ve işbirliği ağı olan Öğretmen Ağı (ÖA) olarak, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) desteğiyle 2023 yılının Ocak ayından bu yana Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi için Öğretmenlerin Güçlenmesi Projesi'ni yürütmekteyiz.

Bu rehberi, ÇYEZE'yi ortadan kaldırmaya ve çocukların haklarını gözetmeye yönelik çalışmalara katkı sunmak amacıyla, öğretmenleri destekleme ihtiyacı çerçevesinde ÖA'da buluşan öğretmen topluluğu ve ÖA ekibi birlikte hazırladı. Toplulukta 10 ilden ve 8 branştan 20 öğretmen ve 3 eğitim fakültesi öğrencisi yer aldı. Çocukların haklarına erişimini ve potansiyellerini tam olarak

gerçekleştirmelerini sağlamayı hedefleyen bu yolculukta, çocukların haklarının gözetilmesinde önemli rolü bulunan tüm eğitimcilerin güçlenmesini amaçladık. Rehberde hem bu konuda yaygınlaştırabileceğimiz temel bilgiler ve yaklaşımlar hem de öğretmenlere, velilere ve öğrencilere yönelik etkinlikler yer alıyor.

ÇYEZE ile mücadele konusunda çözümler geliştirilmesinde öğretmenler olarak önemli rolümüz var ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk, göç ve afetler gibi yapısal sorunlar, ÇYEZE konusunda toplumda yaygın yanlış argümanlar, ÇYEZE'yi destekleyen kimi olumsuz tutum ve gelenekler zaman zaman bu konuda adım atmamızı zorlaştırıyor. Bu rehberi, öğretmenler, rehber öğretmenler ve/veya psikolojik danışmanlar olarak yalnız olmadığımızı, alabileceğimiz birçok önlem, yapabileceğimiz birçok müdahale bulunduğunu hatırlamak ve bu konuda diğer eğitimciler ve paydaşlarımızla

birlikte güvenle yürümemizi kolaylaştırmak için hazırladık. Eğitimciler olarak bu konudaki riskleri fark etme, öğrencilerimizi destekleme, ailelerini güçlendirme ve herhangi bir suç ihtimali veya korunma ihtiyacına dair bir durum fark ettiğimizde kamu kurumlarına bildirimde bulunma rol ve sorumluluğumuz var. Bu alandaki mücadeleye katılabilir, hem meslektaşlarımızın hem de öğrencilerimizin ve ailelerinin farkındalığını arttırabilir, onların da bu meseleyle mücadele etmesine katkıda bulunabiliriz. Böylece hem sorunun çözümüne hem de bu konuda üretilecek politikalara birlikte katkı sunabiliriz.

Bu rehber, her bir öğrencinin haklarını gözetmek ve ÇYEZE gibi haklarını ihlal eden ve potansiyellerini gerçekleştirmelerini engelleyen durumlara maruz kalmalarını önlemek için ÖA'nın bilgi ve deneyimlerinden yola çıkılarak UNFPA danışmanlığında hazırlandı. Rehber, ÇYEZE'ye maruz bırakılan veya risk altında bulunan

öğrencileri destekleme sürecinde dayanışmak isteyen tüm öğretmenlerin kullanımına ve geliştirme yönündeki önerilerine açıktır. Çocukların haklarının korunması, her bir çocuğun potansiyelini gerçekleştirmesi için ortak çaba gerektirmektedir. Sizleri bu rehberi kullanmaya, çocuk haklarını koruma ve her bir çocuğun potansiyelini gerçekleştirmesini sağlama yolunda birlikte yürümeye davet ediyoruz.

PROJE EKİBİ

PROJE EKİBİ

Ayşe Beyazova, Proje Danışmanı

Deniz Gökteaş, Proje Uzmanı

Güenalp Turan, Proje Koordinatörü

Melike Ergün, Proje İzleme Danışmanı

Melisa Soran, Proje Kolaylaştırıcısı ve Topluluk Danışmanı

YAZARLAR VE REHBERE KATKI VERENLER

Aslıhan Abadan, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Banu Yücetaş, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Berfin Karahan, Sınıf Öğretmeni

Cemile Mavigözlü, İngilizce Öğretmeni

Elif Selçuk, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Ergün Karaca, Fen Bilimleri Öğretmeni

Fatmanur Boyraz, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Murat Çıtır, Sınıf Öğretmeni

Nihan Evcil, Tarih Öğretmeni

Nilgün Karadağ, Sınıf Öğretmeni

Pınar Göcen, Türkçe Öğretmeni

Remziye Acar, Tarih Öğretmeni

Şirin Piya Giyik, Türkçe Öğretmeni

Züleyha Kaplanoğlu, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

PROJENİN DİĞER KATILIMCILARI

Gülçin Aldırmaz Şahin, Sınıf Öğretmeni

Merve Sarılı Kaya, İngilizce Öğretmeni

Nesibe Mat, Sınıf Öğretmeni

Neslihan Şahin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Nuray Dinçman, Türkçe Öğretmeni

Serkan Emre, Teknoloji ve Tasarım Öğretmeni

PROJE SÜRECİNDE DESTEK SUNANLAR

Aişe Nur Uğurlu, Öğretmen Ağı

Emine Kuzutürk Savaş, UNFPA

Gökhan Yıldırımkaaya, UNFPA

Seda Akço Bilen, Hümanist Büro - UNFPA, Danışman

Yıldız Yapar, UNFPA

Zehra Tosun, UNFPA, Danışman

Zeynep Büker, UNFPA

KISALTMALAR

ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASM	Aile Sağlığı Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
ÇİM	Çocuk İzlem Merkezi
ÇODEM	Çocuk Destek Merkezi
ÇYEZE	Çocuk Yaşta, Erken ve/veya Zorla Evlilikler
GSM	Göçmen Sağlığı Merkezi
ICC	Uluslararası Çocuk Merkezi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OHCHR	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
ÖA	Öğretmen Ağı
SB	Sağlık Bakanlığı
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TRSM	Toplum Ruh Sağlığı Merkezi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDEF	Birleşmiş Milletler Demokrasi Fonu
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

REHBER
HAKKINDA

ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLER
(ÇYEZE)

ÇYEZE'YE YÖNELİK
MÜDAHALE VE KORUMA
SÜREÇLERİNDE
ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

ÇYEZE'Yİ
ÖNLEME VE
MÜDAHALEYE YÖNELİK
UYGULAMALAR

SONSÖZ

FAYDALI
KAYNAKLAR

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

02

REHBER HAKKINDA

öğretmen
ağı

8 REHBER HAKKINDA

- 8 Neyi Amaçlıyoruz?
- 8 Rehber Nasıl Kullanılır?

REHBER HAKKINDA

NEYİ AMAÇLIYORUZ?

Çocuk yaşta, erken ve/veya zorla evlilikler (ÇYEZE) dünyada ve Türkiye'de çok yaygın bir sorundur. Kız çocukları daha fazla etkileyen bu sorun sadece yoksul çevrelere ait veya sanılanın aksine, azalıp bitmek üzere olan bir sorun değildir. İstatistiklere göre, dünyada her 5 çocuktan biri, Türkiye'de ise evli olan her 5 kadından biri çocuk yaşta evlendirilmiştir (UNFPA, 2020). ÇYEZE çocuk haklarına aykırıdır ve kadına yönelik şiddetin bir biçimidir. ÇYEZE, çocuk yaşta gebelik ve ölü doğumların artmasına yol açarken kadınların bedeni ve cinselliği ile ilgili karar verme, toplumsal ve ekonomik hayata katılma haklarını engeller.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye (BMÇHS) göre 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Çocukların evlendirilmesi, çocukların yaşama ve gelişme, eğitim, katılım, sağlık, oyun gibi temel haklarına aykırıdır. Aynı zamanda kadına

yönelik şiddetin bir biçimi olan ÇYEZE, çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişmelerini olumsuz etkiler. Bu sorunla mücadele için tüm yasal, idari, toplumsal ve eğitsel önlemler alınmalı, toplumdaki ilgili tüm yetkililer harekete geçmelidir.

Çocukların ÇYEZE'den korunması ortak çaba gerektirir. Bu ortak çaba çerçevesinde öğretmenlerin rolü kritik önemdedir. Öğretmenler, sorunun nedenlerine ve koşullarına ilişkin bakış açısını dönüştürmede; önleme odaklı bir çocuk koruma sistemi için okulun harekete geçmesini, bildirim süreçlerinin bilinmesini ve uygulanmasını sağlamada önemli rol oynar. Öğretmenler, eğitime erişimin ve devamın sağlanmasında çocukların, ebeveynlerin ve kanaat önderlerinin farkındalığının artırılmasında, kadınların ve kız çocukların ÇYEZE'ye karşı güçlenmesinde önemli etki yaratabilir. Bu rehber, ÖA'da bir araya gelen bir grup öğretmen tarafından öğretmenlerin ÇYEZE

ile mücadele konusunda oynayabileceği kritik rollerde onlara destek sunmak, onları ÇYEZE ve ÇYEZE ile mücadele yollarına ilişkin bilgilendirmek ve onlara öğrencileri, velileri ve çevrelerindeki öğretmenleri güçlendirebilecek çeşitli çalışmalar konusunda yol göstermek için hazırlanmıştır.

REHBER NASIL KULLANILIR?

Çocuk Yaşta, Erken ve/veya Zorla Evlilikler için Önleme ve Müdahale Rehberi çocuk yaşta evliliklerle mücadele konusunda güçlenme arayışında olan veya çalışma yapmayı planlayan eğitimcilerle yöneliktir. Rehberde yer alan metinler ve etkinlikler, öğretmenler, rehber öğretmenler ve/veya psikolojik danışmanlar tarafından kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Rehberde yer alan metinler ve etkinlikler derslerde, seminer ve atölyelerde, velilere yönelik güçlendirme programlarında veya öğretmen eğitimlerinde kullanılabilir. Rehberde yer alan etkinliklerin uygulayıcısı öğretmenler, hedef

grupları ise eğitimciler, öğrenciler ve velilerdir. Rehber, ÇYEZE üzerine bilgilendirici metinlerin yanı sıra ÇYEZE ile mücadele konusunda etkinlik önerileri de içermektedir. Rehberde öğretmenlerin faydalanabileceği çeşitli kaynakların yer aldığı son bölümün ardından konuya ilişkin temel kavramların açıklandığı bir sözlük de yer almaktadır.

03

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE/VEYA ZORLA EVLİLİKLER (ÇYEZE)

öğretmen
ağı

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE/VEYA ZORLA EVLİLİKLER (ÇYEZE)

- 10 ÇYEZE ve İlgili Kavramlar - Aslıhan Abadan
- 11 Çocukluk, Çocuk Hakları ve ÇYEZE - Aslıhan Abadan
- 12 ÇYEZE ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği - Elif Selçuk
- 14 Dünyada ve Türkiye'de ÇYEZE- Elif Selçuk
- 17 ÇYEZE'nin Nedenleri - Ergün Karaca
- 18 ÇYEZE'nin Sonuçları - Ergün Karaca
- 19 ÇYEZE Hakkında Yaygın Yanlış Argümanlar - Ergün Karaca

ÇYEZE VE İLGİLİ KAVRAMLAR

ASLIHAN ABADAN

"Çocuk yaşta evlilik", "erken evlilik" ve "zorla evlilik" kavramları zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa da bu kavramların her biri sorunun farklı boyutlarına dikkat çekmektedir. Bu nedenle bu kavramlar **Çocuk Yaşta, Erken ve/veya Zorla Evlilik (ÇYEZE)** çatısı altında toplanmıştır. Problemi bütünüyle anlamak için öncelikle kavramları açmak ve ilintili meseleleri tartışmak bir eğitimci için faydalı olacaktır.

Çocuk yaşta evlilik, taraflardan en az birinin çocuk olduğu hem resmi hem de gayriresmi evliliklere denir [ICC'den (2019) aktaran UNFPA (2021a, 8)]. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre de, "Daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi" çocuktur. Yasanın 18 yaşını doldurmamış kişilerin evlenmesine olanak veren düzenlemesi, bu evliliklerin çocuk yaşta evlilik olarak tanımlanmasını engellemez. Çocuk yaşta evlilik söz konusu olduğunda

çocuğun istek veya rızasından da bahsedilemez (2021, 8).

Erken evlilik, henüz evliliğin getireceği sorumlulukları üstlenebilecek gelişim düzeyinde olmayan kişilerin evliliklerini ifade eder. BM belgelerinde, "Çocuk yaşta evlilik dahil erken evlilikler" demek suretiyle, erken evliliğin çocuk yaşta evlilikten ibaret olmadığına dikkat çekilmektedir [66/140 sayılı BMGK'den aktaran UNFPA (2021a, 8)]. Burada asıl olan, evlenecek kişinin 18 yaşından küçük olması, 18 yaşından büyük olsa dahi fiziksel, duygusal, cinsel ve ruhsal gelişimini tamamlamamış olması veya yaşam seçenekleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmaması gibi faktörler sebebiyle evliliğe rıza göstermeye henüz hazır olmamasıdır.

Zorla evlilik, iki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik türüdür

[OHCHR'den (n.d.) aktaran UNFPA (2021a, 9)]. Zorla evlilik farklı biçimlerde olabilir. İnsan ticareti, görücü usulü yapılan geleneksel evlilikler, "kız kaçırma", vatandaşlık elde etmek amacıyla yapılan evlilikler ile mağdurun tam ve bilgilendirilmiş olarak rıza gösterme kapasitesinden yoksun olduğu evlilik biçimlerinin hepsi zorla evlilik örneği teşkil eder [Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evlilikler Sözlükçesi'nden (2018) aktaran UNFPA (2021a, 9)].

Tam ve özgür irade, evlilik akdinin kurulması için evlilik sözleşmesinin temel şartıdır. Evlilik, evlenecek kişilerin bu akdi gerçekleştirme konusunda beyan edecekleri tam ve özgür iradeleri ile kurulur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde bu durum şöyle ifade edilmektedir: "Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır." Bildirge'nin resmi çevirisinde her ne kadar "rıza" kavramı kullanılmışsa da, bunu Türkçe'de yaygın olarak kullanılan "razı olma" anlamında

değerlendirmemek gerekir. Burada kastedilen, **kişinin tam ve özgür bir irade ile evlenmeyi istemesidir** (UNFPA, 2021a, 49). İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin farklı çevirilerinde "consent" kavramının karşılığı olarak "istenç", "olur", "irade" gibi farklı kullanımlar da söz konusudur. Çocukların, yani 18 yaşından küçük bireylerin evlenmeyi istemesi veya kabul etmesi evliliğin gerçekleşmesi için yeterli sebep değildir. Evlilik sözleşmesi ayırt etme gücüne sahip kişiler tarafından akdedilebilecek bir sözleşme olduğundan ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin tam ve özgür irade oluşturmasından söz edilemez.

Bu bağlamda **rıza inşası**, yetişkinlerin çeyiz, gelinlik gibi çeşitli cezbedici hediyeler, sözler veya vaatlerle evliliği çocuk için özenilecek hâle getirmesi ve çocuğu evlenmeyi istemesi yönünde manipüle etmesidir.

ÇOCUKLUK, ÇOCUK HAKLARI VE ÇYEZE

ASLIHAN ABADAN

TBMM tarafından 1995 yılında onaylanarak iç hukukun bir parçası hâline gelen BMÇHS,¹ 18 yaşından küçük her bireyi çocuk olarak tanımlar ve 18 yaşını doldurana kadar her bireyin çocuk olduğunu kabul eder. Çocuk haklarına ilişkin standartları ortaya koyan ve bu hakları garanti altına alan BMÇHS neredeyse tüm ülkeler tarafından onaylanmıştır. Bağlayıcı taahhütler içeren Sözleşme, çocuk haklarının korunmasında ve hayata geçirilmesinde temel dayanağımızdır.

BMÇHS "çocuklar arasında ayırım gözetmeme", "çocukların yaşamı ve gelişimini sağlama", "çocukların öncelikli yararını koruma" ve "çocukların katılımını, görüşlerini ifade etmesini ve bu görüşlerin dikkate alınmasını sağlama" ilkelerini çocuk haklarına ilişkin dört temel ilke olarak ortaya koyar ve bu ilkelerin tümünün çocuklarla ilgili her durumda dikkate alınması gerektiğini

savunur. Çocuk hakları, her biri ayrı öneme sahip, birbirleriyle ilişkili ve birbirleriyle bağlantılı haklar bütünüdür (Lundy, 2019). Bu haklardan birinin ihlali, diğer hakların hayata geçirilmesinde risk oluşturabilir. Diğer yandan hayata geçirilen bir hak bir başka hakkın hayata geçirilmesine de katkı sağlayabilir. Bu yüzden, çocuk hakları bütüncül biçimde ele alınmalıdır.

Çocukluk, farklı toplumlara, tarihin farklı evrelerine, hatta aynı toplumun farklı kesimlerine göre değişen sosyolojik bir olgudur (Atıla Demir, 2022). Bu nedenle çocukluk, farklı ülkelerde tarihsel ve kültürel nedenlerle farklılaşabilir. Modern düşünce, evrensel bir standart olarak 18 yaş ve üzerini yetişkinlik olarak kabul etse de, günümüzde çeşitli toplumlarda daha küçük yaşta bireyler hâlâ evlenmeye uygun kabul edilebiliyor. Buna bağlı olarak ÇYEZE ile karşılaşılmaya devam ediliyor.

Çocuk yaşta evlilikler, farklı toplumlarda kabul görebilse de çocuk haklarına aykırıdır. 18 yaşından küçük olan bireyler ergin kılınmış olsalar dahi çocuk kabul edilmeli ve evlendirilmemelidir.

Evliliğe genel olarak her toplumda olumlu yargılar atfedilir. Gerek kültürel gerekse hukuki açıdan uygulamalarda farklı yaklaşımların sergilendiği görülse de, çocuk yaşta yapıldığı takdirde evliliğin suç olduğu ve engellenmesi gerektiği pek çok ülkenin yasalarında yer alır.

Mevcut yasalarda çok sayıda yasaklayıcı düzenleme bulunmasına rağmen, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de ÇYEZE'nin toplumsal bir sorun olarak varlığını sürdürmeye devam ettiği görülmektedir.

Eğitim, sağlık, katılım, oyun ve dinlenme, istismardan korunma gibi pek çok çocuk hakkını ihlal eden

ÇYEZE; gelişim sürecinde olmalarına rağmen çocukların yetişkin sorumlulukları üstlenmesine yol açmaktadır ve çocukların gelişimlerinin, potansiyellerini gerçekleştirmesinin önünde büyük bir engeldir. ÇYEZE, çocukların yaşam hakları dahil olmak üzere tüm haklarının ihlaline yol açan, acil olarak mücadele edilmesi gereken bir çocuk hakları meselesidir.

¹ 22184 sayılı T.C. Resmi Gazete'de yayımlanan Sözleşme'yi incelemek için: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>

ÇYEZE VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

ELİF SELÇUK

Küresel bir sorun olan, hem toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden beslenen hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren çocuk yaşta, erken ve/veya zorla evliliklere kız çocuklar oğlan çocuklara kıyasla daha sık maruz kalmaktadır. UNFPA'nın UNICEF'ten (2013) aktardığına göre, dünyada 650 milyon kadın ve kız çocuğun, 115 milyon erkeğin ve oğlan çocuğun 18 yaşından önce evlendirildiği tahmin edilmektedir (UNFPA, 2021a, 12). Daha az maruz kalsalar da oğlan çocukların da evlendirilmesi meselenin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra çocukluk anlayışı ile ilgili olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve erkek egemenliğinin hâkim olduğu birçok toplumda çocuklar, çocuk yaşta evliliklerin gölgesinde büyümekte, çocukluklarından ve kendilerini gerçekleştirmekten mahrum bırakılmaktadır. Oğlan çocuklar, toplumdan öğrendikleri olumsuz maskülen kalıpları tekrar ederek cinsiyet rolleriyle baskılanan kadın

ve erkeklerin karşılaştıkları zorlukları yeniden üretmektedir. ÇYEZE kız çocuklar için daha yüksek oranlarda olsa da hem kız hem oğlan çocukların eğitimden kopmasına yol açmaktadır (UNFPA, 2021a, 20). Sonuç olarak ÇYEZE oğlan çocukların ev geçindirme, kız çocukların gebelik, çocuk bakımı, ev halkının bakımı gibi yetişkin rol ve sorumluluklarını üstlenmesine, çocukların haklarının zincirleme olarak ihlaline ve kız ve oğlan çocuklar arasındaki eşitsizliklerin derinleşmesine neden olmaktadır.

Günümüz dünyasında ÇYEZE sadece bireysel hayatları etkileyen değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve insan hakları ihlallerini de pekiştiren ciddi bir sosyal sorundur. Kız çocukların sağlık, eğitim ve sosyal gelişimi üzerinde olumsuz ve uzun vadeli sonuçlara yol açmanın yanı sıra onları cinsel sağlık ve üreme sağlığı riskleri ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Çocuk yaşta evlilikler, toplumsal cinsiyet dinamikleri içinde kök salan bir

olgu olarak ele alındığında, ÇYEZE'nin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve geleneksel cinsiyet rolleri üzerindeki etkileri daha net görülmektedir. Kız çocukların okula devam etmelerini engelleyen ÇYEZE onların istihdam ve kariyer fırsatlarına erişimlerini kısıtlamakta ve potansiyellerini gerçekleştirmelerinin önündeki engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece ekonomik, sosyal ve siyasal hayatta toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da pekiştirmektedir.

Toplumsal cinsiyet bağlamında ÇYEZE ele alınırken dikkat edilmesi gereken önemli kimi noktalar vardır:

TOPLUMSAL BASKI VE CİNSİYET ROLLERİNE DAYALI BEKLENTİLER

ÇYEZE genellikle toplumsal baskı ve geleneksel cinsiyet rollerine dayalı beklentiler nedeniyle gerçekleşir. Toplumlardaki cinsiyet normları, kız çocukların temel olarak evliliğe odaklanmalarını,

bir an önce anne olmalarını, ev ve bakım işlerini yüklenmelerini ve cinsiyetçi rolleri kabul etmelerini teşvik edebilir. Bu da kız çocukların ve kadınların eğitim, kariyer ve kişisel gelişim fırsatlarını sınırlayarak özgürlüklerini ve kendi hayatları üzerinde söz sahibi olma haklarını kısıtlar. ÇYEZE vakalarının da beslediği cinsiyet rolleri, çoğu kez oğlan çocukların çocuk işçiliğine mecbur bırakılmasına, erkeklik ile ilgili olumsuz ve baskılayıcı rolleri üstlenmesine yol açar. ÇYEZE toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesine neden olur.

ÇYEZE'NİN FİZİKSEL, RUHSAL VE CİNSEL GELİŞİM İLE SAĞLIK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuk yaşta evlendirilen kız ve oğlan çocuklar, yalnızca kısa dönem içerisinde değil, ömür boyu bu sorundan kaynaklanan risk ve olumsuzlukların etkisinde kalabilmektedir. Çocuk yaşta evlilikler, ergen sağlığı ve gelişimine, beden ve ruh sağlığına, cinsel sağlığa ve üreme sağlığına yönelik de

riskler taşımaktadır. Çocuk yaşta evlendirilen kız çocukların erken gebelik riski de yüksek olmaktadır. Bu durum ise, çocuk ve anne sağlığına yönelik riskler ve komplikasyonların yanı sıra ölüm oranını artırmaktadır. ÇYEZE, kız çocuklar için bedensel ve ruhsal sağlık problemlerinin yanı sıra birçok sosyal problemi beraberinde getirmekte, hatta toplumsal dışlanmaya yol açabilmektedir.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE EĞİTİM

ÇYEZE ile mücadelede, eğitim alanında toplumsal cinsiyet eşitliği ve bu doğrultuda perspektif geliştirme oldukça önemlidir. Eğitim, bireylerin yeteneklerini geliştirmeleri, topluma katkı sağlamaları ve kendi kararlarını alabilmeleri için temel bir süreçtir. ÇYEZE vakalarında ise genellikle kız çocukların eğitim hakkının kısıtlandığını görürüz. Oğlan çocukların eğitimden erken kopmasına yol açan başlıca neden ise çocuk işçiliğidir. ÇYEZE'ye

maruz bırakılan oğlan çocuklar çoğu kez çocuk işçiliğiyle ve ev geçindirme mecburiyeti ile karşı karşıya bırakılmaktadır. Çocuk yaşta evlendirilenler, eğitim süreçlerine ya kısmen katılabilir ya da hiç katılım gösteremez. ÇYEZE, kız çocukların daha fazla olmakla beraber hem kız hem de oğlan çocukların eğitim yaşamını olumsuz etkiler, hatta sonlandırır. Çocukların hem şu anki hem de gelecek yaşamlarındaki ekonomik ve sosyal bağımsızlıklarını engelleyerek var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha da derinleştirir.

HUKUKİ BOYUT VE İNSAN HAKLARI

ÇYEZE insan haklarına ve çocuk haklarına aykırıdır. Birçok ülke, çocuk yaşta evlilikleri yasaklamış olsa da bu tür evlilikler yasalara rağmen gizlice veya açık olarak gerçekleştirilebilmektedir. Çeşitli STK'lar bu sorunun takipçisi olup, ÇYEZE'nin önlenmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir.

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM VE FARKINDALIK

ÇYEZE ile mücadelede eğitim büyük bir rol oynamaktadır. Eğitim ekosisteminde toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan hakları konularını gündeme getirmek, eleştirel düşünme becerilerini desteklemek, olumlu örnekleri görünür kılmak ve yaygınlaştırmak bireylerin farkındalığını artırabilir. Bu doğrultuda tüm çocukların eğitime erişimi koşulsuz olarak sağlanmalı, oğlan ve kız çocuklarla toplum cinsiyet eşitliği konularında çalışmalar yürütülmelidir. ÇYEZE sorununa karşı geniş çaplı bir toplumsal dönüşüm ancak bunlar sayesinde mümkün olabilir.

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇYEZE

ELİF SELÇUK

Dünya genelinde ÇYEZE, toplumsal cinsiyet eşitliği, çocuk hakları, insan hakları ve gençlerin gelişimi açısından önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok sayıda ülkenin küresel veri tabanı analizlerine göre, dünyada kız çocukların %21'i (yani her beş kız çocuktan biri) evlendirilmiştir (UNICEF, 2018a). Evlendirilen kız çocukların sayısı oğlan çocuklardan yaklaşık yedi kat fazladır (UNICEF, 2022a). UNICEF tarafından 2022 yılında yayımlanan rapor, son on yıl içinde çocuk yaşta evliliklerde istikrarlı bir azalma görüldüğünü gösterse de süregelen savaşlar, iklim krizleri, afetler ve COVID-19 pandemisinin etkileri gibi zorluklar ÇYEZE'nin önlenmesi konusunda elde edilen kazanımları tehdit etmektedir (UNICEF, 2022a, 12). Aynı raporda, ÇYEZE'de küresel çapta azalış gözlemlendiği ancak bu düşüşün hedeflenen düzeyde olmadığına da dikkat çekiliyor. UNICEF, dünya genelinde çocuk yaşta evlilikleri tamamen sona erdirmek için uzun bir zamanın gerekeceği yönünde bir değerlendirmede de bulunuyor

(UNICEF, 2022a, 3). Raporunda, dünya genelinde tahmini olarak 640 milyon kadının ve kız çocuğun çocuk yaşta evlendirildiği ortaya konurken (UNICEF, 2022a, 5), genç kadınların çocukluk döneminde evlilik oranının son beş yıl içinde %21'den %19'a düştüğü belirtiliyor (UNICEF, 2022a, 29). Bu olumlu ilerlemeye rağmen, 2030 yılına kadar çocuk yaşta evlilikleri sonlandırma hedefine ulaşabilmek için, küresel ilerlemenin mevcut durumdan 20 kat daha hızlı olması gerekiyor (UNICEF, 2022a, 15).

Dünyanın çoğu bölgesinde çocuk yaşta evliliklerin sayısının azalması sağlanmış olsa da, devam eden krizler ve hızlı nüfus artışı gibi faktörler bu sayıyı artırabilecek diğer etkenler olarak öne çıkıyor. UNICEF'in raporuna göre, Sahraaltı Afrika, dünya genelinde çocuk yaşta evliliklerin en fazla bulunduğu bölgeler arasında ikinci sırada (%20) yer alıyor (UNICEF, 2022b, 5). Bu bölgedeki ilerleme mevcut hızıyla devam ederse ÇYEZE uygulamasını sonlandırma hedefine ulaşmak için yaklaşık 200

yıl gerekebilir (UNICEF, 2022b, 16). Latin Amerika ve Karayipler bölgesi de çocuk yaşta evlilik konusunda olumsuz bir seyir izliyor. 2030 yılına gelindiğinde, bu bölgenin dünyada çocuk yaşta evliliğin en yüksek oranının görüldüğü ikinci sıraya yükseleceği tahmin ediliyor. Geçmiş yıllarda istikrarlı olan çocuk yaşta evliliklerle mücadele konusundaki ilerlemeler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Doğu Avrupa ve Orta Asya bölgelerinde yavaşlamış görünüyor (UNICEF, 2022b, 12). Güney Asya bölgesi, dünya genelinde çocuk yaşta evliliklerin azalmasında liderlik yapmaya devam ediyor (UNICEF, 2022b, 10). Güney Asya dünya genelinde çocuk yaşta evliliklerin neredeyse yarısına (%45) sahip olmasına rağmen, bölgede ÇYEZE'nin yaklaşık 55 yıl içinde sonlandırılmasının hedeflendiği belirtiliyor. Son yıllarda Hindistan'da bu alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen dünya genelinde ÇYEZE'nin yaklaşık üçte biri hâlâ Hindistan'da gerçekleşiyor (UNICEF, 2022b, 3).

Küresel ölçekte savaşlar, iklim kaynaklı felaketler ve COVID-19 pandemisinin süregelen etkileri ÇYEZE'ye neden olan faktörlerin artmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda, kız çocukların sağlık hizmetlerine, eğitim imkânlarına, toplumsal desteklere ve sosyal hizmetlere erişimini kısıtlamaktadır. Bu durum sonucunda, kırılgan koşullarda yaşayan kız çocukların evlendirilme ihtimali dünya ortalamasının iki katı kadar artış göstermektedir. Çatışmalar sonucu artan ölüm oranları çocuk yaşta evliliklerin %7 artmasına neden olmaktadır. İklim değişikliğinin yol açtığı hava olayları, bir kız çocuğun çocuk yaşta evlendirilme riskini %1 kadar artırabilmektedir (UNICEF, 2023, 19). COVID-19 pandemisinin süregelen etkileri de son on yılda elde edilen ilerlemeleri tehdit etmektedir ve hatta geriletebilmektedir. Pandemi nedeniyle 2020'den bu yana çocuk yaşta evliliklerin engellenme oranının dörtte bir oranında azaldığı belirtilmektedir (UNICEF, 2023, 9).

ÇYEZE, dünyada olduğu gibi Türkiye'nin tüm bölgelerinde de yaygın bir sorundur. Türkiye'de evlilik yaşının yükselmesiyle çocuk yaşta evlilikler azalsa da bu konudaki sorunlar sürmektedir. Cinsiyete dayalı beklentiler ve erkek egemen toplumsal yapı içinde çocuk yaşta evliliklere genelde kız çocuklar maruz kalmakta, kız çocukların gelecekteki rollerinin sadece evlilik ve annelikle sınırlı olduğuna dair kabuller bulunmakta ve çocuk yaşta evlilikler toplumda olağan karşılanabilmektedir. Özellikle kız çocuklara yönelik cinsiyete dayalı eşitsizlikleri, kalıpyargıları güçlendiren ve onların eğitimlerini engelleyen bir sorun olan ÇYEZE, onları şiddet, yoksulluk ve sağlık risklerine maruz bırakmakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak varlığını sürdürmektedir.

TNSA 2018 (HÜNEE, 2019) sonuçlarına göre, 25-49 yaş arasındaki kadınların %21'i 18 yaşından önce, %4'ü 15 yaşından önce evlendirilmiştir. Aynı araştırmanın Suriyeli Göçmen Örneklemine göre, Türkiye'de yaşayan 25-49 yaş arasındaki Suriyeli kadınların %38'i 18 yaşından önce ve %12'si 15 yaşından önce evlendirilmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2019). TÜİK'in

2022 yılı istatistiklerinde yer alan verilerine göre, 2002 yılından itibaren çocuk yaşta evliliklerde azalma görülmüştür. 16-17 yaş grubunda olan kız çocukların toplam resmi evlilikler içindeki oranı %2,3'tür. 2022 yılında toplamda 574.358 resmi evlilik gerçekleştirilmiştir. Bu evlilikler içinde 16-17 yaş grubunda yer alan kız çocukların evlilik sayısı 11.520 olarak görülmektedir. Aynı yaş aralığında evlendirilen oğlan çocukların sayısı ise 688'dir. Bu istatistiklere göre, toplam resmi evlilikler içinde 16-17 yaş grubundaki oğlan çocukların tüm evliliklere oranı %0,1 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2023). UNICEF'in 2021 verilerine göre Türkiye, 18 yaşından önce evlenen çocuk oranlarına bakıldığında dünya genelinde 202 ülke içinde 87'nci sırada yer almaktadır (%14,7) ancak ülkeler arasında kıyaslama yapılırken ve müdahaleye yönelik çözümler üretilirken sadece nicel bir değerlendirme yapılmasının yeterli olmadığı, farklı ülkelerde ÇYEZE'nin farklı neden ve sonuçlarının öne çıkabildiği ve dolayısıyla çeşitli mücadele deneyimleri ve sonuçlarını dikkate alan bütüncül ve kapsayıcı bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğu unutulmamalıdır (UNICEF, 2023).

ÇYEZE söz konusu olduğunda kadına yönelik şiddet de artmaktadır (Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği, 2021, 4). Kadına Yönelik Şiddet Aile Araştırması sonuçlarına göre, 18 yaşından sonra evlenenlerde kocası veya partneri tarafından fiziksel/cinsel şiddete maruz bırakıldığını söyleyen kadınların oranı %33 iken 18 yaşından önce evlendirilen kadınlarda bu oran %50,1'dir (ASHB, 2014, 100).

BMÇHS'ye göre, 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul edilir ancak erken reşit olma hâli dışında. Bu ilke, yasal evlilik yaşını da etkiler. Türkiye'de yasal evlenme yaşı ayırt etme gücüne sahip olmak koşulu ile 18 yaş olarak belirlenmiştir ancak bazı durumlarda ve belirli şartların gerçekleşmesi kaydıyla 17 ve 16 yaşlarını dolduran çocukların evlenebilmelerine yönelik düzenleme de bulunmaktadır.

17 yaşını dolduran ve evlenmek isteyen çocuklar, ayırt etme gücüne sahip olmaları ve veli veya vasilerinin izin vermesi koşulu ile evlenebilir. Bu izin, çocuğun yararı gözetilerek verilmiş olmalıdır. 16 yaşındaki çocuklar ise, bu koşullara ek olarak olağanüstü durum ve pek önemli sebep varsa,

Anne baba izni çocuğun istisnai durumlarda evlendirilmesi için yeterli midir?

Türk Medeni Kanunu 17 ve 16 yaşlarını dolduran çocukların evlendirilmesini istisnasi durumlarda öngörürken, anne babaları tarafından ve istekleri dışında evlendirilmesine olanak tanımayı hedeflememektedir. Bahsedilen istisna durumların uygulanması için velinin isteği ve çocuğun rızası değil, çocuğun isteği ve veli veya vasisinin ya da hâkimin izin vermesi gereklidir. Çocuğun bu iradeyi gösterebilecek ayırt etme gücüne sahip olmaması, onun yerine veli veya vasisinin karar vermesi durumunda evlilik sözleşmesi geçerli değildir.

mahkemece verilecek izinle evlendirilebilir (Türk Medeni Kanunu, madde 124). Bu durumda, hekim tarafından çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına dair biyopsikososyal bir değerlendirme yapılması gerekir. Çocuk her şeyden önce ayırt etme gücüne ve algılama yeteneğine sahip, bir başka deyişle evlilik sözleşmesinin sonuçlarını anlayabilecek ve yüklenebilecek gelişim düzeyinde olmalıdır.

Olağanüstü durum ve pek önemli sebepler neler olabilir?

Neyin olağanüstü durum ve pek önemli sebep sayılacağı yasada gösterilmemiş olup içtihatlarla belirlenmektedir. Bu nedenle olağanüstü durum ve pek önemli sebep tanımı zaman içerisinde değişebilmektedir. Kararın çocuğun yararı gözetilerek verilmesi ilkesi dikkate alındığında çocuğa karşı işlenmiş bir suçtan kaynaklanan bir durum (gebelik, kaçırılma gibi) olağanüstü durum sayılmaz. Benzer bir biçimde çocuğun korunmasını gerektiren hâller de (ailenin yoksul olması, anne babanın vefat etmiş olması vb.) olağanüstü durum ve pek önemli bir sebep sayılmaz. Zira bu durumlar, çocuğun devlet tarafından korunmasını gerektiren hâllerdir ve evlenme gerekçesi olamaz.

Velisi veya vasisi olmayan, 17 yaşını doldurmuş çocukların evlenebilmesi için sulh mahkemesi hâkimlerinin; 16 yaşını doldurmuş çocukların evlenebilmesi için ise aile mahkemesi hâkimlerinin

kararı gereklidir. Bu noktada hâkimler çocuğun üstün yararını gözetir. Hâkim, çocuğun tam ve serbest (özgür) iradesinin bulunduğunu tespit etmek ve fiziksel ve bilişsel gelişiminin yeterli olup olmadığını belirlemek için hekim raporu talep edebilir. Kanunun amacı, çocuk yaşta evlilikleri kolaylaştırmak değil, denetim altına almaktır. Bu durumda hâkimler, yasa uygulayıcıları olarak ÇYEZE'yi önlemede kilit bir role sahiptir.

ÇYEZE'nin sonlandırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğinde ivme kazanılması ve herkes için insan haklarına uygun yaşam koşullarının sağlanmasında oldukça elzemdir. Bu hedeflere ulaşmak için uluslararası toplumun, hükümetlerin, üniversitelerin, özel sektörün, STK'ların ve bireylerin ortaklaşa çabaları hareket etmesi gerekmektedir. Yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi, eğitimin teşvik edilmesi ve farkındalığın artırılması bu mücadelede kritik rol oynamaktadır. Bu sayede, çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerle mücadele edilerek toplumsal cinsiyet eşitliği artırılabilir ve insan haklarına uygun bir gelecek inşa edilebilir.

ÇYEZE konusunda dünyaya ve Türkiye'ye dair istatistikler bize neler söylüyor?

- ÇYEZE tüm dünyada ve Türkiye'nin her bölgesinde, yaygın bir sorundur.
- ÇYEZE kız çocukları daha fazla etkilemektedir.
- Kız çocuklar çoğunlukla yetişkin erkeklerle evlendirilmektedir.
- ÇYEZE çocuk yaşta gebelikleri, düşükleri, erken ve ölü doğumları artırmaktadır.
- ÇYEZE ile doğrudan ilişkili olarak anne, bebek ve çocuk ölümleri ile kronik hastalıklar artmaktadır.
- Çatışma, göç, ekonomik dalgalanmalar ve afet gibi insani krizler ÇYEZE'yi yaygınlaştırmaktadır.
- ÇYEZE çocuğa yönelik şiddetin bir biçimidir.
- Eğitim, ÇYEZE'yle mücadelede koruyucu bir faktördür.
- ÇYEZE'yi önleme çalışmaları olumlu sonuç verebilmektedir.

ÇYEZE'NİN NEDENLERİ

ERGÜN KARACA

ÇYEZE'nin nedenlerine bakıldığında birçok toplumda kültürel, geleneksel ve ekonomik faktörlerin çocuk yaşta evlilikleri tetiklediği görülmektedir. Ayrıca eğitim eksikliği, aile baskısı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluk gibi olgular da ÇYEZE'nin önlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenlerin anlaşılması ve bunlar doğrultusunda farkındalık yaratılması çocuk yaşta evlilikleri engellemek için önemli adımlar atılmasına yardımcı olacaktır. Bu sorunu iyi anlamak için, eğitimciler olarak ÇYEZE'nin nedenlerini belli başlıklar altında düşünebiliriz.

TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI AYRIMCILIK

Toplumlarda hâlâ varlığını sürdüren cinsiyete dayalı ayrımcılık, kız çocukların çocuk yaşta evliliğe zorlanmasına sebep olabilir. Kız çocukların eğitime erişim ve devamının oğlan çocuklarından daha az önemsenmesi, toplumdaki kadın algısı ve inşa edilmiş cinsiyetçi roller ve işbölümü, kız çocuklar ve kadınların potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirememelerine yol açabilir. Evlendirilen oğlan çocuklardan ise olumsuz ve baskıcı erkeklik rollerini benimsemeleri veya ev geçindirme gibi yetişkin rollerini üstlenmeleri beklenmektedir. ÇYEZE, özellikle oğlan çocuklar için çocuk işçiliği riskini artırmaktadır. Çocuk işçiliği de ÇYEZE gibi,

çocukların eğitim hakkı dahil olmak üzere pek çok hakkını ihlal eden önemli bir sorundur.

ÇOCUK ALGISI VE ÇOCUĞA YAKLAŞIM

Toplumun ve dolayısıyla ailenin çocuğa birey olarak yaklaşmaması, çocuğun ihtiyacının ve görüşünün sorulmaması, çocuğun sınırlarının tanınmaması, çocuğa yönelik ihmal veya istismar ÇYEZE riskini artırabilir. Çocuklar aile ortamından uzaklaşmak için ÇYEZE'yi bir "kaçış" stratejisi olarak değerlendirebilir. ÇYEZE ile mücadele için çocuk algısının çocuk koruma bağlamında güçlendirilmesi, buna yönelik farkındalık çalışmalarının gerçekleştirilmesi kritik önemdedir.

TOPLUMSAL NORMLAR VE GELENEKLER

ÇYEZE'yi olağan bir olgu olarak kabul eden toplumsal normlar ve gelenekler ÇYEZE'nin sürdürülmesine neden olmaktadır. Toplumsal baskılar da aileleri çocuklarını çocuk yaşta evlendirmeye itebilir. Geleneksel toplumlarda ailenin itibarı veya saygınlığı gerekçesiyle ÇYEZE bir gereklilik gibi görülebilir. Aynı zamanda, kimi toplumlarda kız çocuklar daha çok ev işlerine yardımcı olarak görülür. Bu durum onların çocuk yaşta evlendirilmesine neden olabilir. Cinselliğin tabu kabul edilmesi, kadınların cinselliğinin

denetlenmesine yönelik yaygın toplumsal inanç ve uygulamalar, çocuk yaşta evliliklerin cinselliğin denetimini sağlayarak kız çocukları koruma altına alacağına dair hatalı kabuller çocuk yaşta evliliklerin önünü açmaktadır. ÇYEZE, kimi kültürlerde bir gelenek olarak kabul edilerek kız çocukların "aile onuru" veya "itibar" gibi gerekçelerle çocuk yaşta evlendirilmesine yol açabilir. Çocukların evlilik rızasının inşasını sağlayan beşik kertmesi, berdel, çeyiz sunmak gibi manipülatif uygulamalar da ÇYEZE'nin geleneksel ve kültürel nedenlerine örnek olabilir. Toplumun ÇYEZE, ÇYEZE'nin sebepleri ve potansiyel sonuçları konusundaki farkındalığının eksik olması, bu sorunun görmezden gelinmesine neden olabilmektedir.

YETERSİZ YASALAR VEYA KAMU POLİTİKALARI

ÇYEZE'nin önlenmesine ilişkin yasalar veya politikalar bazı ülkelerde yetersiz olabilir, ÇYEZE'ye yönelik istisnalar tanınmış veya bu konuda net olmayan hükümler bulunabilir; bu zorluklar uygulamada sorunlara neden olabilir. Mevcut yasaların veya politikaların etkili bir şekilde uygulanmaması ÇYEZE'nin sürmesine zemin hazırlar. Kimi toplumlarda, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik mevcut yasalar hakkında yeterli bilgi ve farkındalık eksikliği bulunabilir. Bu konudaki

farkındalık eksikliği de uygulamalardaki yetersizliği pekiştirmektedir.

YOKSULLUK VE EKONOMİK KRİZLER

Sosyoekonomik sıkıntılar ve belirsizlik, aileleri çocuklarını çocuk yaşta evlendirmeye itebilir. Diğer yandan aileler, kız çocukları evlendirmeyi ailenin masraflarını azaltmanın bir yolu olarak görebilmektedir.

SAVAŞ, ÇATIŞMA VEYA AFET KOŞULLARI

Savaş ve çatışma bölgelerinde güvenli olmayan koşullar (eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlarda temel hizmetlere erişimin sınırlanması) kız çocukların çocuk yaşta evlendirilmesine yol açabilir. Aileler, çocuklarının güvende olduğundan emin olma ve geleceklerini garanti altına alma isteğiyle evliliği bir "çözüm" olarak görebilir.

ÇOCUĞUN GELECEĞİNE DAİR ENDİŞELER, EĞİTİM VE İŞ İMKÂNLARININ EKSİKLİĞİ

Kimi aileler, kız çocukların geleceğine dair endişeleri sebebiyle onları çocuk yaşta evlendirmeye yönelebilir. Eğitim ve kariyer fırsatlarının sınırlı olduğunu düşünen aileler evliliği bir "çözüm" veya "gelecek garantisi" olarak görebilir. Aynı şekilde kız çocuklar da evliliği bir alternatif olarak görebilir.

ÇYEZE'NİN SONUÇLARI

ERGÜN KARACA

ÇYEZE'nin bireyler üzerinde oldukça derin ve uzun vadeli etkileri bulunmaktadır. Fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları, eğitimden uzak kalma, toplumsal dışlanma, kadınların ekonomik bağımsızlığının kısıtlanması gibi sonuçlar çocuk yaşta evliliklerin sadece bireysel değil toplumsal düzeyde de olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. ÇYEZE özellikle kız çocukların kendi bedenleri, yaşamları ve gelecekleri konusunda söz sahibi olmalarını zorlaştırır. Kız çocukları şiddet ve istismar karşısında güçsüz bırakır. Bunun yanı sıra, evlendirilen ve ebeveyn olmak durumunda kalan çocukların hem fiziksel ve ruhsal hem de sosyal açıdan pek çok zorluk yaşamasına neden olur. Kendilerinin yanı sıra çocukları için de çeşitli olumsuzluklara yol açarak bu zorlayıcı etkilerin birkaç kuşak sürebilmesine neden olur.

SAĞLIK ÜZERİNDEKİ SONUÇLARI

Fiziksel sonuçlar: ÇYEZE erken gebelik ve buna bağlı riskleri artırır, gebelik sırasında ve sonrasında komplikasyonlara yol açabilir. Ayrıca çocukları cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara açık hâle getirir.

Anne ve/veya bebek ölümleri ile yetersiz beslenme riskini de artırır.

Ruhsal sonuçlar: ÇYEZE kaygı, stres, travma sonrası stres bozukluğu ve depresyona neden olabilir. Bu durum hem kız hem de oğlan çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratır.

Cinsel şiddet riski: ÇYEZE hem fiziksel hem de ruhsal sonuçlar doğuran cinsel şiddet riskini artırabilir. Kız çocukları, cinsel ilişkiyi reddetme veya korunma hakkında bilgi eksikliği nedeniyle cinsel şiddete daha açık hâle gelebilir.

Kadına yönelik şiddeti artırma riski: ÇYEZE kadına yönelik şiddet riskini artırır. Bu durum, hem fiziksel hem ruhsal sağlığa doğrudan etki eder. Çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları fiziksel ve duygusal istismara daha açık hâle gelebilir.

EĞİTİM ÜZERİNDEKİ SONUÇLARI

Eğitim hakkının engellenmesi: Çocuk yaşta evlilik, özellikle kız çocukların eğitimlerine devam etmelerini zorlaştırır hatta çoğunlukla engeller.

Bu da kız çocukların yetişkin olduklarında istihdama katılımını güçleştirir. Eğitimciler, çocukların eğitime erişim ve/veya devam sorunları söz konusu olduğunda ÇYEZE riskini tespit edebileceği için bu aşama ÇYEZE'nin önlenmesinde ayrıca önemlidir. Risk ve vaka tespitinin sürecin daha başında gerçekleşmesi ÇYEZE ile mücadelede önemli bir kazanımdır.

Akademik becerilerin gelişmemesi: ÇYEZE, okuryazarlık becerilerinin gelişmesini engelleyebilir. Bu durum özellikle kız çocukların akademik başarısının düşmesine ve eğitimlerinin aksamasına (çoğunlukla eğitimi terke) neden olabilir; toplumsal olarak daha bağımsız olmasını ve bilinçli kararlar almasını zorlaştırabilir.

SOSYAL YAŞAM ÜZERİNDEKİ SONUÇLARI

İnsan hakları ihlali: ÇYEZE, çocukların ve kadınların insan haklarını ihlal eder. Çocukların özgürlüklerini kısıtlayarak çocukluklarını yaşayamamalarına; ev geçindirme, ev işleriyle ilgilenme ve çocuk yetiştirme gibi yetişkin sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalmalarına yol açar.

Toplumsal hayata katılmama ve toplumsal dışlanma: Çocuk yaşta, erken ve/veya zorla evlendirilen bireyler toplum içinde görüşlerini ve ihtiyaçlarını açıkça ifade etmekte zorlanabilir. Bu durum onların toplumsal hayata katılımını ve sosyal alandaki etkisini sınırlayabilir. Aynı zamanda çocuklar bağ kurmakta, akraba ve akran ilişkilerini sürdürmekte zorlanır. Çocuklar çoğu kez destek alamaz, izole ve çaresiz hisseder.

Emek sömürüsü: Evdeki bakım sorumluluklarını üstlenmeleri beklenen çocuklar emek sömürüsüyle karşı karşıya kalır. Başlık parası, berdel gibi olumsuz geleneksel uygulamalar kız çocuklar üzerinden gelir elde edilmesine yol açar. Söz konusu uygulamalar insan ticareti olarak değerlendirilebilir.

Ekonomik etkiler: ÇYEZE yoksulluğu artırabilir ve nesiller arası kronik bir yoksulluk döngüsü oluşturabilir. Kız çocukları eğitim ve iş olanaklarından yoksun kaldığında, aileleri de ekonomik zorluklarla karşılaşabilir.

ÇYEZE HAKKINDA YAYGIN YANLIŞ ARGÜMANLAR

ERGÜN KARACA

ÇYEZE'nin sebepleri ve sonuçları birlikte değerlendirildiğinde bu konuda toplumda birçok yanlış argüman bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu argümanlar ÇYEZE sorununu yeniden üretmekte, meşrulaştırmaktadır. ÇYEZE ile mücadele edebilmek için eğitimcilerin bu argümanları tanıması ve bunların meşrulaştırıcı gerekçeler gibi kullanılmasının çocuk hakları ihlali olduğunu fark etmesi, çocuk haklarını gözetim argümanı ve örnekleri yaygınlaştırması büyük önem taşımaktadır.

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi için Öğretmenlerin Güçlenmesi Projesi çerçevesindeki çalışmalarımızda karşılaştığımız ve karşı çıktığımız başlıca yanlış argümanları sizler için aşağıda derledik.

“KÜLTÜREL NORMLAR VE GELENEKLER GEREĞİ...”

Bu argüman, ÇYEZE'nin kültürel normların ve geleneklerin bir parçası olduğunu, bu sebeple olağan karşılanması gerektiğini savunur. Bu argüman kimi topluluklar için uygun görülebilir. Geleneklerin yıllar boyunca uygulanması hak ihlallerini meşru kılamaz.

Çocuk hakları evrenseldir; yaş, cinsiyet, kültür veya başka temellerde ayırım gözetmeksizin her çocuğun haklarını korumak gerekir.

“EKONOMİK ZORUNLULUK DURUMUNDA GEREKLİ OLABİLİR”

Bu argüman, ailelerin yoksulluk nedeniyle çocuklarını evlendirmesini olağanlaştırarak çocuk yaşta evliliğin çocuklara daha iyi ekonomik koşullar sağlamak için bir araç olabileceğini savunur ancak ÇYEZE genellikle yoksulluk döngüsünü sürdürmekte ve çocukları daha fazla ekonomik risk altında bırakabilmektedir. Ailelerin, çocuklarını evlendirerek ekonomik yüklerini azaltabileceği savına karşın çocuk yaşta evlilikler, çocukların eğitim ve iş olanaklarını sınırlar. Dolayısıyla ÇYEZE ailelerin ekonomik yükünü artırır. Hindistan'da yapılan bir araştırma, söz konusu evliliklerin aile yoksulluğunu azaltmadığını, aksine ekonomik sorunları artırdığını göstermiştir (Koroğlu, 2014, 24; Deniz, 2021, 42). Buna ek olarak, çocukların para karşılığı evlendirildiği durumlar ise insan ticareti kapsamındadır ve suç teşkil eder.

“ÇOCUKLAR KORUNMALARI İÇİN EVLENDİRİLİYORLAR”

Bu argüman, ÇYEZE'nin çocukları cinsel istismardan korumak amacıyla yapıldığını savunur ancak gerçeği yansıtmaz. Evlendirilen çocuklar genellikle cinsel, fiziksel ve duygusal istismara maruz kalma riski altındadır. Evlendirilen çocuklar cinsel istismar dahil her türlü şiddete maruz kalabilmekte, bu durum onlarda fiziksel ve ruhsal yıkımlara sebep olabilmektedir (B. Suresh Lal, 2015; Perran Boran vd., 2013, 61; Özcebe ve Biçer, 2019).

“KIZ ÇOCUKLARI İÇİN DAHA İYİ BİR GELECEK SAĞLAR”

Bu argüman, evliliğin kız çocuklara daha iyi bir gelecek sağlayacağını iddia eder ancak gerçek tersi yöndedir. Eğitim olanakları sınırlı olduğunda, kız çocukları ekonomik olarak daha bağımlı hâle gelir. Örneğin, fiziksel ve ruhsal gelişimin tamamlandığı 15-18 yaş aralığında yapılan evliliklerde, kız çocukları aile ve çocuk bakımı sorumluluklarını üstlendiği için eğitimden mahrum kalmaktadır (Eyüboğlu ve Eyüboğlu, 2018, 122).

“ERGENLİĞE GİREN ÇOCUKLAR EVLENMEYE HAZIRDIR”

Bu argüman, ergenlik dönemindeki çocukların gelişimlerinin evlenmeye uygun olduğunu savunur. Oysa ÇYEZE, kız çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını riske atar. Örneğin, 15-19 yaş arası kızlar, tüm doğumların %11'ini ve tüm anne ölümlerinin yaklaşık %14'ünü oluşturmaktadır ve her yıl yaklaşık 50.000 kız doğumla ilgili nedenlerle yaşamını yitirmektedir. (WHO'dan aktaran UNICEF, 2012, 24). Gebeliğe ve doğuma bağlı komplikasyonlar bu yaş grubunda ölüm sebeplerinin başında gelmektedir (WHO, 2006a). Bununla birlikte, ÇYEZE'nin ruhsal sağlık üzerindeki etkileri de bu argüman karşısında hesaba katılmalıdır.

Yukarıda değinilen yaygın yanlış argümanlar ÇYEZE'yi meşrulaştırmada çok etkilidir. Bu tür argümanlara insan hakları temelinde ve çocuk koruma prensipleri çerçevesinde karşı çıkılmalı ve müdahale edilmelidir. Bu argümanlarla mücadele etmek, ÇYEZE vakalarını önlemek ve ortadan kaldırmak için önemli bir adımdır.

04

ÇYEZE'YE YÖNELİK MÜDAHALE VE KORUMA SÜREÇLERİNDE ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

öğretmen
ağı

ÇYEZE'YE YÖNELİK MÜDAHALE VE KORUMA SÜREÇLERİNDE ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

- 21 Öğretmenlere ÇYEZE Riskini Düşündürebilecek Durumlar - Züleyha Kaplanoğlu
- 23 Aileler ve Çocuklar Neden ÇYEZE'ye Taraf Görünebilir? - Remziye Acar
- 25 ÇYEZE ile Mücadele için Öğretmenler Neler Yapabilir? - Nilgün Karadağ
- 27 ÇYEZE'yi Önleme ve Müdahalede Paydaşlarımız Kimlerdir? - Cemile Mavigözlü
- 28 Öğretmenler için Yol Haritası

Bir önceki bölümde değindiğimiz üzere ÇYEZE, dünya genelinde devam eden bir sorundur. Özellikle öğretmenler, ÇYEZE vakalarını tespit etmekte, ÇYEZE risklerini anlamakta ve ÇYEZE'nin önlenmesine yönelik farkındalık oluşturmakta oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

ÖĞRETMENLERE ÇYEZE RİSKİNİ DÜŞÜNDÜREBİLECEK DURUMLAR

ZÜLEYHA KAPLANOĞLU

Öğretmenler, öğrencilerin ÇYEZE riski ile karşı karşıya olduğunu düşündürebilecek durumları fark ederek, gerekli müdahaleleri ve koruma süreçlerini başlatabilir.

SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK DURUM

Öğrencinin ailesinde çocuk yaşta evliliklerin bulunması, eğitime önem verilmemesi, ekonomik sıkıntılar yaşanması, hasta birey veya bireylerin olması, aile içi şiddet yaşanması, tek ebeveyn olması, çocuk sayısının fazla olması ve/veya çocuk yaşta evliliğin gelenek olarak görülmesi ve ailenin eğitim düzeyinin düşük olması gibi durumlar ÇYEZE riski olabileceğini gösterebilir. Öğretmenlerin her öğrencinin aile öyküsünü öğrenmesi bu durumun tespitinde alınacak önlemler açısından önemlidir.

CİNSİYET ROLLERİ VE AİLE DİNAMİKLERİ

Öğrencinin, aile ortamındaki eşitsiz cinsiyet rolleri dolayısıyla olumsuz deneyimler yaşadığına dair belirtiler çocuk yaşta evlilik riskine işaret edebilir. Öğrencinin aile içindeki konumu, ailenin ondan beklentilerinin ve ona yönelik tutumunun cinsiyetçi olup olmadığı öğretmenlerin dikkate alması gereken önemli noktalardır.

AİLE BASKISI

Öğrencinin ailesi tarafından baskı altında tutulduğuna dair belirtiler varsa, aile içi iletişim eksikliği fark ediliyorsa, gelenekler veya dini inançlar gerekçe gösterilerek çocuk yaşta evliliğin teşvik edildiği bir durum söz konusuysa ve/veya ailenin eğitime bakışı destekleyici değilse öğrencinin evliliğe yönlendirilme riski artabilir. Bu

durumda öğretmenler, öğrencinin aile dinamiklerini daha iyi anlamaya yönelik görüşmeler yaparak olası ÇYEZE riskini tespit edebilir.

EĞİTİME YÖNELİK İLGİNİN AZALMASI VE OKUL BAŞARISINDA DÜŞÜŞ

Öğrencinin daha önce ilgi gösterdiği derslere veya okula olan ilgisinin ani bir şekilde azalması ÇYEZE riskinin bir belirtisi olabilir. Öğrenci önceden başarılı ve istekliken, birdenbire eğitime ilgisiz hâle gelirse veya iş aramaya ve çalışmaya yönelik eğilimleri gözlemlenirse bu durumlar üzerine düşünülmelidir. Kimi durumlarda aileler, çocuklarının akademik başarısının düşük olmasını gerekçe göstererek öğrencilerin eğitime devam etmemesi yönünde karar alabilmektedir. Böyle durumlarda eğitimi terkin öğrencilerin ÇYEZE ve çocuk işçiliği gibi zorluklarla karşılaşma riskini artırabileceğini

unutmamak gerekir. Bir öğrencinin akademik performansının hızla düşmesi evlenme düşüncesinin veya evlendirilme girişiminin bir belirtisi olabilir. Evlilik planları, gençlerin eğitimlerine olan odaklarını kaybetmelerine neden olabilir. Öğretmenler bu tür değişikliklere dikkat ederek öğrencilerin durumunu değerlendirebilir.

OKUL DEVAMSIZLIĞININ ARTMASI

Daha önce okula düzenli olarak gelen bir öğrencinin devamsızlık yapmaya başlaması veya okuldan sıklıkla erken ayrılması, ailesinin veya yakın çevresinin baskısı nedeniyle evlendirilme riski olduğunu düşündürebilir. Eğitim, çocukları evlilikten uzak tutan en etkili süreçlerden biridir. Bu nedenle, öğretmenler, öğrencilerin devamsızlık veya ilgi kaybı durumlarını yakından izlemelidir.

DUYGUSAL, SOSYAL VE FİZİKSEL DEĞİŞİMLER

Öğrencinin arkadaş çevresi, öğretmenleri ve diğer öğrencilerle ilişkilerinde belirgin değişiklikler gözlemleniyorsa, bu durum üzerinde durulması gerekir. Öğrencinin duygu durumunda yaşanan ani değişimlerde huzursuzluk, mutsuzluk, çekingenlik gibi belirgin değişiklikler görülmesi, çocuğun sosyal ilişkilerinden kendini geri çekmesi ve içe dönük bir tutumda olması veya içsel olarak bir mücadele içinde olduğunun fark edilmesi risk oluşturan bir durum olarak değerlendirilebilir. Bunlara ek olarak, öğrencinin fiziksel görünümünde rastlanabilecek değişimler de (yetişkin gibi giyinmeye başlaması, altın takılar

kullanmaya başlaması, fiziksel istismara uğradığını düşündürecek morluk veya yara izine rastlanması) varsa dikkate alınmalıdır.

GELECEK HEDEFLERİ VE PLANLARI

Öğrencinin gelecek hedeflerinde ve planlarında ani değişiklikler varsa ve öğrenci önceden sahip olduğu hedeflerinden ve ideallerinden vazgeçmiş görünüyorsa, değişen gelecek planları ve hedefleri izlenerek evlilik riski değerlendirilebilir.

İNTERNET VE SOSYAL MEDYA KULLANIMI

Öğrencinin internet ve sosyal medya kullanımında ani bir artış veya bu platformlarda evliliği özendirici içeriklerle ilgilenmesi, öğrencinin bu

yönde bir ilgi taşıdığını gösterebilir. Öğretmenler, çevrim içi ortamların öğrenciler üzerindeki etkisini gözlemleyebilir.

Öğretmenler, yukarıda ele alınan durumları gözlemleyerek ÇYEZE riskini tespit etme konusunda duyarlı olmalıdır. Öğrencilerin duygusal ve sosyal iyilik hâlini takip etmeli, iletişimi güçlendirmeli ve gerektiğinde öğrencileri uygun destek kaynaklarına yönlendirmelidir. Bu şekilde, ÇYEZE riskini en aza indirmek ve öğrencilerin sağlıklı gelişimini desteklemek mümkün olacaktır. Öğrencilerle güvenilir ve anlayışlı bir iletişim kurarak, onlara rehberlik etmek ve gerekli yardımı sağlamak önemlidir.

AİLELER VE ÇOCUKLAR NEDEN ÇYEZE'YE TARAF GÖRÜNEBİLİR?

REMZİYE ACAR

Çocuklar beğenilmeye ihtiyaç duyduklarından, birey olarak tanınmadıklarından ve evliliği birey olma yolu görmelerinden, buna karşılık ergenlik döneminde bir kimlik arayışı içinde olduklarından evlenmeye yönelim gösterebilir. Bunun yanı sıra, cinselliğe merak duydukları hâlde bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadıklarında flört şiddetine, tacize, taciz tehdidine, akran baskısına veya zorbalığa maruz kaldıklarından veya sadece akranlarına özendiklerinden dolayı evlenmek istiyor görünebilir. Ayrıca okulda zorlanma, başarı gösterememe, rekabetçi akademik başarı beklentisi, eğitimin kolay vazgeçilebilir olması eğitimden uzaklaşmanın önemli nedenleri arasındadır. Bu gibi durumlarda, çocukların yetişkinlik algısı, evlilik, erkeklik ve kadınlık hakkındaki kalıpyargıları anlaşılmalı ve çocuk hakları temelli argümanlar ve olumlu örneklerle temasları sağlanmalıdır. Çocuklarla yapıcı, olumlu bir iletişim dilini sürdürmek, merakları

ve istekleri üzerine diyalog kurabilecekleri ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri alanlar sunmak verimli olacaktır.

Ailelerin çocuğa bakış açısı ve çocuklara yönelik tutumu, yani genel olarak çocuk algıları da önemlidir. Çocuğa yeterince ilgi ve değer verilmiyorsa, görüşleri sorulmuyorsa, çocuklar aile içinde ciddiye alınmıyorsa veya aile içi şiddet söz konusuysa, çocuk ailenin evindeki koşullardan ve aile baskısından uzaklaşmak, özgürleşmek isteyebilir. Kültürel kodlar, gelenekler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumun namus anlayışı ve bunlara dayalı kurumların, grupların veya kanaat önderlerinin baskısı aileler üzerinde olumsuz yönde etkilidir. Ailede ataerkil bir yapı olması, "erken yaşta başını bağlayalım da ileride sorun olmasın" veya "erken evlendirelim ki iyi anlaşsınlar" gibi yanlış inanışlar, çocuğun cinsellik yaşamamasından kaygı duyma ve bunu kontrol etme isteği, evliliğin çocuğu

cinsellik yaşamaktan koruyacağına dair yanlış, regl olan kız çocuğun evlenmeye hazır kabul edilmesi, kadınların evlenerek tamamlanacağına dair inanç ile buna dayalı evlilik ve kadınlık algısı ailelerin çocuklarını çocuk yaşta evlendirme gerekçeleri arasında sayılabilir. Ailelerin çocuklarını çocuk yaşta evlendirmeyi istemesine yol açan önemli bir neden de bunu yoksulluktan kurtulmaya yönelik kısa dönemli bir strateji olarak görmeleridir. "Yoksulluktan kurtulalım", "bir boğaz eksilsin", "bari o kendini kurtarsın", "zengin kocaya verelim" söylemleri aileler tarafından benimsenmiş olabilir. Ayrıca çocuklar, eğitim yerine evlilik yoluyla sınıf atlamayı ve "zengin koca sahibi olmayı" özendirilen medya temsilleri dolayısıyla da çocuk yaşta evlenmek istiyor görünebilir.

Göç, ÇYEZE açısından çeşitli riskler barındıran bir süreçtir. Çocuk yaşta ve erken evlilikler, Türkiye'nin iç ve dış göç deneyimlerinde daha

sık karşı karşıya kaldığı bir sorun alanıdır. Türkiye'de ÇYEZE açısından, Suriyeli veya diğer ülkelerden gelen ve çeşitli yasal statülere sahip göçmen çocuklar önemli risk altındadır. Göçmen çocuklar göç öncesinde güvensiz savaş ortamında, göç yolculukları sırasında ve göç sonrasında göç ettikleri ülkelerde çocuk yaşta evlendirilebilmektedir. Göç sürecinde ÇYEZE çocukların güvenlik, sağlık ve eğitim gibi tüm haklarını tehdit etmektedir (Gül, 2022, 573).

Yoksulluk, ebeveynlerin eğitim düzeyinin düşük olması, çatışma ve insani kriz durumları ile ÇYEZE arasında ilişki olduğuna dair çok sayıda veri bulunmaktadır ancak bu koşullar, çocuk yaşta evliliğin nedeni değil, çocuk koruma sistemlerinin yeterli olmadığı, çocuk yaşta evliliklerin meşru görüldüğü ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin derin olduğu ortamlarda etkili olabilen faktörlerdir (UNFPA, 2021a, 25). Toplumsal normlar

(çocuk yaşta evlenmenin aileler, çocuklar ve toplum tarafından "herkesin yaptığı", "normal", "kabul gören" bir uygulama olarak algılanması), zararlı uygulamalar ("berdel" veya "beşik kertmesi" gibi) ve/veya toplumsal cinsiyet normları (cinsiyet kalıpları, kadınlara eş ve anne olarak değerler atfedilmesi, cinselliğe ilişkin tabular, kadınların cinselliğiyle ilgili toplumsal denetim) çocuk yaşta evliliğin önünü açmada rol oynamaktadır (UNFPA, 2021a, 25).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB)² tarafından gerçekleştirilen, Suriyeliler ile Türkiye

2 2016 yılındaki ismiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması'nda ÇYEZE'nin nedenleri şöyle özetlenmektedir:

"Eğitimsizlik; kültürel değerlerin, alışkanlıkların ve kalıplaşmış yargıların ağırlıklı olduğu bazı bölgelerde töre ve aşiret olgularının önemini koruması; kadınların bazı bölgelerde daha az söz hakkına sahip olması; kadınların yasal haklarının farkında olmaması veya kadınların haklarını ve iradelerini kullanabilecek ortama sahip olmamaları; çocuk yaştaki kişilerin evliliklerinin dini kaynaklar çerçevesinde

meşrulaştırılmaya çalışılması; bazı ailelerin başlık parası almak veya aileden bir boğazın azalması için kızlarını ekonomik gerekçelerle evlendirmek istemeleri; çocukların 'rol model' olarak aldıkları kişilerin erken evlenmiş kişiler olması; çocukların eğitim ve çalışma hayatına katılım yoluyla kazanılması mümkün görünmeyen bir konuma evlilik yoluyla erişme arayışı." (ASHB, 2016)

Tüm bu nedenler ailelerin ve çocukların ÇYEZE'yi meşru görmesine ve çocuk haklarına aykırı olduğu hâlde bundan yana taraf görünmesine yol açabilir.

ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖĞRETMENLER NELER YAPABİLİR?

NİLGÜN KARADAĞ

Bir çocuğu zorlayarak veya rızasını inşa ederek evlendirmek çocuk istismarıdır ve çocuk hakları ihlalidir. Çocuk istismarının önlenmesi için **önleme odaklı koruma perspektifine** sahip olmak gerekir. Önleme odaklı korumayı hayata geçirebilmek için öğretmenler olarak rolümüz önemlidir.³

Öğretmenler:

- ÇYEZE riskini fark edebilir;
- fark ettikleri risk durumuna göre nasıl hareket etmesi gerektiğini bilir;
- farkındalık oluşturur (kendi güçlenmesinin ardından temasta bulunduğu paydaşların ÇYEZE'nin nedenleri ve sonuçları konusunda bilgilенmesini ve farkındalık kazanmasını destekler);
- çocuğun korunmasından sorumlu kurumları harekete geçirebilir;
- çocuğun desteklenmesini sağlayabilir.

Önleme odaklı koruma perspektifi ne anlama gelir?

Çocuk koruma alanında devletin yükümlülüğü öncelikle önleme yükümlülüğüdür. Bir çocuğun istismara maruz kaldıktan sonra korunmasını da içeren müdahale aşamasında da devletin önemli yükümlülükleri vardır ancak önleme yükümlülüğü, çocuğun ihmal veya istismara maruz kalma ihtimali ile ilgilenmeyi gerektirir. Henüz bir çocuk istismara maruz kalmadan önce, gelecekteki riskleri önlemeye yönelik bir sistem kurulmalıdır (BMÇHS madde 19, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 41).

Çocukların yaşamında önemli rolü bulunan öğretmenlerin önleme odaklı koruyucu bir perspektife sahip olması ve okulun rolünü hayata geçirebilmesi için riskleri erken fark etmesi çok

etkilidir.⁴ Ailede eğitime yönelik olumsuz bakış açısının olması, ailenin yakın geçmişinde çocuk yaşta evlenenlerin bulunması (çocuğun ablasının evlendirilmiş olması gibi), ihmal veya istismarın varlığı, çocuk yaşta evlilik riskinin dikkate alınmasını gerektirir. Veliye kolaylıkla erişememek, velinin riskler konusundaki farkındalığının düşük olması gibi çocuğu ihmal ve istismara açık hâle getiren ebeveyn tutumları da genel olarak çocuğun ihmal ve istismardan korunması için erken fark edilmesi gereken riskler arasında yer alır. Bunlar öğretmenlerin kolaylıkla fark edebileceği risklerdir. Ayrıca bir çocuğun yaşlılarından önde gelişim göstermesi, yetişkin tutumları edinmesi veya yetişkin gibi giyinmesi, içine kapanması, duygu durumunda ani değişiklikler olması, sürekli yorgun olması, sosyal ilişkilerini sınırlandırması, okul devamsızlığının artması, akademik başarısında düşüş olması, eğitime açıktan devam etmek istemesi (açık öğretim), çocuk işçiliğine yönelmesi

yine öğretmenlerin dikkate alabileceği önemli riskler arasındadır. Bunlar sadece ÇYEZE riskine işaret etmez. Çocuğun herhangi bir ihmal veya istismara maruz kalma riskine karşı duyarlı bir yaklaşım, diğer bütün riskler gibi çocuk yaşta evlendirilme riskinin de fark edilmesini sağlar.

Okullarda sürekli devamsızlık gösteren öğrencilerin devamsızlık sebebinin araştırılması, öğrencilerin okulla ilişkisi zayıfladığında takip için öğretmenler, rehber öğretmenler veya idareciler tarafından **ev ziyaretleri** yapılarak ebeveynlerin koşullarının öğrenilmesi, gerekli tedbirlerin alınması ve ailelerin desteklenmesi çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik çalışmalar bakımından önemli bir uygulamadır.

ÇYEZE'ye maruz bırakılan çocuklar öğretmenlerine ulaşım yardım isteyebilmektedir. Öğretmenlerin ebeveynlerle, özellikle de babalarla yapacağı

³ Bu konuda öğretmenler olarak neler yapabileceğimize ilişkin bir yol haritası hazırladık. Detaylı bilgi için rehberin ilgili kısmında yer alan [yol haritasını](#) inceleyebilirsiniz.

⁴ ÇYEZE riskini fark etmeyi sağlayacak ipuçlarının ayrıntılı bir listesi için bkz. (UNFPA, 2021b, 25).

görüşmeler ve eğitimler çocuk yaşta evlilikleri önleyebilmektedir. Bu görüşmelerin ardından çocuğun durumunun takip edilmesi ve ilgili kurumların bilgilendirilmesi önemlidir. Zaman zaman anneler çocuklarını evlendirmek istemeseler de babanın bu konudaki ısrarı ve otoritesiyle baş edemeyecek durumda olabilmektedir. Dolayısıyla hem annelerin hem de babaların ÇYEZE'nin sonuçlarına ilişkin farkındalığını artırmak önemlidir. Farkındalık çalışmaları, çocuğun eğitime erişim ve devamının sağlanması, aile içinde cinsiyetlere yüklenen rollerin değişmesi ebeveynlerin ve de çocukların ÇYEZE'ye karşı güçlenmesi açısından gereklidir. Eğitimin önemini ve çocukların desteklenmesinde ailenin, en çok da babaların katkısını anlatmak için ailelerin koşullarını ve sosyokültürel değerlerini gözetmek önemlidir. Ailelere yönelik bilgilendirme ve eğitimlerin etkili olması için medyanın önleme odaklı koruyucu bir perspektifle haber ve programlar yayınlaması da kamuoyunda farkındalık yaratmak bakımından ayrıca önemlidir.

ÇYEZE'nin önlenmesinde öğretmenlerin önemli bir rolü de **bildirimde** bulunmaktadır.⁵ Türkiye'de ÇYEZE sorunu çok yaygın olduğu hâlde bilgi ve farkındalık eksikliği veya olası olumsuz sonuçlarından korkulması gibi sebeplerle çok az bildirim yapılmaktadır. Bildirim yapmaya engel olabilecek olası kaygıları gidermek için aşağıdaki stratejiler dikkate alınabilir:

1) Bildirim sürecinin nasıl işleyeceğini gösteren okul ölçekli bir çocuk koruma politikasının olması ve riski

fark eden öğretmenin burada belirlenen usule göre hareket etmesi,

- 2) Bireysel bildirim yapılırken bildirim yapan kişinin kimlik bilgilerinin paylaşılacak zorunda olunmadığının bilinmesi,
- 3) Kurumsal bildirimde kurumu temsilen yetkili kişinin imzası ile bildirim yapılması,
- 4) İki tür bildirim olanağı bulunduğu, bunlardan birinin korunma ihtiyacı bildirimini, diğerinin ise suç bildirimini olduğunun dikkate alınması; bildirim türünün ihtiyaca uygun olarak belirlenmesi ve eğer uygunsa korunma ihtiyacı bildirimine öncelik verilmesi.

Bildirim gerektiren her durumda bildirim yapan kişiye yönelik bir tehlikenin olmadığı dikkate alınarak, risk değerlendirmesinin gerçekçi biçimde yapılması ve kaygılar nedeniyle bildirimden kaçınmanın önüne geçilmesi gerekir. Çocuğun risk altında olduğunu düşündüren her ipucunun bildirilmesi yasal bir sorumluluktur. Bu bağlamda iki bildirim yolu vardır: **Suçun bildirimini** (savcılık/kolluk) ve **korunma ihtiyacının bildirimini** (ASHB İl Müdürlüğü).

Öğretmen ÇYEZE'ye ilişkin suç şüphesine sahipse savcılık veya kolluğa, korunma ihtiyacını fark ediyorsa sosyal hizmetlere bildirimde bulunur. Korunma ihtiyacının bildirimini hâlinde sosyal inceleme yapılır. Sosyal hizmetler tarafından suç şüphesi fark edilirse bu durum adli kurumlara bildirilir. ASHB koruma talebiyle, kolluk da koruma veya suç

soruşturması talebiyle durumu adli makamlara bildirir.

Öğretmenlerin çocuklara, ebeveynlere ve eğitimcilere olumlu örneklerden bahsetmesi, hem çocukların hem de çocukların evlenmesini önleyebilecek yetişkinlerin ve uzmanların güçlenerek güven ve cesaret hissetmesi açısından önemlidir. Öğretmenler çocukların hayatlarına pek çok konuda etki eder; çocukların insan hakları ve

Öğretmenler bildirim yaparken nelere dikkat etmelidir?

Bir çocuğu evlendirmeye yönelik hazırlıkların başladığı öğrenildiğinde, henüz işlenmiş bir suç olmayabilir. Dolayısıyla bir öğrencinizin ebeveynlerinin çocuklarını evlendirme hazırlığı içerisinde olduğunu öğrendiğinizde, çocuğa yönelik risklerin araştırılıp çocuğun korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınması için durumu ASHB İl Müdürlüğü'ne bildirmelisiniz (UNFPA, 2021b, 27). Bu bildirim öncesinde ebeveynler ile konuşmayı deneyebilirsiniz. Böyle bir konuşma için kendilerine erişilememesi, konuşma sırasında çocuğun evlendirilmemesi için aileye kimi sosyal desteklerin gerektiğinin fark edilmesi, ailenin işbirliğine açık olmaması gibi durumlar yapılacak bildirimde yer verilmesi gereken bilgilerdir.

Evlilik hazırlığı sırasında suç sayılacak kimi davranışlar gerçekleşmiş veya evlilik gerçekleşmiş ise suç bildirimini yapmak gerekir (UNFPA, 2021b, 37). Suç bildirimini yapmak korunma ihtiyacı bildirimini yapmaya engel değildir. Suç bildirimini yaparken çocuğun ihlal edilen hakları hakkında detaylı bilgi vermek yararlı olur. Örneğin, zorunlu eğitim çağındaki çocuğun okuldan alınması, okula gönderilmemesi eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi suçunu oluşturur. Çocuğa evlenmesi için baskı uygulanması, fiziksel şiddet veya tehdit gibi yollara başvurulması, yaralama, tehdit gibi suçlar oluşturabilir. Çocuğun evlendirilme süreci ile ilgili bildiğiniz her ayrıntıya bildirimde yer vermeniz, soruşturmanın daha etkili yürütülmesine yardımcı olur.

Bildirim öncesinde çocuğun veya ona destek olan yetişkinin hukuki süreçler konusunda bilgi ve desteğe ihtiyacı olabilir. Bu durumda, bulunulan ildeki baronun çocuk hakları komisyonundan destek istenebilir. Çocuğa bu süreçte sahip olacağı haklar ve izlenecek adımlar hakkında bilgi vermek gerekir. Bu bilginin doğru olması çok önemlidir. Eğer bu bilgiye tam olarak sahip değilseniz bu konuda destek almanız yararlı olur.

5 Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre bildirim konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (UNFPA, 2021b, 23-31)

ÇYEZE'Yİ ÖNLEME VE MÜDAHALEDE PAYDAŞLARIMIZ KİMLERDİR?

CEMİLE MAVİGÖZLÜ

ÇYEZE'yi önleme eğitim, hukuk, sağlık, psikoloji, sosyal çevre, ekonomi gibi alanlarla ilişkilidir. Önleme ve müdahale için işbirliği yapılabilecek paydaşlardan en önemlisi **aileler ve veliler**dir. ÇYEZE'nin doğuracağı sonuçlar konusunda farkındalığa sahip aileler ve veliler, kendi çocuklarını ÇYEZE'nin öznesi yapmamanın yanı sıra, akraba, komşu gibi yakın çevresinde olası ÇYEZE vakalarını hem karşı söylemler yoluyla önlemeye yardım edebilir hem de ilgili birimlere bildirebilir.

ÇYEZE'nin önlenmesinde en önemli paydaşlardan bir diğeri, MEB çatısı altında çalışan **okul idarecileri, öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları**dır. Okula devam etmeyen öğrencinin devamsızlık sebepleri araştırılarak idareciye ve okul psikolojik danışmanına bildirilmesi, bunun yanı sıra ilgili öğrencinin -varsa- görünüş ve davranışlarındaki değişiklikler fark edilmesi ve idareye bildirilmesi ve aile ile iletişime geçilmesi ÇYEZE'nin önlenmesinde kritik bir aşamadır. Öğretmenlerin öğrencileri ile kurduğu duygusal bağ ve güven ilişkisi de öğrencilerin içinde bulunduğu durumu öğretmenleriyle paylaşmasına, böylece olası bir duruma erken müdahale edilmesine fırsat sunabilir.

6 İlgili paydaşların iletişim bilgileri, rehberin devamında paylaştığımız yol haritasının ardından yer alan [kısmı](#)da yer alıyor.

ÇYEZE'nin önlenmesinde okul ölçeğindeki paydaşlarla işbirliğinin yanı sıra **yasa uygulayıcılarla** işbirliği de önem taşır. ÇYEZE'nin önlenmesinin hukuksal bir boyutu da vardır. Hâkimlerle birlikte, 16 yaşındaki çocuklara bilişsel ve fiziksel gelişim raporu veren **doktorlar** da ÇYEZE'nin önlenmesinde başvurulabilecek paydaşların sağlık sistemi boyutunu oluşturur. ÇYEZE'nin savcılığa bildirilmesi

Önleme ve Müdahale Süreçlerinde Paydaşlarımız⁶

MEB il müdürlükleri, okul yönetimleri, öğretmenler, rehberlik ve psikolojik danışmanlar, kolluk kuvvetleri (polis, jandarma), il sağlık müdürlükleri, ilgili birinci ve ikinci basamak sağlık kuruluşları (özel ve kamu kuruluşlarındaki sağlık personeli ve psikolojik danışmanlar), ASHB'ye bağlı il müdürlükleri, SHM, ŞÖNİM ve diğer birimler, Göç İdaresi il müdürlükleri, köy ve mahalle muhtarlıkları, valilikler, müftülükler (din görevlileri), nüfus müdürlükleri, belediyeler, barolar, STK'lar, toplum (yerel halk), aileler ve öğrenciler ÇYEZE ile mücadele alanındaki paydaşlarımızdır. Bu paydaşlar hem önleme hem de müdahale süreçlerinde rol alabilir.

aşamasında ise, **baroların çocuk hakları birimleri** ve bu alanda çalışan **avukatlar** da paydaşlar arasında yer alır. ÇYEZE'yi bildirme aşamasında **kolluk kuvvetleri ve sosyal hizmet uzmanları** işbirliği sağlamamız gereken diğer paydaşlardır. **Çocuk izlem merkezleri** de sorgulama ve kovuşturma aşamasındaki adli ve tıbbi işlemleri gerçekleştiren bir paydaştır.

Yukarıda sayılanlar dışında, toplumun hemen her kesimi ÇYEZE'nin önlenmesi konusunda paydaşımız olabilir. Örneğin, özellikle kız çocukların eğitime devamı ÇYEZE'yi önlemede çok önemli bir faktördür. Bu durumda kız çocuklara eğitim bursu sağlayan kurumlar da ekonomik sebeplerle kız çocukların okuldan alınmasını ve devamında çocuk yaşta evlendirilmesini önleyebilecek önemli bir ortaktır. Çocuk hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda çalışmalar yürüten **STK'lar** toplumu eğitmek, cinsiyet rollerini, çocukluk ve evlilikle ilgili toplumda var olan yanlış tutumları ve kalıpyargıları dönüştürerek toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için önemli bir rol üstlenmektedir. Kamu kurumları ve STK'lar tarafından ÇYEZE'yle mücadele konusunda yürütülen proje ve programların toplumun

her kesimine ulaşması, afiş, reklam, film, dizi ve belgesel gibi kaynakların ve bu konuda başarıya ulaşmış olumlu örneklerin yaygınlaştırılması ve duyurulmasında ise **medya** önemli bir paydaş hâline gelmektedir. Şimdiye kadar değindiğimiz paydaşların yanı sıra, "çocuklara gelin başı yapılmaz" diyen kuaförlerden, çocuklara gelinlik ve damatlık satmayan esnafa, konuşmalarında ÇYEZE'nin zararlarını vurgulayan din görevlilerine kadar geniş bir paydaş ağından bahsedebiliriz. Ders müfredatlarını hazırlayan eğitimcilerin yanı sıra çocuk edebiyatı yazarları, eğitim materyali üreticileri, ev eşyası tasarımcıları ve pek çok farklı meslek grubundan kişiler çalışmalarında ÇYEZE karşıtı ve çocuk hakları temelli figürler, mesaj ve söylemlerle bu çabaya katkı sağlayabilir.

Hepimizin yapabileceği "bir" şey var ve "bir" her zaman sıfırdan büyüktür. Öncelikle bu bilinçle harekete geçip yalnız olmadığımızı bilmek bizi güçlendirecek, kimlerle işbirliği yapabileceğimizi ve dayanışma içinde olabileceğimizi bilmek ise daha kararlı ve etkili aksiyon almamızı sağlayacaktır.

Çocuk yaşta, erken ve/veya zorla evliliklerin olmadığı bir toplum ve dünya dileğiyle...

ÖĞRETMENLER İÇİN YOL HARİTASI

İçeriği görüntülemek ve indirmek için
QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.

ÖĞRETMENLER İÇİN YOL HARİTASI

Öğretmenler olarak çocuk yaşta, erken ve veya zorla evlilikleri önlemede veya böyle bir durum tespit edilmediğinde müdahale etmede önemli bir rolümüz var. Türk hukuk sisteminde ÇYEZE'ye müdahale bağlamında ASHB'ye risk bildirim, savcılık veya kolluğa yönelik ise suç bildirimi yapılabilir. Risk bildirimi çocuğun evlendirilmesine dair herhangi bir gündem yokken, önleme amacıyla yapılır. Suç işlendiğine dair bir şüphe olduğunda suç bildirimi yapılabilir. Risk bildiriminde çocuğun risk altında olduğunu düşündüren, suç bildiriminde ise suç şüphesine yol açan her verinin ve ipucunun bildirilmesi gerekir. Müdahale sürecinde gerekliliğe göre suç bildirimi yapılabilir. Suç riski bildirimi yapılması da mümkündür. Çocuğun öncelikli yararı ilkesi çerçevesinde ve hakları gözettikçe bildirim türü ve içeriği planlanır. Aşağıda, önleme ve müdahale süreçleri için iki ayrı yol haritası yer alıyor:

KORUNMA İHTİYACI BİLDİRİMİ

RİSKİ FARK ETME → ÇOCUKLA GÖRÜŞME → AİLEYLE/BAKIM VERENLE GÖRÜŞME → BİLDİRİM SÜRECİNİ PLANLAMA → KORUNMA İHTİYACI BİLDİRİMİ YAPMA

SUÇ BİLDİRİMİ YAPMA

DURUMU FARK ETME → SÜREÇ YÖNETİMİNİ PLANLAMA → ÇOCUKLA/ AİLEYLE/ BAKIM VERENLE GÖRÜŞME → BİLDİRİM TÜRÜNÜ VE İÇERİĞİNİ PLANLAMA → BİLDİRİM YAPMA

Çocukla görüşme yapılırken özellikle dikkat edilmesi gereken kimi noktalar bulunur. Çocuğun yazdıklarını çok detaylı olarak okumak, farklı kişilere anlatmak durumunda kalmasını önlemek, mümkünse sadece okul psikolojik danışmanıyla görüşmesini sağlamak gerekir. Görüşmeler çocuk dostu alanlarda, psikolog veya çocuk koruma uzmanları eşliğinde gerçekleştirilmelidir. Görüşmeyi gerçekleştirecek kişilerin çocuk koruma, çocuklarla görüşme teknikleri konusunda donanımlı olması gerekir. Görüşme süresince çocuk dostu iletişim teknikleri kullanılmalıdır. Çocuğun görüşmeye dair bilgilendirilmiş onayı veya rızası alınmalıdır. Görüşen kişi kendini tanıtmalı, görüşmenin amacını ve içeriğini açıklamalıdır. Güvenli bir ortam oluşturulmalı, gizlilik ilkesinden ve bildirim yükümlülüğü gereğince sınırlardan bahsedilmeli ve bu ilkenin uygulanması temin edilmelidir.

Aileyle veya diğer bakım verenlerle görüşme, çocuğun öncelikli yararı çerçevesinde ve hakları gözettikçe yapılır. Görüşen kişi kendini tanıtmalı, görüşmenin amacını ve içeriğini açıklamalıdır. Görüşmede çocuğun hakları, Türkiye'de ÇYEZE'ye dair yasal çerçeve, bildirim yükümlülüğü ile bildirim olası sonuçları, çocuğun eğitime katılımının önemi, ÇYEZE'nin sonuçları ve riskleri (özellikle evde doğumların ölüme sonuçlanma ihtimali gibi sağlığa dair sonuçları) ile resmi sağlık kuruluşlarından yararlanmanın önemi vurgulanır. Ailenin ihtiyaçları belirlenir ve aileye gerekli kuruluşlara yönlendirilir. Gizlilik ilkesinden ve bildirim yükümlülüğünden bahsedilir. Sürecin devamına dair bilgilendirme yapılır. Kimi durumlarda aileye veya bakım verenlere ulaşılarak görüşme yapılması mümkün olmayabilir. Takip etmek üzere arandığında aileye ulaşılmadığı takdirde, çocukla yapılan ilk görüşmenin sonuçlarına istinaden bildirim gerçekleştirme veya gerçekleştirme kararı alınmalıdır. Aileyle veya bakım verenlerle görüşme gerekli görülmedikçe bildirim yapılabilir.

BİLDİRİM SÜRECİNDE İŞBİRLİĞİ YAPILABİLECEK KURUMLAR:

- İçişleri Bakanlığı Acil Çağrı Merkezi: 112
- Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi: 104
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İbşar Hattı: 183
- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri
- Belediyelerin kadın veya aile danışma merkezleri
- İlçe Emniyet ve İlçe Çocuk Büro Amirlikleri
- İl ve İlçe Jandarma Komutanlıkları
- Sağlık Kuruluşları: Demeç basamak sağlık kuruluşları (AGM, GİM, GYM, TRSMA), ÇM bulunan sağlık kuruluşları, ve bu kuruluşlarda görev alan aile hekimleri, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanları, çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanları, kadın sağlığı ve doğum uzmanları
- İl Baroları: Adli yardım bürolarının, ve varsa Baro Çocuk Hakları Merkezinin adresleri ve telefon numaraları, UNICR ve Türkiye Barolar Birliği işbirliği ile kurulan **Tercüme Destek Hattı** (0312 292 59 59). Bu hattı 09:00-17:00 saatleri arasında destek vermektedir. Tercüme desteği sadece avukatlara ve Baro çalışanlarına sunulmaktadır.
- Savcılık ve Mahkemeler
- Göç İdaresi Yabancılar İletişim Merkezi Hattı: 157
- Uluslararası Kuruluşlar: UNHCR Danışmanlık Hattı: 444 48 68

öğretmen ağı UNFPA

05

ÇYEZE'Yİ ÖNLEME VE MÜDAHALEYE YÖNELİK UYGULAMALAR

öğretmen
ağı

ÇYEZE'Yİ ÖNLEME VE MÜDAHALEYE YÖNELİK UYGULAMALAR

- 30 Öğretmenden Öğretmene
 - Çocuğun Korunma Hakkı
 - Çocuk Yaşta Evliliklerin Nedenleri ve Sonuçları
 - Farkındalık Çalışmalarına Eleştirel Bakış
 - Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesinde Okulun Rolü
- 43 Öğretmenden Öğrenciye
 - Ortaokul
 - Lise
- 62 Öğretmenden Veliye
 - Çocuk Hakları Açısından Çocuk Yaşta Evlilikler
 - Çocuk Yaşta Evlilikleri Önleyici Çalışmalar
 - Çocuğun Korunmasında Ebeveynin Rolü

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

1. ÇOCUĞUN KORUNMA HAKKI

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuğun korunma hakkı nedir?
- Bu hakkın korunmasından kimler sorumludur?

HEDEFLER:

- Çocuğun korunma hakkını tanımlama
- Çocuk korumada okulun rolünü fark etme

GEREKLİ MALZEMELER:

- [Okul Çocuğu Nasıl Korur?](#) (Öğretmenler için) başlıklı video
- Poster kâğıtları ve renkli kalemler (grup sayısı kadar)

HAZIRLIK:

- [Okul Çocuğu Nasıl Korur?](#) (Öğretmenler için) başlıklı video hazırlanır.
- Grup sayısı kadar poster kâğıdı ve renkli kalemler hazırlanır.

SÜRE:

45 dk

UYGULAMA PLANI:

Çocuk koruma nedir? (beyin fırtınası) - 5 dk
Okul çocuğu korur videosu (eşli çalışma) - 15 dk
Yol haritası (grup çalışması) - 20 dk

AKIŞ:

1. Her çocuğun sadece çocuk olmasından dolayı güvence altına alınan hakları bulunduğu ve bu haklardan birinin çocuğun korunma hakkı olduğu söylenerek etkinliğe başlanır. Katılımcılara "çocuk koruma" denince akıllarına neler geldiği sorulur ve gelen yanıtlar tahtaya not edilir.

2. Hümanist Büro tarafından hazırlanan Okul Çocuğu Korur (Öğretmenler için) başlıklı video izlenerek etkinliğe devam edilir. Katılımcıların videoyu izlerken aşağıdaki üç soruya yanıt aramaları istenir.

- Çocuk koruma nedir?
- Çocuk koruma kimlerin görevidir?
- Öğretmenlerin çocuk korumaya yönelik rolleri ve sorumlulukları nelerdir?

Videonun izlenmesinin ardından katılımcıların ikili eşleşmeleri ve yanıtlarını birbirleriyle paylaşmaları istenir. Her bir soru, eşlerin katkıları alınarak tartışmaya açılır. Bu tartışmalar esnasında aşağıdaki noktalar vurgulanır:

- Çocuk koruma ihmal ve istismar mağduru çocuğu korumak için alınması gereken tedbirlerden ibaret değildir; çocuğun ihmal ve istismara maruz kalmasının önlenmesidir.
- Çocuğun korunması bakım ve yetiştirilmesinden sorumlu olan anne babanın görevidir ancak devletin de anne babayı bu görevi yerine getirebilmesi için destekleme yükümlülüğü bulunur.
- Öğretmenlerin çocuk koruma sisteminde iki kilit rolü vardır: Riskleri fark etme ve bildirim. Öğretmenler çocukların gelişimini izleyerek bir risk varsa yardım edebilecek kişi ve kurumlara haber verir. Böylece, çocuğun gelişiminin zarar görmesini

ve haklarının ihlal edilmesini önlemede önemli bir rol oynar.

3. Ardından katılımcılara öğretmenlerin ihmal ve istismar riskini fark etmelerinden başlayarak çocuk koruma sistemi içerisinde destek alabilecekleri öncelikli kişi ve kurumların kimler olduğu sorulur. Katılımcıların katkılarından hareketle aşağıdaki noktalar vurgulanır:

- Öğretmenler öncelikle okullarındaki rehberlik servisinden destek alabilir.
- Öğretmenler ihmal ve istismarı fark etme yükümlülüğü olan diğer meslek elemanları ile işbirliği yapabilir. Bu kişilerin başında sosyal hizmet uzmanları ve sağlık kurumlarındaki çocuk koruma ve çocuk izlem merkezleri çalışanları gelir.

4. Etkinliğin sonunda 4-5 kişilik gruplar oluşturulur. Gruplardan sınıflarında çocuk yaşta evlendirilme riski olan bir çocuğu fark ettiklerinde ne yapacaklarına dair yol haritası hazırlamaları istenir. Gruplara poster kâğıtları ve renkli kalemler dağıtılır. Grupların yol haritalarını paylaşmalarıyla etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuk yaşta evlilikler ne tür nedenlere dayandırılıyor? Hangi argümanlarla meşrulaştırılıyor?
- Çocuk yaşta evlilikler ne tür sonuçlar doğuruyor?

HEDEFLER:

- Çocuk yaşta evliliklerin yaygınlığını fark etme
- Çocuk yaşta evliliklerin nedenleri ve sonuçlarını tartışma
- Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanları sorgulama

GEREKLİ MALZEMELER:

- Dünyada ve Türkiye'de duruma dair istatistikler
- Çocuk yaşta evlilik anlatıları (grup sayısı kadar)
- Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar (grup sayısı kadar)
- Doğru bilinen yanlışlar kartları (grup sayısı kadar)

HAZIRLIK:

- Dünyada ve Türkiye'de duruma dair istatistikler sunum şeklinde hazırlanır.
- Çocuk yaşta evlilik anlatıları grup çalışması için hazırlanır.
- Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar grup sayısı kadar çoğaltılır.
- Doğru bilinen yanlışlar kartları grup çalışması için hazırlanır.

SÜRE:

90 dk

UYGULAMA PLANI:

1. Etkinlik:

İstatistikler ne söylüyor? (büyük grup tartışması) - 15 dk

Anlatılar ne söylüyor? (küçük grup çalışması) - 20 dk

Gözlem ve deneyimlerimiz ne söylüyor? (büyük grup tartışması) - 10 dk

2. Etkinlik:

Meşrulaştırıcı argümanlar nelerdir? (büyük grup tartışması) - 5 dk

Doğru bilinen yanlışlar nelerdir? (küçük grup tartışması) - 20 dk

Nasıl sorgulatabiliriz? (eşli çalışma) - 20 dk

AKIŞ:

1. Etkinlik:

1. Etkinliğe çocuk yaşta evliliklerin Dünyada ve Türkiye'de oldukça yaygın bir sorun olduğu belirtilerek başlanır. "Dünyada ve Türkiye'de duruma dair istatistikler" in paylaşılacağı söylenir ve katılımcılardan bu istatistiklerdeki kimi sayıları tahmin etmeleri istenir. İstatistikler birer birer paylaşılır. Tahminler alındıkça gizlenen sayılar açılır ve tahminlerle karşılaştırılır. İstatistiklerin tümü tamamlandıktan sonra katılımcılardan "Bu istatistikler çocuk yaşta evliliklerle ilgili ne söylüyor?" sorusu üzerine görüşlerini paylaşmaları istenir.

Katılımcıların katkılarından hareketle aşağıdaki noktalar vurgulanır:

- Dünyada ve Türkiye'de yaygın bir sorun.
- Hem kız hem oğlan çocukları etkiliyor ancak kız çocukları orantısız biçimde daha çok etkiliyor.
- Kız çocukları genellikle yetişkin erkeklerle evlendiriliyor.
- Çocuk yaşta evlilikleri önlemek mümkün. Önleme çalışmaları sonuç veriyor.

2. Sayıların söyledikleriyle yetinmeyip, çocuk yaşta evlendirilmiş kadınların anlatılarının inceleneceği söylenir. Katılımcılar dört gruba ayrılır ve her bir gruba "Çocuk yaşta evlilik anlatıları" dağıtılır.

Gruplardan bu anlatıları okumaları ve aşağıdaki iki soruyu anlatılara göre cevaplamaları istenir.

Okuduğunuz anlatılara göre;

- Çocuk yaşta evlilikler ne tür nedenlere dayandırılıyor?
- Çocuk yaşta evliliklerin sonuçları nelerdir?

Tahtaya aşağıdaki şekilde bir tablo çizilir ve gruplardan gelen katkılardan hareketle tablo doldurulur.

Nedenler	Sonuçlar

3. Etkinliğin sonunda çocuk yaşta evliliklerin çocukların hayatında sağlıktan eğitime, güvenlik toplumsal katılıma kadar çeşitli alanlarda olumsuz sonuçlar yarattığı ve hak kayıplarına neden olduğu vurgulanır. Katılımcıların tabloyu incelemeleri istenir. Katılımcıların kendi gözlem ve deneyimlerinden yola çıkarak tabloya eklemek istedikleri görüşleri varsa alınır ve etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI
1. ETKİNLİK

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DURUMA DAİR İSTATİSTİKLER⁷

İçeriği görüntülemek ve indirmek için
**QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.**

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DURUMA DAİR İSTATİSTİKLER*

Çok sayıda ülkenin ulusal verilerinden oluşan UNICEF küresel veri tabanı analizlerine göre;

- Dünya genelinde her kız çocuğundan biri 18 yaşından önce evlendirilmiştir.
- Bugün, çocuk yaşta evlendirilmiş olan kız çocuklarının ve kadınların sayısının fazla olduğu tahmin edilmektedir.
- Dünya genelinde yaklaşık erkek 18 yaşından önce evlendirilmiştir.
- Gerekli önlemler alınmazsa, 2030 yılında , 2050 yılında kişinin çocuk yaşta evlendirilmiş olacağı tahmin edilmektedir.
- Son 10 yılda çocuğun evlenmesi engellenmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılında yayınladığı Türkiye'de Evlilik Tercihleri Raporu'na göre;

- 2013 yılı içinde yasal merciler karşısında evlenen kadınların yaklaşık 16-19 yaş grubundadır. Erkekler arasında 2013 yılında evlenenlerin ancak % ü 16-19 grubundadır.
- 2013 yılında evlenen 16-19 yaş grubundaki kız çocuklarının/kadınların % 'sı kendisinden daha büyük yaş grubundaki erkeklerle evlenmiştir.
- 16-17 yaşındaki kız çocuklarının % 'i, kendinden 6 ve daha büyük yaşta bir erkek ile evlenmiştir. Bu evliliklerden % 'sinde ise eşi ile kendisi arasındaki yaş farkı 11 yaştan fazladır.

* Dünyada ve Türkiye'de duruma dair istatistikler, Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden (UNFPA, 2021a) yararlanılarak hazırlanmıştır.

öğretmen
ağı UNFPA

7 Dünyada ve Türkiye'de duruma dair istatistikler, Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden (UNFPA, 2021a) yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI 1. ETKİNLİK

ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK ANLATILARI⁸

GRUP 1

"Bir sevgilim olmuştu. Annem bunu öğreniyor. Benim telefonum yoktu. Sevgilim bana telefon aldı gizliden. Ben gizli kullanıyorum. Annem bunu öğreniyor tabii. Sevgiliden ayrıldık falan filan. Telefonu aldı kırdı annem. O şeyin yazına, eşim zaten beni iki sene önce görmüştü. Haber gönderiyordu. ...Ondan sonra eşim istedi. Ben bilmiyorum dedim. Annemlere, siz ne diyorsunuz dedim. Annem de dedi, sen benim başıma çok işler açacaksın. Seni ben vereceğim dedi annem, eşim istediğinde. Babam karşı çıktı. Hayır dedi. Benim evlenecek kızım yok dedi. Annem de onu bastırdı..."

"Tabii okuyamadım. Geniş, çok geniş bir konu. Evlendiğim için gençliğimi yaşayamadım. Erken yaşta anne olduğum için direkt çocuktum. Ben her zaman onu diyorum, babamın kızıydım. Söz var ya: Evlendim, kocamın karısı oldum. Doğurdum, çocuklarımın anası oldum. Ben ne zaman ben olacağım?"

GRUP 2

"Biz... Küçük bir çevre olduğu için, kendi yöremizin insanları olduğu için herkes birbirini çok iyi tanır. Eşimle daha 15-20 gün olmamıştı tanışalı, bizi konuşurken komşumuz görüyor, benim köyümdeki komşum. Ondan sonra gidip babama söylüyor, işte kızını gördük, işte bilmem kimin oğluydu konuşuyordu diye. Sonra babam da baskıyla, kavgayla, işte dayakla sabaha kadar söylettirdi bana, kim bu çocuk, itiraf et, ben biliyorum sen söyle, senin ağzından duymak istiyorum deyip. Sabahın havasına yakın, işte o gece, bütün gece kayışla dayak ettikten sonra itiraf etmek zorunda kaldım. Konuştuğum bir çocuğa, işte gel beni iste dedim ertesi gün, 15 gün sonra. Yani babam gelip istesinler dedi."

"Evet, çok zorluk oldu benim için. Özellikle kalabalık bir aileye geldiğim için. Kalabalık aileye geldiğim hâlde eski hayatımı hiç özlemedim çünkü evimizde sürekli şiddet olduğu için bir nevi kaçmaktı zaten benim için..."

"İnsan yaşı zaten ilerledikçe, bazı şeyleri yaşadıkça... Benim bu girişkenliğim, kendimi savunma gücüm önceden olsaydı bu kadar ezilmezdim. Korkuyorsun, kimse yok, sahipsizsin, bir lokma canın var. 48 kiloyla ne yapacaksın, susuyorsun. Kimse de sahip çıkmıyor."

GRUP 3

"Bir an önce kız çocuğu ya, adı sanı çıkmadan, rezil olmadan, rüsva olmadan okumuyorsun, okula gitmiyorsun mesela, okula gitsen de bir tedirginlik vardır. O zamanlar çok sağ-sol davası vardı. Akşamları çocukları beklemek, kız çocukları beklemek, erkek kardeşim olsa erkek kardeşim de yoktu, getirmek götürmek... Dolmuş yok, araba yok. Akşam vakti çıkıyorsun, sabahın köründe gidiyorsun. Çok zordu yani, okumak da zordu, okutmak da zordu, annenin beklemesi de zordu yani. O yüzden bir an önce okumuyorsa, ev kızıysa bir an önce adı sanı çıkmadan sır etmekti, maksat buydu yani."

"Annemin evine göndermiyordu kayınvalidem. Yok, eşim göndermemelik yapmadı, eşim annesinin şeyinden çıkamazdı. Eşimin bir şeyi yoktu ki, hani ne diyeyim sana, maddi bir şeyi yoktu, daha şeye ne diyeyim, maaşı yoktu, o da onlara tabiydi yani. Harçlığını ondan alıyordu, bir şeyi yoktu yani. Annesi işte şöyle der böyle der onların etkisi altında kalıyordu."

"Biz yanlarında oturuyorduk. Kaynanam, kayınbabam ne derse o oluyordu yani. Ben bir yere gideceksem, eşim değil, kayınbabamdan izin alırdım."

"Gerçekten öyle bir zihniyet var, bir de çocuk alırsan eğitiyor, kendi dedikleri gibi eğitiyor yani ama bazısını eğitemiyor ama elimle ikimizi çok güzel eğitti kayınvalidem yani."

GRUP 4

"Nasıl desem sana, okusam gidebildiğim kadar giderdim. Okumadıktan sonra, o yaşta normal gibi geldi bana. Çocukluğu öbür tarafta da yaşayamıyordum sanki. Fark eden bir şey yok. Orada kardeşlerimle uğraşıyorum, bu tarafta biraz daha kendi ailemle uğraştım."

"Hemen evlendim. Korunan yok, şey yapan yok, olursa olur, olmazsa olmaz babında. Evlendim, 9 ay sonra kucacımda çocuk."

"Ben çocuk istemiyordum. Beni dövüdüler, çocuk doğurmuyorum diye. Bir aylık evliydim. Kayınvalidem ve eşimden dayak yedim."

"Hazır değilsin, ne biliyorsun ki annelikle alakalı? Çocuk bakmayı bilmezsin, çocuk eline almamışsın, görmemişsin, hiçbir şeyi, altını temizlememişsin. Mama nedir bilmezsin. Çocuk yetiştirme hakkında hiçbir şey bilmiyorsun yani."

"Bebek doğar doğmaz kaçıp gidecektim, kız çocuğu olursa bunlarla yaşamak zorundayım, bu adamla yaşamak zorundayım diye. Kızım doğdu. Doğunca çok ağladım kız oldu diye, kız oldu diye şey yani oğlum olsaydı terk edip gidecektim, bırakıp gidecektim ama kız çocuğu, kime bırakıp gideyim ben bunu? Ailede hiç sağlıklı biri yok, al birini vur ötekine. Hangisine güvenip de gidecektim o çocuğu... Hani onlara mecbur oldum diye, o hayata mecbur oldum diye çok ağlamıştım kızım olunca."

⁸ Çocuk yaşta evlilik anlatıları, Türkiye'de Erken Yaşta Evlilik Tecrübeleri ve Algıları (Havle Kadın Derneği, 2021) başlıklı araştırma raporundan alınmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

AKIŞ:

2. Etkinlik:

1. Çocuk yaşta evliliklere gerekçe olarak sunulan, bu evliliklerin meşru görülmesine hizmet eden, oldukça yaygın ve yanlış yargıların bulunduğu söylenerek etkinliğe başlanır. Bir önceki etkinlikte tabloya yazılan nedenler arasında yer alan argümanlar hatırlatılarak katılımcıların katkıları alınır.

2. Katılımcılar 4-5 kişilik gruplara ayrılır. "Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar" gruplara dağıtılır. Listede yer alan argümanların oldukça yaygın olduğu belirtilir. Grupların listeyi incelemeleri ve sonrasında bu yargı cümleleri arasından çevrelerinde en yaygın olarak karşılaştıkları bir tanesini belirlemeleri istenir.

Her grubun seçtiği yargı cümlesini paylaşmasının ardından cümleler tahtaya yazılır. Gruplara seçtikleri yargı cümlelerine dair "Doğru bilinen yanlışlar kartları" dağıtılır. Kartları incelemeleri ve tartışmaları için zaman verilir.

3. Etkinliğin sonunda farklı iki gruptan iki katılımcı eşleştirilir. Eşleşen katılımcılardan gruplarındaki tartışmaları birbirleriyle paylaşmaları ve bir yargı cümlesi seçmeleri istenir. Eşlerden, bir velinin bir öğretmene o yargı cümlesini söylediği bir anı hayal etmeleri istenir ve öğretmenin veliye o yargıyı sorgulamak için ne söyleyebileceğini düşünmeleri beklenir. İsteyen eşlerin düşüncelerini paylaşımlarıyla ve/veya canlandırmalarıyla etkinlik sonlandırılır.

Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar⁹

- Ergenliğe giren çocuk evliliğe "hazır"dir.
- Çocuk yaşta evlendirilen çiftler daha uyumlu olur.
- Evlilik çocuğu başına gelebilecek kötülüklerden korur.
- Evlilik çocuğun geleceğini kurtarır.
- Evlilik dedikodulara engel olur.
- Evlilik ekonomik zorlukları azaltır.
- Çocuk yaşta evlilik kültürlerinde var, yapacak bir şey yok.

⁹ Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar listesi, *Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi* kapsamında yayımlanan *Temel Bilgiler Rehberi*'nden (UNFPA, 2021a) yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI
2. ETKİNLİK

DOĞRU BİLİLEN YANLIŞLAR KARTLARI¹⁰

İçeriği görüntülemek ve indirmek için
**QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.**

DOĞRU BİLİLEN YANLIŞLAR KARTLARI*

"ERGENLİĞE GİREN ÇOCUK EVLİLİĞE 'HAZIR'DIR."

Kız çocuklarda adet döngüsünün başlaması ile birlikte gebe kalabilme dönemi başlar ancak bunun başlamış olması gebeliğin, doğumun ve doğum sonrası dönemin sağlıklı ve güvenli bir şekilde ilerleyeceği anlamına gelmez.

Ergenlik bedensel, ruhsal gelişimin hızlı biçimde sürdüğü, eğitimin devam ettiği, geleceğe ilişkin planların şekillendiği, insan hayatının özel bir dönemidir. Evlilik, yaşamın en kritik dönemlerinden biri olan ergenlikte çocukların fiziksel, ruhsal, cinsel ve sosyal gelişimini sekteye uğratar. Veriler, ergenlik döneminde gerçekleşen gebeliklerde daha yüksek oranda anne ölümleri, bebek ölümleri, hastalıklar, düşük doğum ağırlığı ve doğum sonrası depresyon, çocuk ve anne bakımında ağır ihmallerin görüldüğünü ortaya koymaktadır.

"ÇOCUK YAŞTA EVLENDİRİLEN ÇİFTLER DAHA UYUMLU OLUR."

"Ağaç yaşken eğilir" veya "birlikte büyürler" şeklinde ifade edilen anlayış, çocuk yaşta evliliklere zemin hazırlayan yanlış toplumsal kabullerdendir.

Gelişimi hızla devam eden, yetişkinlerin bakımına, korumasına ve desteğine ihtiyaç duyan bir çocuğun bebek ve hane halkının bakımı, geçimi gibi altından kalkamayacağı sorumlulukları üstlenmek zorunda kalması, eğitim hayatından kopması, arkadaşlarından uzaklaşması, toplumsal hayattan çekilmesi ve baska ve şiddete maruz bırakılması fiziksel, duygusal, cinsel ve sosyal gelişimini sekteye uğratar. Veriler kadınların eşlerinden gördükleri şiddet ile evlenme yaşı arasındaki ilişkiyi ortaya koymakta; 18 yaşından önce evlenmiş olan kadınların fiziksel, cinsel veya duygusal şiddete maruz kalma ve başanma düzeylerinin 18 yaşından sonra evlenmiş kadınlara oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir.

"EVLİLİK ÇOCUĞU BAŞINA GELEBİLECEK KÖTÜLÜKLERDEN KORUR."

Özellikle çatışma ortamlarında ve aile içi şiddetin varlığında, aileler ve kimi zaman da çocuklar evliliği daha korunaklı bir yaşam fırsatı olarak görür ancak çocuk yaşta evlilikler, çocuklara yönelik cinsel, fiziksel, ekonomik pek çok istismar biçimini içinde barındırır ve çocuklar üzerinde ruhsal ve bedensel tahribat yaratır.

Çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler, riskli gebelikler, ölü doğumlar ve bebek ölümleri açısından daha fazla risk altındadır.

* Doğru bilinen yanlışlar kartları, Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden (UNFPA, 2021a) yararlanılarak hazırlanmıştır.

öğretmen
ağı UNFPA

¹⁰ Doğru bilinen yanlışlar kartları, Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden (UNFPA, 2021a) yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

3. FARKINDALIK ÇALIŞMALARINA ELEŞTİREL BAKIŞ

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuk yaşta evliliklere yönelik farkındalık çalışmalarına nasıl eleştirel yaklaşabiliriz?

HEDEFLER:

- Çocuk yaşta evliliklere yönelik farkındalık çalışmalarını sorgulama

GEREKLİ MALZEMELER:

- Afişlerden örnekler
- Poster kâğıtları ve renkli kalemler (grup sayısı kadar)

HAZIRLIK:

- Afişlerden örnekler sunum veya poster şeklinde hazırlanır.
- Grup sayısı kadar poster kâğıdı ve kalem hazırlanır.

SÜRE:

45 dk

UYGULAMA PLANI:

- Bildiklerimiz/Hatırladıklarımız (beyin fırtınası) - 5 dk
- Eleştirel okuma (eşli çalışma) - 20 dk
- Afiş tasarlama (grup çalışması) - 20 dk

AKIŞ:

1. Çocuk yaşta evliliklere yönelik farkındalık yaratmak amacıyla afişlerin yaygın olarak kullanıldığı söylenerek etkinliğe başlanır. Katılımcılara bu afişlerden bildikleri varsa paylaşımları istenir.
2. "Afişlerden örnekler" gösterilir. Katılımcılara afişleri incelemeleri için süre tanınır. Katılımcılar ikili eşleşir ve aşağıdaki sorular çerçevesinde düşüncelerini paylaşımları istenir.
 - Bu afişlerde neler var? Kimler yer alıyor, hangi nesnelere, sembollere ve imgelere kullanılıyor?
 - Afişlerde çocuklar nasıl temsil ediliyor?
 - Afişlerde failer nasıl temsil ediliyor?
 - Bu afişler bize ne söylüyor? Afişlerin yaygınlaştırmak istediği mesaj nedir?

- Bu afişleri çocuk yaşta evlilikleri önlemeye katkısı bakımından nasıl değerlendirirsiniz?

Eşlerin paylaşımları tamamlandıktan sonra her soru sırasıyla tartışmaya açılır. Aşağıda yer alan önemli noktalar katılımcıların katkılarından hareketle vurgulanır:

- Çocuklar afişlerin tamamında evlilikle ilişkili sembollerle bir arada gösteriliyor, mağdur olarak temsil ediliyor.
- Fail erkekler canavarlaştırılıyor. Çocuk yaşta evlilikler yalnızca çok az sayıda ve sapkın bir grup erkek tarafından işlenen bir suçmuş gibi sunuluyor. Sıradan insanların yapacağı ve oldukça yaygın bir durum olmadığı algısı yaratılıyor.
- Cinsellikle ilişkili öğelere yer verilerek mesele cinsellikle ilgiliymiş gibi sunuluyor.
- Afişlerin çok azında görsellerle birlikte yararlı bilgiler yer alıyor. Çocukları güçlendiren ve topluma sorumluluğunu hatırlatan mesajlar yok denecek kadar az.

3. Bu tartışmanın ardından katılımcılar 4-5 kişilik küçük gruplara ayrılır. Gruplara poster kâğıtları ve renkli kalemler verilir. Gruplardan çocuk yaşta evliliklere dair farkındalık yaratmak üzere bir afiş tasarımları beklenir. Bu afişleri tasarlarken tartışma esnasında vurgulanan noktalara dikkat etmeleri hatırlatılır. Her grubun afişini sunması ve diğer grupların yorumlarının alınmasının ardından etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

3. FARKINDALIK ÇALIŞMALARINA ELEŞTİREL BAKIŞ

AFİŞLERDEN
ÖRNEKLER

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

4. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİNDE OKULUN ROLÜ

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesinde okulun rolü nedir?
- Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesinde öğretmenlere düşen roller ve sorumluluklar nelerdir?

HEDEFLER:

- Çocuk korumada öğretmenlerin rol ve sorumluluklarını anlama
- Bu rol ve sorumluluklar çerçevesinde yol haritası belirleme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Çocuk yaşta evlendirilme riskini fark etmeyi sağlayan ipuçları (grup sayısı kadar)
- Çocuk koruma hukukunda bildirim ve sonrasına dair bilgi notu (kişi sayısı kadar)
- Örnek olay ve yol haritası (grup sayısı kadar)
- Örnek olay için yol haritası
- "Çocuğun korunma hakkı" başlıklı etkinlikte hazırlanan yol haritaları
- Renkli kalemler

HAZIRLIK:

- Çocuk yaşta evlendirilme riskini fark etmeyi sağlayan ipuçları grup sayısı kadar çoğaltılır.
- Çocuk koruma hukukunda bildirim ve sonrasına dair bilgi notu kişi sayısı kadar çoğaltılır.
- Örnek olay ve yol haritası grup sayısı kadar çoğaltılır.
- Örnek olay için yol haritası etkinlik uygulamasından önce incelenir.
- "Çocuğun korunma hakkı" başlıklı etkinlikte hazırlanan yol haritaları getirilir. Renkli kalemler hazırlanır.

SÜRE:

90 dk

UYGULAMA PLANI:

1. Etkinlik:

Neler hatırlıyoruz? (beyin fırtınası) - 5 dk
Riskleri fark etme (eşli çalışma ve küçük grup çalışması) - 25 dk
Bildirim ve sonrası (bireysel çalışma ve büyük grup çalışması) - 15 dk

2. Etkinlik:

Katkı ve sorularımız (büyük grup çalışması) - 5 dk
Örnek olay için yol haritası (küçük grup çalışması) - 25 dk
Kendi yol haritamız (küçük grup çalışması) - 15 dk

AKIŞ:

1. Etkinlik:

1. Etkinliğe çocuk yaşta evliliklerin önlenmesinde okulun rolü sorularak başlanır. İlk etkinlikte izlenen ve Hümanist Büro tarafından hazırlanan *Okul Çocuğu Korur* başlıklı video hatırlatılır. İhtiyaç duyulursa video yeniden izlenir. Çocuk koruma

sisteminde öğretmenlerin riskleri fark etme ve bildirim yapma rolleri olduğu vurgulanır.

2. Ardından katılımcılara "Öğretmenlerin çocuk yaşta evlilik riskini fark etmelerini sağlayacak ipuçları neler olabilir?" diye sorulur. İkili eş olarak çalışmaları ve akıllarına gelen tüm ipuçlarını listelemeleri istenir. Daha sonra 4 kişilik gruplar yapılır ve bu gruplarda ortak bir liste hazırlamaları istenir. Sonrasında "Çocuk yaşta evlendirilme riskini fark etmeyi sağlayan ipuçları" gruplara dağıtılır ve kendi listeleriyle bu listeyi karşılaştırmaları söylenir. Her gruptan dağıtılan listede olmayan ama kendi listelerinde olan ipuçlarını paylaşmaları beklenir.

3. Ardından riskleri fark etmenin önemli ama yeterli olmadığı belirtilerek öğretmenlerin fark edilen bütün riskleri bildirme yükümlülüğüne vurgu yapılır. Katılımcılara "çocuk koruma hukukunda bildirim ve sonrasına dair bilgi notu" dağıtılır ve okumaları için süre verilir. Katılımcıların soruları alınır, cevaplanır ve tüm katılımcıların bilgi notunu bir sonraki etkinliğe kadar dikkatlice incelemeleri istenerek etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

4. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİNDE OKULUN ROLÜ 1. ETKİNLİK

Çocuk yaşta evlendirilme riskini fark etmeyi sağlayan ipuçları¹¹

- Okuldan kaydın alınması
- Beklenmedik süre boyunca, düzensiz ve/veya tekrarlayan devamsızlık
- Ara tatilinden sonra geri dönmeme
- Daha önce katıldığı etkinliklere katılmama (oyun, spor ve sosyal faaliyetler gibi)
- Çocuğun ev işi yapmasında, kardeşlerine bakmasında veya aile ziyaretlerinde artış
- Aile veya çevresinde beşik kurtmesi, berdel, çocuk yaşta evlilik gibi uygulamaların mevcut olması
- "İstenmeye" gelindiğine/gelineceğine dair bilgi veya konuşmalar
- Ailede çocuklara karşı ihmal tespit edilmiş olması
- Abla/abi veya başka akrabalarda çocuk yaşta evlilik olması
- Ailenin çocuğu okutmakta maddi zorluk çektiğini ifade etmesi
- Ailenin çocuğun okula erişiminde zorluk çektiğini ifade etmesi
- Ailenin okulda/okul çevresinde "ahlaksız"/"kötü" davranışlardan şikayetçi olması
- Artan aile tartışmaları
- Ev içi şiddet emareleri
- Cinsel şiddete uğrama emareleri

- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı problemleri (ağrı, regl, tuvalet problemleri ile görülebilir)
- Daha fazla oranda evde tutulma, dışarı tek başına yollanmama
- Her yerde çocuğa refakat edilmesi (örneğin, doktorda, öğretmenle görüşmede)
- Fiziki görünümünde (giyim dahil) ani değişim
- Çocuğun sosyal faaliyetlere katılımının engellenmesi
- Kendine veya etrafına zarar verici, depresif davranışlar görülmesi
- Çocuğun refakatsiz olması
- Akademik performansında beklenmedik düşüş
- Çocuğun okul kaydının hiç olmaması veya sık değiştirilmesi
- Okul ihtiyaçlarının temin edilmemesi (kitap, kırtasiye)
- Ödevlerini yapmaması
- Veli toplantılarına veya davetlerine katılım olmaması
- Çocuğun yurtdışına/şehir dışına gönderileceği/gönderildiği yönünde şüphe çekici bir duyum
- Çocuğun insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye'ye gelmiş olabileceğine dair şüphe
- Ailenin veya çocuğun devlet nezdinde kayıtsız olması

Çocuk koruma hukukunda bildirim ve bildirim sonrası¹²

Korunma ihtiyacı içerisinde olan bir çocuğu gören herkes, bu durumu çocuğun korunmasından sorumlu makamlara bildirmekle yükümlüdür.

Bildirim yükümlülüğü olanlar:

- Adli ve idari merciler,
- Kolluk görevlileri,
- Köy ve mahalle muhtarları,
- Belediye zabıta memurları,
- Sağlık ve eğitim kuruluşları çalışanları,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri,
- Sivil toplum kuruluşları,
- Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olan herkes

Çocuk koruma hukukunda iki ayrı bildirim yükümlülüğü ve yeri vardır:

- **Korunma ihtiyacının bildirimi** - Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- **Suçun bildirimi** - Kolluk kuvvetleri veya Cumhuriyet savcılığı

Acil müdahale gerektiren bir durum varsa, kolluk kuvvetlerine veya Cumhuriyet savcılığına bildirilmesi gerekir.

Aşağıdaki hâller acil koruma gerektiren durumlara örnektir:

- Evlenme/evlendirmenin yakın bir tarihte gerçekleşecek olması
- Çocuğun evlendirilmek üzere yurt dışına veya bir başka ile götürülecek olması
- Çocuğun evlenmeyi kolaylaştırmak üzere bir suçta (kaçırılmak, cinsel istismar vb.) maruz kalmış olması veya kalma riskinin bulunması
- Çocuğun kendisinden büyük bir kimse ile evlendirilecek veya evlenmiş olması
- Çocuğun gebe olması
- Çocuğun aile içi şiddete maruz kalması
- Çocuğun okuldan alınacak olması

Bildirimi yapacak kişi güvenliği ile ilgili bir kaygı duyuyorsa bunu da adli makamlara bildirerek önlem alınmasını talep edebilir.

Bildirim sonrasında bildirilen olayla ilgili inceleme başlatılır, alınacak tedbirler planlanır ve/veya soruşturma yürütülür.

¹¹ Çocuk yaşta evlendirilme riskini fark etmeyi sağlayan ipuçları, *Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi* kapsamında yayımlanan *Hukuki Bilgiler Rehberi*'nden (UNFPA, 2021b) yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹² Çocuk koruma hukukunda bildirim ve bildirim sonrasına ilişkin bilgi notu, *Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi* kapsamında yayımlanan *Hukuki Bilgiler Rehberi*'nden (UNFPA, 2021b, 23-38) alınmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

4. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİNDE OKULUN ROLÜ 1. ETKİNLİK

Alınabilecek tedbirler:

Müdahale, Çocuk Koruma Kanunu veya Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine dair Kanun'a göre, çoğu zaman da her ikisi birden dikkate alınarak planlanmalıdır. Aile içerisinde şiddetin olması, aile bireylerinin çocuk üzerinde baskı uygulaması gibi durumlarda saldırgan aile bireyinin çocuğun bulunduğu yerden uzaklaşmasını sağlamak için Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine dair Kanun'a göre önleyici tedbirlerin uygulanması talep edilebilir (UNFPA, 2021b, 45-46).

Çocuk Koruma Kanunu kapsamında alınabilecek tedbirler

- Çocuk ve/veya bakım veren yetişkin için danışmanlık tedbiri
- Eğitim tedbiri
- Sağlık tedbiri
- Bakım tedbiri
- Barınma tedbiri
- Velayetin kaldırılması, vasi atanması, kişisel ilişkinin düzenlenmesi

Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine dair Kanun kapsamında alınabilecek tedbirler

- Bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması
- Geçici maddi yardım
- Ruhsal, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi
- Hayati tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması
- Çocuklar için kreş imkânının sağlanması
- İşyerinin değiştirilmesi
- Kişinin evli olması hâlinde ortak yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi
- Tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması
- Kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi

Soruşturmalara konu olabilecek suçlar ve olası şüpheliler:¹³

Bir çocuğun evlendirilmesi, evlenmeye aracılık etmek ve bir çocuk ile evlenmek eylemlerinin her biri birden fazla ve farklı suçları oluşturmaktadır. Bu eylemleri gerçekleştiren kişiler hakkında soruşturma ve kovuşturma açılabilir.

Olası şüpheliler	Olası suçlar
Çocuğun veli veya vasisi	Tehdit, şantaj (TCK md. 106-107) Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi (TCK md. 112) Cinsel istismar ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçları için azmettirme, yardım etme (TCK md. 38-39) Koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali (TCK md. 97-98) İnsan ticareti (TCK md. 80) Kötü muamele (TCK md. 232) Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünün ihlali (TCK md. 233) Koşulları var ise veya vasi ile ilgili olarak, TCK 38 ve 39. maddeler ile düzenlenen diğer faillerin suçlarına yardım etme ve azmettirme gibi iştirak hükümleri de uygulanabilecektir.
Çocukla evlenen kişi	Çocuğun cinsel istismarı (TCK md. 103) Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md. 104) Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK md. 230) İnsan ticareti (TCK md. 80) Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (TCK md. 109)
Düğün vb. kutlamaya katılanlar	Suçtu bildirmeme suçu (TCK md. 278)
Akrabalar, komşular ve bir çocuğun evlendirildiğini öğrenen diğer kişiler	Suçtu bildirmeme suçu (TCK md. 278)
Öğretmen, doktor vb. kamu görevlileri	Suçtu bildirmeme suçu (TCK md. 279-280)

¹³ Soruşturmalara konu olabilecek suçlar ve olası şüpheliler, Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Hukuki Bilgiler Rehberi'nden (UNFPA, 2021b, 45-46) alınmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

4. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİNDE OKULUN ROLÜ

AKIŞ:

2. Etkinlik:

1. Etkinliğe bilgi notu hatırlatılarak ve katılımcıların katkıları ve/veya soruları alınarak başlanır.

2. Katılımcılar 4-5 kişilik gruplara ayrılır. Grup çalışmasında bir örnek olayın aşama aşama ele alınacağı ve örnek olay üzerinden bildirim yükümlülüklerinin tartışılacağı belirtilir. "Örnek olay" ile birlikte "yol haritası" dağıtılır ve gruplara aşama aşama ilerleneceği söylenir. Bir aşama tamamlanmadan bir sonrakine geçilmemesi hatırlatılır. Gruplardan, çalışmalarının sonunda olayın her aşamasında yol haritalarını belirlemeleri beklenir. Çalışmaların tamamlanmasının ardından her gruba söz verilir ve yol haritalarını aşama aşama paylaşımları istenir.

Grupların paylaşımları esnasında diğer grupların katkıları alınır. "Örnek olay için yol haritası"ndan hareketle önemli noktalar vurgulanır.

Ardından örnek olaydaki çocuğun 16 veya 17 yaşını doldurmuş olması durumunda

evlendirilmesinin önlenmesi için nasıl bir yol izleneceği sorulur. Katılımcıların katkılarından hareketle ve aşağıdaki bilgilerden yararlanılarak açıklama yapılır:

- 17 yaşını doldurmuş kişiler, veli ve vasilerinin yazılı izniyle ancak aşağıdaki incelemelerin yapılmasının ardından hâkim kararıyla evlenebilir:
 - Çocuğun ve velinin/vasinin görüşünün alınması
 - Çocuğun yararının araştırılması
 - Çocuğun tam ve özgür iradesinin bulunup bulunmadığının araştırılması
- 16 yaşını doldurmuş olan çocuklar için ise ayrıca olağanüstü bir durumun ve pek önemli bir sebebin varlığı araştırılmalıdır.
- Yani çocuğun tam ve özgür iradesinin bulunmadığı ve yararına olmayan durumda velisinin izni olması veya çocuğun evlenmeye rıza göstermesi evliliğin gerçekleşmesi için yeterli sebep olamaz.
- Burada "rıza inşası" kavramı önemlidir. "Rıza inşası" yetişkinlerin evliliği çocuk için özenilecek hâle getirmesi ve çocuğu manipüle ederek görüşünü etkilemesidir.

3. Etkinliğin sonunda çocuğun henüz risk altındayken yani ihmal veya istismara maruz kalmadan fark edilmesi ve korunmasının önemi vurgulanır. İlk etkinlikte hazırlanan yol haritaları çıkarılır.

Gruplardan yol haritalarını gözden geçirmeleri ve geliştirmeleri istenir. Grupların yol haritalarına ilişkin paylaşımlarının ardından hiçbir çocuk için herhangi bir risk olmasa dahi önleyici çalışmalar yapılmasının gerekliliğine dikkat çekilir. Rehberde öğretmenlere, öğrencilere ve velilere yönelik önleyici çalışmalara yer verildiği belirtilerek etkinlik sonlandırılır.

Örnek olay¹⁴

1. aşama

14 yaşında bir kız öğrenciniz trafik kazasında annesini kaybeder. Babasıyla yalnız kalır, başka kardeşi yok. Babası çalışıyor. Buldukları ilde de pek yakınları, akrabaları yok.

2. aşama

Bir süre sonra bu öğrencinizin okula devamsızlığı artıyor, diğer öğrencilerle ilişkileri zayıflıyor ve derslere ilgisi azalıyor.

Bunun üzerine öğrencinizle konuşuyorsunuz ve "Hocam ben artık okula devam etmeyeceğim. Babam beni evlendirmeyi düşünüyor" diyor.

Babasıyla konuşuyorsunuz ve baba "Hocam ben bir söz verdim. Zaten başka açılardan da bize sorun çıkarır bir mesele bu. Siz hiç karışmayın, bu iş olacak" diyor.

Biraz araştırdığınızda da öğreniyorsunuz ki kendinden 20 yaş büyük biriyle evlendirilmek üzere bir anlaşma yapılmış uzaktan bir akrabalarıyla. Babasının borcunu ödemesine de yardımcı olmuş bu kişi, 50.000 TL vermiş babaya. Bu nedenle de, çocuk diyormuş ki ben evlenmek zorundayım başka seçeneğim yok."

3. aşama

Bu arada babası çocuğu alıp başka bir ildeki akrabalarının yanına gitmiş. Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü diyor ki, "Sosyal inceleme için buldukları ili bilmek gerekiyor ki dosyayı oraya gönderelim ama buldukları ili bilmiyoruz." Dolayısıyla çocuğun bulunduğu il ile ilgili araştırma yapılması gerekecek. Belli ki süreç de uzayacak.

Bu süreçte öğrendiniz ki çocuk evlendirilmiş. Çocuğa "Sen bu evliliği kabul etmezsen baban çok zorluk çeker. Karşı taraftan da parayı aldı, borcunu ödemek için. Ödeyemez de geri" diyormuş ailesi ve babası bu evlilik olmazsa ailesini terk edip gitmek zorunda kalacağını söylüyormuş. Çocuğu başkalarıyla görüşüp konuşmasını diye hep evde kontrol altında tutuyorlarmış.

14 Bu örnek olay, Avukat Seda Akço'nun Öğretmen Ağı tarafından yürütülen Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Önlemek için Öğretmen Güçlenmesi Projesi kapsamında öğretmenlerle gerçekleştirdiği buluşmalardaki paylaşımlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRETMENE

4. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN ÖNLENMESİNDE OKULUN ROLÜ
2. ETKİNLİK

YOL HARİTASI

İçeriği görüntülemek ve indirmek için
QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.

YOL HARİTASI

	FARK EDİLEN RİSKLER	OLASI SUÇLAR	BİLDİRİM YERİ	
			AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	KOLLUK KUVVETLERİ, CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
1. AŞAMA				
2. AŞAMA				
3. AŞAMA				

ÖRNEK OLAY İÇİN YOL HARİTASI

14 yaşında bir öğrencinin tek ebeveyni ile yaşamaya başlıyor.	Bu yaşta bir çocuğun annesi veya babası ile yalnız yaşamaya yeterli psikososyal desteği alamamasına neden olabilir. Böyle bir durumu rehberlik servisi ile paylaşın ve gerekli değerlendirilmesini yapmasını sağlayın. Eğer bir desteğe ihtiyaç olduğu ortaya çıkarsa bu durumu Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bildirin.
Öğrencinin okula devamsızlığı artıyor, diğer öğrencilere ilişkileri zayıflıyor ve derslere ilgisi azalıyor için şüpheleriniz artıyor. Öğreniyorsunuz ki babası öğrencinizi evlendirmeyi düşünüyor, kendinden 20 yaş büyük bir akrabasıyla ve babasının borcunun ödemesi karşılığında.	Şüphelerinizden emin olmaya çalışmayın. Şüphelerinizi rehberlik servisi ile paylaşın. Gerekirse sosyal hizmet uzmanlarından destek alın. Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bildirim yapın. Bu durumda Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bildirim yanı sıra kolluk kuvvetlerine veya Cumhuriyet savcılığına da bildirim yapmalısınız çünkü bu durum acil bir müdahale ve soruşturma gerektiriyor. Soruşturmasını talep edeceğinizi suçları detaylıca bildirmeniz soruşturmanın niteliğini artıracığından oldukça önemlidir. Soruşturmaya kimin atabileceği alar suçları ve alar şüpheleri şunlar olabilir: Çocuğun vefatı için: • Eğitim öğretimi hakkını engelleyenler • Koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihmal • İnsan ticareti • Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünün ihmal Çocuğa evlenecek kişi için: • İnsan ticareti Akrabalar, komşular ve çocuğun evlendirileceğini öğrenen diğer kişiler için: • Suçu bildirmeme suçu
Bir süre sonra öğrenciniz okula hiç gelmemeye başlıyor. Öğrencinizin başka bir şehre, akrabalarının yanına göçürüldüğünü, evlendirildiğini, tehdit edildiğini ve baskı altında tutulduğunu öğreniyorsunuz.	Bu durumda hem Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne hem de kolluk kuvvetlerine veya Cumhuriyet savcılığına bildirim yapmalısınız. Bu aşamada soruşturulmasını talep edeceğinizi suçlara yukarıda belirtilenleri yanı sıra şunları da eklemelisiniz: Çocuğun vefatı: • Tehdit, şantaj • Kötü muamele Çocuğa evlenen kişi: • Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma Düşün vb. kutlamalara katılanlar: • Suçu bildirmeme suçu

YOL HARİTASI İÇİN BAZI ÖNEMLİ NOTLAR:
Tüm bu aşamalarda;
• öğrencinin yararını ve durumun aciliyetini gözlemleyin;
• öğrencinin kendisini ilgilendiren kararlara katılmasını sağlamaya;
• öğrencinin ve yararına uygun olarak müdahale sonuçları hakkında bilgilendirmeye ve alınan tedbirleri öğrenmeye, takip etmeye ve izlemeye olan gösterin.

öğretmen ağı **JNFPA**

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL

1. ETKİNLİK

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuk hakları nelerdir?
- Çocuk haklarının özellikleri ve önemi nelerdir?
- Çocuk hakları bize ne yararlar sağlar?
- Çocuk haklarını nasıl koruyabiliriz?

HEDEFLER:

- Çocuk hakları ve çocuk haklarının korunması üzerine düşünme, paylaşımda bulunma
- Çocuk hakları ve çocuk haklarının özelliklerine dair temel bilgileri öğrenme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Tahta kalemi
- Yere büyük bir daire çizmek için kullanılabilir kalın, halat biçiminde bir ip
- Oyunculara dağıtılacak, üzerinde farklı hakların yazılı olduğu küçük kâğıtlar
- Mümkünse çocuklara dağıtılmak üzere [Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme](#) (BMÇHS) veya sınıfın duvarına asılmak üzere [Sözleşme Poster](#)i (UNICEF, 2019)

HAZIRLIK:

- Rehberin giriş bölümündeki arka plan yazıları okunur. Gerekli görülen bilgiler not edilir. Etkinlik öncesinde etkinliğin öğrenciler tarafından net bir şekilde anlaşıldığından emin olunur. Etkinlik esnasında öğrencilerden soru gelirse ihtiyaç duyulan bilgiler öğrencilere aktarılır.
- Etkinlikte öğretmenin yönlendirmesiyle hareketli bir oyun oynanacaktır. Etkinliğe başlanmadan önce alanı belirlemek amacıyla ip veya halat kullanılarak yerde bir daire oluşturulur. Daire, öğrencilerin üçte birini içine rahatça alabilecek büyüklükte olmalıdır. Geri kalan öğrenci sayısına uygun olacak boş alan da yaratılmalıdır. Ayrıca üç veya dört çocuğun içine sığabileceği bir güvenli alan bölgesi belirlenir. Oyun için hazırlanacak düzenlemeye ilişkin bir örnek yandadır:

- Aşağıdaki listede yer alan kavramlar küçük kâğıtlara yazılarak (bir kâğıda bir kavram gelecek şekilde) öğrenci sayısı kadar çoğaltılır. Eğer öğrenci sayısı aşağıda yer alan kavramlardan fazlaysa, bir kavram birden fazla kâğıda yazılabilir. Eğer öğrenci sayısı daha azsa, öğrenci sayısı kadar kavram kullanılır.
 - Ayrımcılık yapmama
 - Önce çocuklar
 - Çocuğun yüksek yararı
 - Rehberlik
 - Bakım

- Yaşam
- Gelişim
- Kimlik
- Aile
- Eğitim
- Sağlık
- Dinlenme
- Oyun
- Katılım
- Bilgi edinme
- Düşünce
- Özel yaşam
- Şiddetten korunma
- Destek ve yardım isteme ve alma
- Korunma
- Barınma
- Dernek kurma¹⁵
- Medyaya erişim
- Kültür
- Sanat

SÜRE:

45 dk

¹⁵ Dernekler Kanunu'na (2004) göre, Türkiye'de çocuklar 15 yaşından itibaren çocuk dernekleri kurabilmekte, 12 yaşından itibaren de çocuk derneklerine üye olabilmektedir.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL
1. ETKİNLİK

UYGULAMA PLANI:

- Çocuk hakları deyince aklınıza ne geliyor? - 10 dk
- Hakları koruma oyunu - 20 dk
- Çözümleme - 10 dk

AKIŞ:

- Öğrencilere boş küçük kâğıtlar dağıtılır. Çocuk hakları denince akıllarına geleni üç dakika içinde çizmeleri istenir. Daha sonra isteyenlerin çizimlerini herkese göstermesi ve betimleyerek anlatması sağlanır. Anlatırken ne çizdiklerini ve neden böyle çizdiklerini söylemeleri konusunda yönlendirme yapılır. Bu çalışma için 10 dakikalık süre ayrılır.
- Öğrencilere çocuk haklarıyla ilgili bir oyun oynanacağı söylenir. Öğretmenin yanı sıra

bir veya iki öğrenci daha ebe olarak seçilir. Her on öğrenci için bir ebe seçilmesi önerilir. Geri kalan öğrencilere üzerinde hakların yazılı olduğu bir kâğıt verilir. Her öğrencinin kağıdında olan hakkı sesli olarak okuması sağlanır. Her öğrenci bir çocuk hakkını temsil etmektedir. Ebe olan öğrenciler hakları temsil eden öğrencilerden birine dokunduğunda o öğrenci yakalanmış olur. Dolayısıyla yakalanan öğrencinin kağıdında yazılı olan hak kullanılamıyor demektir. Yakalanan öğrencinin dairenin içine girmesi gerekir. Hakları temsil eden diğer öğrencilerden biri dairenin içindeki öğrenciye dokunursa, öğrenci dairenin tekrar dışına çıkar. Dairenin dışına çıkan öğrencinin temsil ettiği hak artık kullanılabilecektir ancak bu esnada ebelere tekrar yakalanmaması gerekir. Dairenin yanı sıra sınıfın köşelerinden birindeki küçük bir alan güvenli alan olarak belirlenir. Güvenli alan, ebelerin hakları temsil eden öğrencileri yakalayamadığı

bir bölgedir. Oyunun amacı tüm hakların dairenin dışına çıkabilmesi yani kullanılabilmesidir. Öncelikle bir deneme oyunu oynanarak öğrencilerin tümünün oyunu iyice anlaması sağlanır. Daha sonra oyuna geçilir. Deneme aşamasıyla beraber tüm oyuna 20 dakikalık süre ayrılır.

3. Oyunun ardından öğrencilerin mümkünse birbirlerini yüz yüze görebilecek şekilde oturması sağlanır. Öğrencilere dağıtılan hak kâğıtları herkesin görebileceği şekilde tahtaya asılarak veya yazılarak seslendirilir. Aşağıdaki sorular yöneltilerek oyunun çözümlemesi yapılır. Her bir sorunun ardından öğrencilerin yanıtları alınır.

- Sizce bu oyunu oynamak nasıldı?
- Oynarken neler hissettiniz? Neler oldu?
- Çözümleme yapılırken arka plan bilgilerinden faydalanılarak çocuk haklarına dair bilgilendirme yapılır:

"Oyun çocuk haklarıyla ilgiliydi. Oyunda kullandığımız kâğıtlar çeşitli çocuk haklarını ifade ediyor. Şimdi bunları tahtaya yazdık. Tabii, çocuk hakları bunlarla sınırlı değil. Ülkemizin de onayladığı ve uygulamaya söz verdiği Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme çocukların haklarının yer aldığı en temel belge. Çocukların insanca yaşaması için sağlanması gerekenleri anlatıyor. Dünyadaki tüm ülkelerin altına imza attığı bir belge olması bakımından çok önemli. Dünyadaki tüm ülkelerin imzalaması dünyadaki tüm devletlerin bu hakları kabul etmesi ve uymaya söz vermesi anlamına geliyor."

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL

1. ETKİNLİK

- Oyunda Sözleşme'de de yazılı bulunan çeşitli hakların dairede kaldığını, yani zaman zaman kullanılmadığını gördük. Siz oyun esnasında hakları daireden kurtarmak için neler yaptınız? Neler işe yaradı?
- Ne olsaydı tüm hakları daireden kurtarmak, tüm hakların kullanılmasını sağlamak mümkün olurdu?
- Oyundaki ebeler çocukların haklarının ihlal edilmesine yol açan durumları, diğer öğrencilerse birer çocuk hakkını temsil ediyor. Oyunda dairede kalan haklar kullanılmıyordu. Sizce gerçek yaşamda da bu oyundaki gibi çocukların haklarının kullanılmadığı durumlar oluyor mu? Nasıl?
- Oyundaki güvenli alan size neler düşündürdü? Gerçek yaşamda da böyle alanlar var mı? Sizce bu alan gerçek yaşamda neyi temsil ediyor olabilir?

- Oyunda hakları temsil eden öğrenciler birbirini daireden kurtarıyordu. Sizce gerçek yaşamda bir hakkın kullanılması için diğerlerinin de kullanılabilmesi gerekir mi? Buna örnek verebilir misiniz? (Eğer örnek bulamazlarsa, bu soruyu örneklendirerek yanıtlamalarını sağlayabilirsiniz. Örneğin, eğitim hakkının yaşama geçmesi için sağlık hakkının da yaşama geçmesi, katılım hakkının yaşama geçmesi için bilgi edinme hakkının da yaşama geçmesi, yaşama ve gelişme hakkının gerçekleşmesi için barınma hakkının da yaşama geçmesi gerekir. Çocuk haklarının gerçekleşebilmesi için tüm hakların bir bütün olarak yaşama geçmesi gereklidir, çünkü hakların gerçekleşmesi birbirine bağlıdır. Hakların birbiri ile ilişkileri, tamamlayıcı ve bütünleyici rolü pekiştirilerek bütüncül yaklaşımla ele alınmalıdır.)

“

“Çocuk hakları tüm çocuklar içindir ve her bir çocuğun tüm haklarının gerçekleşmesi gerekir. Hakları korumaktan sorumlu devletlerin ‘Önce şu hakları gerçekleştirelim, sonra diğerlerine bakarız,’ demesi mümkün değildir çünkü bir hak yaşama geçmeden, diğerlerinin de yaşama geçmesi mümkün olamaz. Örneğin, çocuğun katılım hakkı yaşama geçmeden sağlık hakkının yaşama geçemeyeceği gibi... Çocukların katılım hakkı, görüşlerini açıkça ifade etmeleri anlamına gelir. Çocuklar kendi ihtiyaçlarını ve durumlarını ifade etmeden, onların sağlık durumu ve tedavilerine ilişkin karar almak doğru olmayacaktır. İşte, bu yüzden tüm çocukların tüm haklarının gerçekleşmesi için çalışmaya ihtiyaç vardır. Çocukların haklarının korunmasından başta devletler olmak üzere tüm yetişkinler ve tabii çocuklar sorumludur. Çocuklar burada hem hak hem de sorumluluk sahibidir. Çocukların sahip olduğu hakları merak ediyorsanız Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme’yi inceleyebilirsiniz.”

4. Eğer mümkünse Sözleşme’nin çocuk dostu versiyonu çocuklara dağıtılır veya Sözleşme Posteri sınıfın duvarına asılır. Eğer hiçbiri mümkün değilse, internet aracılığıyla çocukların Sözleşme’ye erişimi sağlanır.¹⁶ Bir sonraki buluşmaya kadar Sözleşme’yi incelemeleri istenir.

16 Örnek olması adına, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi’nin hazırladığı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Animasyon Filmi için [tıklayın](#).

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL

2. ETKİNLİK

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Farklı çocukların farklı yaşam deneyimleri nasıldır?
- Tüm çocuklar haklarından eşit yararlanabiliyor mu? Neden?
- Tüm çocukların haklardan eşit yararlanması için neler yapılıyor/yapılabilir?

HEDEFLER:

- Okuldaki yaşama odaklanarak, çocuklar arasında haklarının gerçekleşmesi bakımından farklılıklar bulunduğunu fark etme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Küçük bir kutu ve içinde öğrenci sayısı kadar çocuk profillerinin yazılı olduğu kâğıtlar
- Öğrenci başına on beş tane küçük kâğıt

HAZIRLIK:

- Etkinliği uygulayacak olan öğretmen, ilk olarak rehberin giriş bölümündeki arka plan yazılarını okur. Gerekli gördüğü bilgileri not eder. Etkinlik esnasında öğrencilerden soru gelirse ihtiyaç duyulan bilgileri öğrencilere aktarır.
- Aşağıda listelenen çocuk profillerinin, öğrenci sayısı kadar küçük kâğıtlara yazılıp içine atıldığı küçük kutu hazırlanır. Çocuk profillerinin sayısı öğrenci sayısına göre artırılarak hazırlanır.

Öğretmene not:

Sınıfta aşağıdaki profillere benzer öğrenciler bulunuyorsa ve öğrencilerin rahatsız hissetme ihtimali varsa bu profiller değiştirilebilir, çeşitlendirilebilir.

Çocuk profilleri:

- Görme engelli bir çocuk
- İşitme engelli bir çocuk
- Fiziksel engel ile yaşayan bir çocuk

- Roman aileden bir çocuk
- Okuldan sonra sokakta çalıştırılan bir çocuk
- Türkiye kökenli olmayan bir çocuk
- Çok şişman bir çocuk
- Gözlüklü bir çocuk
- Çok zayıf bir çocuk
- Okuldan sonra tarlada çalışan bir çocuk
- Mevsimlik ve gezici tarım işçisi ailede yaşayan bir çocuk
- Afgan bir çocuk
- Babası kâğıt toplayarak evi geçindiren bir çocuk
- Derslerinde çok başarılı bir çocuk
- Babası öğretmen olan bir çocuk
- Sporda başarılı bir çocuk
- Depremden dolayı göç etmiş bir çocuk
- Kendi ilinden veya köyünden yeni göç etmiş bir çocuk
- Öğrenci başına on beş tane küçük kâğıt hazırlanır. Kâğıtların hepsinin aynı boyutta olması önemlidir. Kâğıtlar bir kibrit kutusu boyutunda veya daha küçük olabilir.

SÜRE:

40 dk

UYGULAMA PLANI:

Okulun yaşamdaki yeri - 10 dk
İleriye doğru bir adım at - 20 dk
Çözümleme - 10 dk

AKIŞ:

1. Öğrencilere bu etkinlikte çocuk hakları üzerinde durulacağı söylenir. Önceki etkinliğin ardından Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi inceleyip incelemedikleri sorulur. İnceleyenlere teşekkür edilir.
2. Öğrencilere okul yaşamına dair bir uygulama yapılacağı söylenir. Uygulama sessizce ve düşünerek yapılacaktır. Öğretmen öğrencilere farklı çocuk profillerinin içinde yer aldığı küçük kutuyu gösterir. Herkesin kutudan bir çocuk profili seçeceğini, seçilen çocukların hepsinin aynı sınıfta bulunduğunu hayal etmeleri gerektiğini belirtir.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL

2. ETKİNLİK

Kutudaki kâğıtlara yazılı profillerdeki tüm çocuklar etkinliğin yapıldığı sınıftaki çocukların yaş grubundadır. Her öğrencinin kendisi için birini seçmesi ve seçimini kimseye söylememesi istenir. Öğretmen tüm öğrencilerin kutudan birer çocuk profili seçmesini, sessizce okumasını ve saklamasını sağlar.

3. Öğrenciler seçimlerini tamamladıktan sonra öğretmen her öğrenciye on adet küçük kâğıt verir. Şimdi seçtikleri çocukların okul yaşantılarına dair kimi sorular okuyacağını söyler. Öğrencilerin okunan soruların yanıtlarını sessizce kendi kendilerine düşünmesi, yanıtlarını diğer öğrencilerle paylaşmaması önemlidir. Her soruyu düşündükten sonra eğer soruya verecekleri yanıt "Hayır" ise kâğıtlarından birini öğretmene geri vermeleri gerekir. Öğretmen her bir soruyu okuduktan sonra yaklaşık yirmi saniye boyunca öğrencilerin sorunun yanıtını düşünmesini bekler. Öğrenciler sessizce düşünerek karar verir ve kararları "Hayır" ise birer

kâğıtlarını öğretmene geri verir. Öğretmen sırasıyla soruları okur ve öğrencilerin sessizce uygulamayı sürdürmesini sağlar. Öğretmenin okuyacağı sorular aşağıda listelenmiştir:

- Bu çocuk sizce okulun ilk gününde kendini iyi hisseder miydi?
- Okul kıyafetini ve kırtasiye malzemelerini kolaylıkla satın alır mıydı?
- Derslerinin hepsini anlayabilir miydi?
- Elini kaldırdığında öğretmeni ona söz verir miydi?
- Okul arkadaşları onunla iyi geçinir miydi?
- Öğretmenine yakın hisseder miydi?
- Kendini sınıfa ait hisseder miydi?
- Okul yaşamında bir olumsuz durum olduğunda bunu değiştirme şansı olur muydu?
- Okula düzenli devam edebilir miydi?
- Dışlanma korkusu olmadan okula gidebilir miydi?
- Evde anne babası veya başka birileri derslerine yardım eder miydi?

- Evde çalışabilmesi için bilgisayar ve interneti bulunur muydu?
- Okula gelmeden önce kahvaltısını yapabilir miydi?
- Hasta olunca doktora kolayca gidebilir miydi?
- Evde çalışabileceği bir yeri olur muydu?
- Okul saatleri dışında rahatça dinlenebilir ve oyun oynayabilir miydi?

4. Tüm sorular okunduktan sonra öğrencilerin ellerinde kalan kâğıtları sayması istenir. Bazı öğrencilerin elinde hiç kâğıt kalmamış olabilir. Bazılarının elinde birden fazla kâğıt kalmış olacaktır. Bazıları ise tüm kâğıtları hâlâ elinde tutabilir.

5. Soruların tamamı okunduktan sonra kısa bir rolden çıkma çalışması yapılır. Öğrencilerin rolden çıkması için ellerindeki rol kâğıdını yırtıp kutunun içine geri atması istenebilir.

6. Rolden çıkmanın ardından öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilebilir etkinlik çözümlenir:

- Etkinlik nasıldı? Neler hissettiniz?
- Okul yaşamı üzerine düşündüğünüz bu çocuğu nasıl hayal ettiniz? (Öğrencilerden hayal ettikleri çocukları cinsiyet ve yaş belirterek anlatmaları istenir. Bu noktada ellerinde farklı sayıda kâğıt bulunan öğrencilerin rollerini arkadaşlarının tahmin etmesi sağlanır.)
- Elinizde kaç kâğıt kaldı? Hangi sorulara "Evet" yanıtını verdiniz? Hangi sorulara "Hayır" yanıtını verdiniz?
- Bu çocukların hangi hakları gerçekleşiyor?
- Hangi hakları gerçekleşmiyor? (Hakların gerçekleşip gerçekleşmeme durumunun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı üzerine konuşulur.)
- Çocukların haklarının yaşama geçmesini sağlamak için neler yapılabilir?

7. Öğrencilere etkinliğe katıldıkları ve görüşlerini paylaştıkları için teşekkür edilir.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL

3. ETKİNLİK

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Okulun yaşamımızda nasıl bir yeri vardır?
- Eğitime devamı destekleyen ve önleyen durumlar nelerdir?
- Eğitime devam etmemek çocukların yaşamında nelere yol açıyor?
- Eğitime devam etmemek yetişkinlikte ne gibi sonuçlara yol açar?

HEDEFLER:

- Okulun çocukların yaşamındaki yeri üzerine düşünme
- Eğitime devamı engelleyen durumlar üzerine düşünme
- Okuldan ayrılmanın veya okula devam etmenin çocukların yaşamındaki sonuçlarını keşfetme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Öğrenci sayısının iki katı kadar A4 kâğıdı ve kalemler
- Gruplara dağıtılmak üzere grup sayısı kadar Ali'nin hikâyelerinin yer aldığı çıktıları

HAZIRLIK:

- Etkinliği uygulayacak olan öğretmen ilk olarak rehberin giriş bölümündeki arka plan yazılarını okur. Gerekli gördüğü bilgileri not eder. Etkinlik esnasında öğrencilerden soru gelirse ihtiyaç duyulan bilgileri öğrencilere aktarır.
- Bu etkinlikte öğrenciler arasında gruplar oluşturulacaktır. Grup sayısı öğrenci sayısına göre değişebilir. Öğrenci sayısına bağlı olarak belirlenecek grup sayısı kadar çocuk hikâyesinin çıktısı alınır. Etkinlikte kullanılacak çocuk hikâyeleri aşağıdadır. Hikâyelerden birinde Ali okula devam edemezken ikincisinde devam edebilmektedir.

Ali'nin hikâyesi-1: Adım Ali. On yaşındayım. Sabah sekizden itibaren sokağın köşesinde su satıyorum. Öğle yemeğimi genelde buralarda yiyorum. Pazarıcılar destek oluyor. Bütün gün tezgahın yanındaki betona oturup insanların gelip su almasını bekliyorum. Bazı günler neredeyse hiç satış yapamıyorum. Akşam evde babama hiç

para verememek çok kötü. Eskiden sabahları okula gidiyordum. Okuldan sonra bu köşeye gelip su satmaya başlıyordum. Ama baktım yeterince kazanamıyorum okulu bıraktım. Tezgaha bazen on iki yaşındaki abim de geliyor. O zaman çok seviniyorum. Bir keresinde tam 500 TL kazanıp babama verdim. Olmayacağını bildiğim için artık hayal kurmuyorum.

Ali'nin hikâyesi-2: Adım Ali. On yaşındayım. Sabah sekizden itibaren bu köşede su satıyorum. Öğle yemeğimi genelde buralarda yiyorum. Pazarıcılar destek oluyor. Bütün gün tezgahın yanındaki betona oturup insanların gelip su almasını bekliyorum. Bazı günler neredeyse hiç satış yapamıyorum. Akşam evde babama hiç para verememek çok kötü. Sabahları okula gidiyorum. Okuldan sonra bu köşeye gelip su satmaya başlıyorum. Tezgaha bazen on iki yaşındaki abim de geliyor. O zaman çok seviniyorum. Bir keresinde tam 500 TL kazanıp babama verdim. Belki okulu bitirmek, başka bir iş edinmek çok zor, hatta neredeyse hayal. Ama ne olursa olsun okula devam edeceğim.

SÜRE:

40 dk

UYGULAMA PLANI:

Çocuk hikâyeleri (paragraf) - 10 dk
Yazma uygulaması - 20 dk
Çözümleme - 10 dk

AKIŞ:

1. Tahtaya basitçe bir okul resmi çizilir. Öğretmen bir okul resmi çizdiğini, resmin altına okulla ilgili bir cümle yazacağını söyler. Yazacağı cümleye sınıftaki her çocuğun katılmayabileceğini belirtir. Cümleyi yazdıktan sonra öğrencilerin ayağa kalkmasını ister. Öğrencilerin düşünmesini, eğer bu cümleye katılıyorsa sınıfın sağ tarafında, katılmıyorsa sol tarafında yer almalarını söyler. Kararsız olanlar ne tarafa yakın durmak istiyorsa orada konumlanabilir.

"Okula gitmek benim yaşamım için önemlidir."

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL 3. ETKİNLİK

Konumlanma tamamlandıktan sonra öğrencilerin neden buldukları noktada konumlandıklarını açıklamaları istenir. Açıklamalar yapılırken öğretmen öğrencilerin paylaşımlarını dinler, farklı görüşlerin paylaşımına alan açar. Okulla ilgili olumlu yorumlar kadar olumsuz yorumlar da gelebilir. Daha sonra öğrencilerin oturmasını ister. Tahtaya yazdığı cümledeki birkaç kelimeyi siler ve cümle aşağıdaki hâle gelir:

“Okula gitmek _____ için önemlidir.”

Öğrencilerin bu cümleyi istedikleri gibi doldurmasını ister. Öğrencilerden gelen yorumları cümle altına karışık biçimde yazar. Böylece tüm öğrenciler okulun kendileri için önemli olan boyutlarını düşünmüş olacaktır. Öğretmen, öğrencilerden daha önceki buluşmalarda yaptıkları çalışmalarını hatırlamalarını ister ve öğrencilerin okulu haklarla ilişkilendirmesini kolaylaştırır. Eğer öğrencilerden gelmezse, cümledeki boşluğa “eğitim hakkım”, “oyun hakkım”, “katılım hakkım” gibi çeşitli hakların da yazılabileceğini söyler.

2. Öğretmen öğrencilere bu etkinlikte Ali isminde bir çocuğun gelecekteki yaşamını hayal edeceklerini

söyler. Ali'nin hikâyesini okuyacağını ve çalışma için gruplar oluşturacağını aktarır. Grupları belirlemeden önce gruplarda nasıl bir çalışma yapacaklarını öğrencilere anlatmak istediğini belirtir. Ali'nin ilk hikâyesini sesli olarak okuyacağını gruplarda yer alan öğrencilerin birlikte okulu bırakmakta olan Ali'nin yirmi yıl sonra nerede, ne yapıyor olacağına karar vermesi gerektiğini belirtir. Ancak grupların bunu sessiz bir biçimde yapması gereklidir. Çünkü daha sonra seçilen gruptan bir çocuğun Ali'nin yirmi yıl sonraki yaşamını tahtaya çizmesi ve seçilen grup dışındaki öğrencilerin ise tahmin etmesi gerekecektir. Resim çizilirken grup arkadaşları çizen çocuğa yardımcı olabilir, resmin tamamlanmasını sağlayabilir. Resim çizildikten sonra diğer öğrencilerin Ali'nin yirmi yıl sonra nerede ve ne yapıyor olabileceğini tahmin etmesi istenir. Tahminler alındıktan sonra çizimi yapan grup kendi çizimlerini ve düşüncelerini açıklar. Eğer süre yeterliyse bir grubun daha Ali'nin okulu bıraktığı takdirde yirmi yıl sonra nerede ve ne yapacağına dair çizimini göstermesi, tahminleri alması ve kendi çizimlerini açıklaması sağlanır. Ali'nin okulu bıraktığı takdirde yirmi yıl sonraki yaşamına dair çizimler sınıfın duvarında bir bölüme toplu hâlde asılır.

3. Bir sonraki adımda Ali'nin ikinci hikâyesinin okunacağı, öğrencilerden iki hikâye arasındaki farkı söylemelerinin istendiği belirtilir. Ali'nin ikinci hikâyesini okunur. Ali bu hikâyede okulu bırakmamıştır. Öğrencilerle iki hikâye arasındaki fark paylaşıldıktan sonra grupların yirmi yıl sonra Ali'nin yaşamını düşünmesi, bu konuda ortak bir karar alması gerekir. Daha sonra seçilen bir veya iki grup çizimlerini tahta üzerinde yaparak arkadaşlarının tahminlerini alır. Tahminlerin alınmasının ardından gruplar çizimlerini açıklar. Okulu bırakmayan Ali'nin yirmi yıl sonraki yaşamına dair çizimler de sınıfın duvarında bir başka bölüme toplu hâlde asılır.

4. Öğretmen aşağıdaki sorular aracılığıyla ve öğrencilerle birlikte etkinliği çözümler:

- Çocuklar hangi nedenlerle okuldan kopabiliyor? (Öğretmen okul devamsızlığı ve/veya terkine ilişkin paylaşılabilir nedenler arasında çocuk işçiliği, yoksulluk gibi nedenlerin yanı sıra ÇYEZE'nin de paylaşılmasını sağlar.)
- Grup çalışmalarında Ali'nin gelecek yaşamının nasıl olacağına ilişkin karar verirken zorlandınız mı? Farklı fikirler var mıydı? Kararı nasıl aldınız?
- Tüm çocukların okula devamını sağlamak için ne tür önlemler alınabilir?

5. Öğrencilere etkinliğe katıldıkları ve görüşlerini paylaştıkları için teşekkür edilir. Etkinliğin başında tahtaya çizilen okul resmine ve oradaki cümleyi tamamlarken yazılan kavramlara geri dönülür. Öğrencilerin eklemeleri varsa alınır. Okulun çocukların yaşamında önemli yeri olduğu; sadece eğitim hakkı değil, çocukların tüm haklarının gerçekleşmesini sağlayan önemli bir yaşam alanı olduğu vurgulanır.

Öğretmene not:

Bu etkinlikte öğrenciler okulun kendi yaşamlarındaki yerine dair olumlu görüşler kadar, olumsuz görüşlerini de paylaşabilir. Bu noktada öğrencilerin tüm görüşlerini açıkça ifade etmesini sağlamak uygun olacaktır. Kimi öğrenciler için okul yaşamı çok öncelikli veya önemli görülmeyebilir. Okul yaşamının önemini ifade eden az sayıda paylaşım yapılsa bile bunların sınıfta paylaşılması ve öğretmen tarafından vurgulanması önemlidir. Öğrencilerin okulla bağları kuvvetli olmasa da bu bağlar üzerine düşünme ve buna ilişkin paylaşımında bulunmaları bağları güçlendirmek açısından öğretmene ipuçları sağlayabilir.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL

4. ETKİNLİK

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- ÇYEZE nedir?
- Önlemek için kimler neler yapabilir?
- Önlemek için hangi kurumlara/ kişilere başvuru yapılabilir?

HEDEFLER:

- ÇYEZE'ye dair temel bilgileri öğrenme
- ÇYEZE'nin önlenmesi için çözüm önerileri düşünme
- Başvuru mekanizmaları

GEREKLİ MALZEMELER:

- Kağıda çizilmiş emoji (gülen emoji, şaşkın emoji, kızgın emoji, üzgün emoji) veya sadece öğrenci sayısı kadar A4 kâğıt

HAZIRLIK:

- Etkinliği uygulayacak olan öğretmen ilk olarak rehberin giriş bölümündeki arka plan yazılarını okur. Gerekli gördüğü bilgileri not eder. Etkinlik esnasında öğrencilerden soru gelirse ihtiyaç duyulan bilgileri öğrencilere aktarır.
- Gülnaz'ın hikâyesinden öğrenci sayısı kadar çıktı alınır.

Gülnaz'ın hikâyesi

Gülnaz 15 yaşında. Ailesinde kendisi ve annesi dışında herkes çalışıyor. Gülnaz erkenden kalkıyor. Evdekiler işe, kendisi okula gitmeden önce kahvaltı hazırlıyor. Sabahçı olduğundan öğleden sonra eve geliyor. Her gün evi topluyor, yemek

hazırlıyor, küçük kardeşine bakıyor. Babası ve büyük abi müzikle uğraşiyor. Ortanca çocuklar kâğıt topluyor. Gülnaz evde hasta annesine de yardım ediyor. Babası bazen Gülnaz'ın evlenme vaktinin geldiğini söylüyor. Oysa Gülnaz evlenmek istemiyor. Okulunu bitirip bir meslek sahibi olmak, çalışmak, para kazanmak istiyor. Öğretmen olmayı ne kadar isterdi ama belki de çok zor. Yine de denemek istiyor. Diyelim ki öğretmen olamadı, o zaman da kırtasiye açmak istiyor. Gülnaz renk renk kâğıtlar, kalemlerle dolu kırtasiye dükkânlarını oldum olası çok sevmiştir zaten. Belki küçük bir kırtasiye açabilir, kim bilir. Okulu seviyor. Ders çalışacak zamanı olmasa da okulda kendini iyi hissediyor. Okulda sevdiği arkadaşları var. İşlerden yorulduğu zaman bazen kendi kendine annesini düşünüyor. Annesi 16

yaşında evlendirilmiş ve birçok zorluk çekmiş. Yan mahallede Gülnaz'la evlenmek isteyen biri var, 32 yaşında. Abiyle haber göndermiş. Hafta sonu görücüye gelecekmış. "Zorla evlendirmezler sonuçta beni," diyor. Annesine, babasına güveniyor. Onların kendisini sevdiğini biliyor. Yine de adamın görücüye gelecek olmasından tedirgin. Annesi "Komşuya hayır diyemedik, ayıp olur." diyor. Gülnaz da bir şey diyemiyor. Bir yandan evdeki işleri yapıyor, bir yandan da hafta sonunu bekliyor.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL 4. ETKİNLİK

SÜRE:

40 dk

UYGULAMA PLANI:

Emoji hazırlama - 5 dk

Gülnaz'ın hikâyesi ve emoji gösterme - 15 dk

Yetişkinlere mektup yazma - 15 dk

Çözümleme - 5 dk

AKIŞ:

1. Öğretmen öğrencilere Gülnaz isimli bir çocukla ilgili bir hikâye okuyacağını ve bu hikâyeye ilgili bir çalışma yapacaklarını söyler. Bu çalışma öncesinde küçük bir hazırlık gereklidir.

2. Öğrencilere A4 boyutunda birer kâğıt dağıtılır. Kağıdı dörde bölmeleri ve her bir parçaya sırasıyla bir gülen emoji, bir şaşkın emoji, kızgın emoji, üzgün emoji çizmeleri istenir. Öğretmen öğrencilerden kendisi hikâyeyi okurken nasıl hissettiklerini ilgili emojiyi

kaldırarak göstermelerini ister. Cümleleri okudukça öğrencilerin hislerini ifade ettikleri emojiyi göstermesini sağlar, farklı öğrencilerin kızgın, üzgün, şaşkın veya mutlu emojiyi göstermelerinin nedenlerini kendilerine sorar. Böylece hikâye okunurken, öğrenciler ÇYEZE riski altındaki bir çocuğun durumunu değerlendirmiş olur.

3. Bir sonraki aşamada öğrencilere hep birlikte Gülnaz'ın durumunu çevresindeki bir veya daha fazla yetişkine aktararak sorunun çözümü için katkıda bulunmasına yönelik bir çağrıda bulunacakları söylenir. Bunu yaparken kendilerinin Gülnaz'ın bir arkadaşı olduğu belirtilir. Bu noktada Gülnaz'ın çevresindeki yetişkinlerin Gülnaz'ın haklarını korumaktan sorumlu olduğu hatırlatılır. Öğrencilere Gülnaz'ın çevresindeki hangi yetişkinlerin harekete geçirilmesinin Gülnaz'ın haklarını korumak için etkili olabileceği sorulur. Böylece öğrencilerin sorunu çözmek için hangi yetişkinlere çağrı yapmak istedikleri anlaşılır. Öğrencilerin paylaşımıyla tahtada aşağıdaki gibi bir liste oluşturulur:

- Anne
- Baba
- Öğretmen
- Rehberlik öğretmeni/Psikolojik danışman
- Okul müdürü
- Muhtar
- Akrabalar
- Komşular

ÇYEZE durumlarında öğrencilerin başvurabilecekleri hak arama mekanizmaları arasında ASHB ve İçişleri Bakanlığı ihbar hatları yer almaktadır. Eğer okul, ASM veya kolluk kuvvetleri bu konuda yeterli müdahalede bulunmadıysa Kamu Denetçiliği Kurumu Çocuk birimine (KDK Çocuk) başvurulabilir. Öğrenciler hakları konusunda bilgi alma veya bu bildirimler için yardım alma ihtiyacı duyarsa Baro'ya başvurabilir ancak bu uygulamada öğrencilerin beraber belirleyecekleri bir yetişkine çağrı yapacakları bir mektup oluşturmaları söz konusu olduğu için diğer hak arama mekanizmalarına ilişkin bilgiler etkinlik sonunda paylaşılır.

4. Öğrencilere hep birlikte bu yetişkinlerden bir veya birkaçına yönelik birer mektup oluşturacakları söylenir. Öğrencilere mektubu öncelikle kime yazmak istedikleri sorulur. Tahtadaki listede yer alan yetişkinler arasından bir veya birkaçı belirlenir.

5. Sınıftaki öğrencilerin mektuba sırayla sözlü olarak birer cümle eklemesi gereklidir. Bu mektupta sorunu nasıl aktaracaklarını ve nasıl bir çözüm istediklerini ifade edecekleri belirtilir. Öğrenciler öğretmenin başlattığı mektuba sözlü olarak birer veya ikişer cümle ekler.

6. Öğretmen, örneğin "Merhaba Gülnaz'ın babası" diyerek mektubu başlatır. Öğrenciler belirledikleri yetişkine bir isim de koyabilir. İstekli öğrenciler cümle ekleyerek mektubu ilerletir ve tamamlar. Zaman yeterli olduğu ölçüde birden fazla yetişkine mektup yazılabilir. Cümleler paylaşılırken çocuk haklarına veya insan haklarına uygun olmayan cümleler paylaşılırsa öğretmen araya girer ve bu cümleler mektuba dahil edilmez.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

ORTAOKUL 4. ETKİNLİK

Mektupların hakları korumak üzere yazıldığı, hakları ihlal eden cümlelerin mektupta yer alamayacağı açıklanır. Mektuplar oluşturulurken istekli olan bir öğrencinin mektubu bir kâğıda yazması sağlanır. Mektuplar tamamlandıktan sonra çözümlene aşamasına geçilir. Çözümlemeye başlanmadan önce mektuplar sınıfın duvarına asılır.

7. Öğretmen çözümlene için öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir.

- Gülnaz'ın çocuk yaşta evlenmesi onun hangi haklarını engeller?
- Çevresindeki yetişkinler bunu önlemek için bir şeyler yapabilir mi? Evetse, neler yapabilir? Hayırsa, neden?
- Yetişkinlerin bu konuda önlem almasını neler kolaylaştırabilir?

8. Öğrenciler yorumlarını paylaşırken öğretmen yandaki bilgilerden faydalanarak öğrencileri ÇYEZE ve çocuk hakları konusunda kısaca bilgilendirir.

“

“Çocuk yaşta evlilik, taraflardan birinin (veya her ikisinin de) çocuk olduğu, resmi veya resmi olmayan (dini nikah) her türlü evliliğdir. Bunun çocuklar için “normal”, “uygun”, “gerekli”, hatta “faydalı” olduğuna ilişkin yanlış toplumsal kabuller, çocuk yaşta evliliklere sebep olabilir. Çocuk yaşta, erken ve/veya zorla evlilik çocukların sağlık, eğitim ve sosyal gelişimi üzerinde olumsuz ve uzun vadeli sonuçlara yol açar. Eğitim hakkı dahil olmak üzere çocukların tüm haklarını engeller. Bu evliliklerde, çocuklar çoğu kez okula gidemez ve eğitim hakkından yararlanamaz. İlgi ve yeteneklerini destekleyecek ortamlardan uzaklaşır ve çoğu kez bir meslek edinemez. Gülnaz da çocuk yaşta evlendirilirse, eğitim hakkından faydalanamadığı gibi, yetişkin olduğunda çalışma yaşamına katılım olanakları kısıtlanacak, kendi ayakları üzerinde durabilen, kendine güvenen ve yetebilen bir birey olması zorlaşacaktır. Gördüğümüz gibi çocuk yaşta evliliklerin çocuklara pek çok olumsuz etkisi var ve bunlar çocukların haklarını ihlal ediyor. Çocukların çevresindeki yetişkinlerin ise bu evliliklerin önlenmesi konusunda sorumlulukları var. Gülnaz'ın ve ailesinin içinde bulunduğu sosyoekonomik koşulları araştırmak, onların sosyal hizmet ve yardımlardan faydalanmasını sağlamak, Gülnaz'ın okula devam etmesi için gereken önlemleri almak, kısacası çocuğun korunmasıyla ilgili destekleri sürekli kılmak bunlar arasındadır. Çocuğun korunmasıyla ilgili başvuru için Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı bildirim hattı Alo 183'tür. Çocukların evlendirilmesine yönelik kimi eylemler (tehdit edilmesi, okula devam etmesinin engellenmesi gibi) yasalara göre suçtur. Suç işlendiğine dair şüphe durumunda ise Alo 112 aranarak Emniyet Müdürlüğü'ne yani kolluk kuvvetlerine suç bildirimi yapılır. Eğer okul, ASM veya kolluk kuvvetleri bu konuda yeterli müdahalede bulunmadıysa çocuklar olarak başvurabileceğimiz bir diğer kurum da Kamu Denetçiliği Kurumu Çocuk birimidir (KDK Çocuk).¹⁷ KDK Çocuk'un internet sitesinde yer alan başvuru formunu doldurarak bildirimde bulunabiliriz. Çocuklar olarak haklarımıza dair bilgi alma veya bu bildirimler için yardım alma ihtiyacı duyarsak bulunduğumuz ildeki Baro'ya başvurabiliriz.” (Öğretmen çocukların Gülnaz'ın çevresindeki yetişkinlere yazdıkları mektuplardan örnekler verir ve tahtadaki listenin sağ tarafına ÇYEZE durumlarında başvurulabilecek Alo 183, 112 ve KDK Çocuk gibi diğer başvuru mekanizmalarını da açıklayarak ekler.)

9. Öğretmen öğrencilere katıldıkları ve görüşlerini paylaştıkları için teşekkür ederek etkinliği bitirir.

17 Kamu Denetçiliği Kurumu Çocuk birimi hakkında detaylı bilgi için: www.kdkcocuk.gov.tr

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

1. HERKES İÇİN HAKLAR

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Tüm çocukların sahip olduğu haklar nelerdir?
- Tüm çocuklar haklardan eşit şekilde yararlanabiliyor mu?
- Tüm çocukların haklardan eşit şekilde yararlanabilmesi için neler yapılabilir?

HEDEFLER:

- Toplumsal eşitsizliği, belirli toplumsal gruplara dahil olmanın kişiler için yarattığı avantaj ve dezavantajları fark etme
- Toplumsal hayatta yaşanan durum ve olaylarla hakların ilişkisini kurma
- Haklara erişimin ve eşitliğin sağlanması için fikirler üretme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Rol kartları (kişi sayısı kadar)
- Durumlar
- 20 adet küçük kâğıt (kişi sayısı kadar)
- Grup çalışması için Hikâyeler (eş sayısı kadar)
- Hak kartları (eş sayısı kadar)
- Kâğıt ve kalem

HAZIRLIK:

- Katılımcı sayısı kadar rol kartı hazırlanır. Rol kartlarında yazılı olan rollerin çocukları rahatsız etme ihtimali varsa roller değiştirilebilir, ihtiyaca göre çeşitlendirilebilir.
- Durumlar sırasıyla okunmak üzere hazırlanır.
- Her bir katılımcı için 20 adet küçük kâğıt hazırlanır.
- Hak kartları eş sayısı kadar çoğaltılır ve hazırlanır.
- Hikâyeler eşlere dağıtılmak üzere düzenlenir ve çoğaltılır.

SÜRE:

80 dk

UYGULAMA PLANI:

1. Etkinlik:

Role girme (bireysel çalışma) - 10 dk
İleri doğru bir adım at (büyük grup çalışması) - 20 dk
Çözümleme (büyük grup çalışması) - 10 dk

2. Etkinlik:

Haklar nelerdir? (beyin fırtınası) - 10 dk
Haklarla ilişkilendirme (eşli çalışma) - 25 dk
Neler yapılabilir? (yazma çalışması) - 5 dk

AKIŞ:

1. Etkinlik:¹⁸

1. Katılımcılara rol kartları dağıtılacağı ve bu kartlarda yazılı rollere girecekleri bilgisi verilerek etkinliğe başlanır. Arka planda dinlendirici bir müziğin çaldığı rahat bir ortam yaratılarak rol kartları dağıtılır. Her katılımcıya bir kart verilir ve başka kimseye göstermemesi istenir.
- Katılımcılara rol kartlarını okumaları için bir süre verilir, rollerine girmelerine yardımcı olmak amacıyla aşağıdaki sorulardan birkaçı yöneltilir:
- Günün nasıl geçiyor? Sabah, öğleden sonra ve akşam neler yaparsın?
- Nerede ve kimlerle yaşıyorsun? Yaşadığın kişilerle ilişkilerin nasıl?
- Boş vakitlerinde ne yapıyorsun? Tatillerde neler yapıyorsun?
- Seni neler mutlu ediyor? Seni korkutan şeyler nelerdir?
- Geleceğini nasıl görüyorsun? Hayallerin nelerdir?

2. Katılımcıların her birine 20 adet küçük kâğıt dağıtılır. Hayatta karşılaşılan durumlardan

örnekler içeren bir liste okunacağı bilgisi verilir. "Evet" diye yanıtladıkları her bir ifade için bir kâğıdı tutabilecekleri, aksi hâlde kâğıtlarından birini geri verecekleri belirtilir.

Durumlar sırayla okunur. Her bir durum okunduktan sonra katılımcıların yanıtlarını düşünmeleri ve kâğıtlarını düzenlemeleri için kısa bir süre beklenir.

3. Etkinliğin sonunda katılımcılardan ellerinde kalan kâğıt sayısına bakmaları ve herkesle paylaşmaları istenir. Ellerinde en fazla ve en az sayıda kâğıt kalan katılımcıların rol kartlarına dair tahminler alınır. Herkesin rolünü açıklaması istenir. Ardından rolden sıyrılmaları için rol kartlarını yırtmaları söylenir. Aşağıdaki sorularla etkinliğin değerlendirilmesi yapılır:

- Etkinlik nasıldı?
- Elinizdeki kâğıtları tutarken veya geri verirken neler hissettiniz?
- Bu roller gerçeği yansıtıyor mu? Siz çevrenizde buradaki rollere benzer çocuklar tanıyor musunuz?
- Bu etkinliğin haklarla bir ilişkisi var mı? Varsa nasıl var?

18 Bu etkinlik, Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Eğitimi Gençlik Programı kapsamında yayımlanan Pusulacık: Çocuklar için İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu'nda yer alan İleri Doğru Bir Adım At etkinliğinden uyarlanmıştır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

1. HERKES İÇİN HAKLAR

1. ETKİNLİK

ROL KARTLARI

İçeriği görüntülemek ve indirmek için

QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da

QR kodun üzerine tıklayın.

ROL KARTLARI

Bir diplomanın on bir yaşındaki oğlunun. Beş yaşından beri kalın paronömi güçlüğüyle yaşıyor. Geçen yıl da dışına tel takıldı.	Babasının marangoz atölyesinde çalışan on beş yaşında bir çocuğun. İki kardeşi var.	Diyarbakır'dan İstanbul'a göç etmiş bir ailenin beş çocuğundan en küçüğüdür. On altı yaşındadır.	Ailenin birlikte Suriye'deki savaştan kaçıp Türkiye'ye gelmiş. Şu an on yedi yaşındadır.
Ailenin doğduğundan beri hiç görmemiş. Çocuk evinde kalıyor ve on yaşındadır.	Değerli evinin hazar gündüğü için iki ablasıyla birlikte Ankara'ya gelmiş. Bir akrabasının yanında kalıyor. Onunla birlikte babasının memleketine.	On dört yaşındadır. Annesi, babası, serden küçük erkek ve kız kardeşleriyle yaşıyor. Ailenin bir marketi var. Biraz şifman bir çocuk olduğun için arkadaşlarının seni de çağırıyor.	Teknoloji sandalye kullanarak hareket edebiliyor. On altı yaşındadır.
On beş yaşındadır. Kıyıda yaşıyor. Ailenin birlikte Karadeniz'in fındık toplama kampına gidiyor. Üç erkek bir de kız kardeşi var.	On dört yaşında bir kız çocuğudur. İki ablası var. Her beş beş yaşında havuzda ve büyük bahçede bir evde oturuyor.	On dört yaşındadır. Annesi ve babası ile birlikte yaşamaktadır. Babasının evinde. Şu an babası, üvey annesi ve serden büyük kız üvey kardeşleriyle birlikte yaşıyor.	Altı kardeşi bir ailenin en büyük çocuğudur ve on dört yaşındadır. Babasının bir profesörü olduğu için sık sehir dışına çıkar. Annesi de okumayı sevdiği için okumayı çok sevdiği için kardeşlerinin bakımı ve tüm ev işlerini sevir.
On beş yaşındadır. Şehrin dezavantajlı mahallelerinden birinde oturan bir genç. Okulunun nedeniyle vektörü için sınırlı bir kişiye taşınmak zorunda kaldınız. Heran çalmak en büyük hayali.	Tamamıyla bir sarıca annenin ve tamamıyla bir sarıca annenin tek çocuğudur. On dört yaşındadır.	Öğrenme güçlüğü çeken bir çocuk olduğun için yaşattırma göre iki sınıf geçirdiğinden yaşıyor. On iki yaşındadır. Her gün okula okuyup yazıyor.	Küçük olduğundan beri ailemin var ve şu an on üç yaşındadır. Özellikle kişiyi ayırtmada çok sık hatırlıyor ve okula gidiyor.
Sen de, abin de matematik, fizik, yabancı dil ve uluda pek çok atanda çok yeteneklisiniz. Annesi ve babanız üniversitede profesör.	Ailenin ilk çocuğudur ve bu sene okula başlıyor. Annesi evinde Arapça konuşulduğu için Türkiye'ye tam anlamıyla gelmiş.	Sekiz yaşındadır ve üç kardeşi en küçüğüdür. Ailenin büyük bir beşerlik bir evde oturuyor. Babasının tamircisi, ama girdiği iş.	Görme engelli bir kız çocuğudur. Okulda kitapları okuyamadığından arkadaşları mezunları okuyan annesi ile birlikte derslerine yardımcı oluyor.
Afganistan'dan gelmiş refakatsiz bir mültecidir. Kayıtlı ama kimliği yok. On beş yaşındadır.	Annesi evde boncuk işiyle uğraşır. Babası işsizdir. Okuldan gelince ona yardım eder. Babasının inşaat işi ama şu anda işsiz.	Tamirci çalışır. Aynı zamanda otomatik güler. Derslerinde çok başarılıdır. Okul sana gitmeye çok istiyor.	On altı yaşında bir kız çocuğudur. Annesi bir sene önce trafik kazasında kaybetmiş. Babasının birlikte yaşıyor. Babasının başka bir memur.

DURUMLAR

İhtiyaç olduğu zaman yeni giysiler ve ayakkabılar alabiliyor.	Kıyafetleri, geçişi, dinini veya kültürünü nedeniyle ayrımcılıkla yaşamıyor.
Hasta olunca kolayca doktora gidebiliyor, ilaçlarını alabiliyor.	Okulda işklete maruz kalmıyor.
Televizyon ve internet olan bir evde yaşıyor.	Okul dışında arkadaşlarıyla zaman geçirebiliyor.
Evde bilgisayar var ve internete girebiliyor.	Okuldan sonra bir işle çalışması gerekiyor.
Evde rahatça ders çalışabileceği bir yer var.	Ayda bir de olsa sinemaya, tiyatroya, müzeye, kanyona, parka veya eğlenebileceği bir yere gidebiliyor.
Birlikte yaşadığı kişiler seni ilgilendiren önemli konularda fikrini soruyor.	Sukutu, okulu veya yaşadığı yerde oturdukları veya sığınma uğramaya yönelik bir korkun yok.
Okula kayıtlı.	Çocuk yaşı evlendirilme ihtimalin yok.
Okula düzenli devam edebiliyor.	Büyüdüğünde evlenip evlenmeye ve evleneceği kişiye kendin karar verebileceğini biliyor.
Dersleri takip etmekte zorluk çekmiyor.	Büyüdüğünde üniversiteye gidebileceğini, istediği işi ve mesleği seçebileceğini düşünüyor.
Derslerde başarılı.	Büyüdüğünde mutlu bir yaşamın olacağına inanıyor.

öğretmen ağı UNİFA

2. Etkinlik:¹⁹

1. "Dünyadaki tüm insanların sahip olduğu haklar var ve bu haklar Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile garanti altına alınıyor. Bu haklar nelerdir?" sorusu sorulup katılımcıların katkıları alınarak etkinliğe başlanır.

Katılımcılar ikili eşleşir. Her eşe hak kartları dağıtılır. Bu kartlarda yer alan hakların dünyadaki tüm insanların ve çocukların sahip oldukları haklar olduğu söylenir. Kartları incelemeleri için zaman verilir.

2. Hikâyeler eşlere dağıtılır. Eşlerden hikâyeyi okumaları, hikâyede anlatılan olay ve durumları en fazla sayıda hakla ilişkilendirmeye çalışmaları ve bu hakları not almaları beklenir.

¹⁹ Bu etkinlik, İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) tarafından Söz Küçüğün Oyun Herkesin Projesi kapsamında yayımlanan Söz Küçüğün Kutu Oyunu Etkinlik Kitapçığı'nda yer alan Olaylar, Haklar etkinliğinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın tamamlanmasının ardından aynı hikâyelerin verildiği eşlerden 4-6 kişilik gruplar oluşturulur, gruplardan notlarını birbirleriyle karşılaştırmaları ve ortak bir karara varmaları istenir.

Sonrasında hikâyeler sırayla okunur. Gruplardan hikâyede anlatılanları haklarla nasıl ilişkilendirdiklerini paylaşmaları beklenir.

3. Etkinliğin sonunda her bir katılımcının bu hikâyelerden birini seçmesi "Bu hikâyede hak ihlallerine uğrayan çocuğun haklarına erişebilmesi için neler yapılabilir?" sorusu üzerine düşünmesi ve önerilerini yazması istenir.

GRUP ÇALIŞMASI İÇİN HİKÂYELER

Ali'nin hikâyesi: Adım Ali. On yaşındayım. Sabah sekizden itibaren sokağın köşesinde su satıyorum. Öğle yemeğimi genelde buralarda yiyorum. Pazarcılar destek oluyor. Bütün gün tezgahın yanındaki betona oturup insanların gelip su almasını bekliyorum. Bazı günler neredeyse hiç satış yapamıyorum. Akşam evde babama hiç para verememek çok kötü. Eskiden sabahları okula gidiyordum. Okuldan sonra bu köşeye gelip su satmaya başlıyordum. Ama baktım yeterince kazanamıyorum okulu bıraktım. Tezgaha bazen on iki yaşındaki abim de geliyor. O zaman çok seviniyorum. Bir keresinde tam 500 TL kazanıp babama verdim. Olmayacağını bildiğim için artık hayal kurmuyorum.

Gülnaz'ın hikâyesi: 15 yaşındayım. Adım Gülnaz. Erkenden kalkıyorum. Kardeşlerimle babam okula veya işe gitmeden önce kahvaltı hazırlıyorum. Sonra bütün gün evi toparlıyorum, yemek hazırlıyorum, küçük kardeşime bakıyorum. Evde ben ve annem dışında herkes çalışıyor. Babamla büyük abim çalgı çalıyor. Ortanca kardeşlerim kâğıt topluyor. Ben de onların yemeklerini hazırlayıp, temizliği yapıyorum. Hasta anneme yardım ediyorum. Geçen yıl okula gidiyordum, sabahçıydım. Öğleyin eve geliyordum ama bu yıl bıraktım artık, devam etmedim. Zaten ders çalışacak zamanım olmuyor pek...

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

1. HERKES İÇİN HAKLAR

2. ETKİNLİK

HAK KARTLARI

İçeriği görüntülemek ve indirmek için
QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.

HAK KARTLARI		
Katılım ve Birlikte Hareket Seni ilgilendiren tüm konularda fikrini söylemeye hakkın var. Herkesin fikirleri dikkate alınır.	Adalet için Hukuk Adil bir dünyada yaşamaya hakkın var. Yasadık önünde herkes eşit, suçlu ispatlanana kadar herkes masum kabul ediliyor.	Dinlenme ve Tatil Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye ve tatil yapmaya hakkı var. Herkes yeteneklerini ve yaratıcılığını ortaya çıkarmak için boş vakitini dilediği gibi geçirebilir.
Ayrımcılığa Hayır! Fiziksel olarak veya herhangi bir özelliğiyle herkesten farklı olabilirsin. Herkesin farklılıklarıyla eşit olarak yaşamaya hakkı var.	Barış İçinde Özgürce Yaşam Herkes özgür doğar. Herkesin güven içerisinde özgürce yaşamaya hakkı var.	Düşünce ve İnanç Özgürlüğü Düşünmeye ve düşündüğünü söylemeye hakkın var. Kitle iletişim araçlarından bilgi alıp verebiliyorsun. Herkes birbirinin inancına ve dine saygı duyuyor.
Kültür, Sanat ve Bilim Herkesin kültürel ve sanatsal yaşamaya katılmaya hakkı var. Bilimsel gelişmelerden herkes yararlanabilir.	Özel Koruma Çocuk olduğun için sana özel hakların var. Herkes çocukların yararını gözetiyor, katilim sağlıyor ve çocukları koruyor.	Özel Yaşam Sadece sana ait özel bir yaşamın var. Bir kimliğin var ve bir ülkenin vatandaşısın. Özel eşyalarını kimse karıştırmıyor, istediğin kıyıyla haberelebiliyorsun. Resit olanlar evlenme konusunda karar alabilir.
Doğa Koruma Yaşadığın dünyayı tüm canlılarla paylaşıyorsun. Tüm canlıların sağlıklı ve güzel bir yaşam sürmeye hakkı var.	Eğitim Temel eğitim herkes için zorunlu ve parasız olarak sunuluyor. Herkesin eşit şartlarda orta ve yüksek öğretim yaşamaya hakkı var.	Sağlık ve Elverişli Yaşam Tüm insanların sosyal güvenencesi ve sağlık hizmetlerine erişim hakkı var. Geleceğin ve sağlığın her koşulda güvence altında. Tüm insanların sağlıklı, güvenli ve elverişli bir ortamda yaşamaya hakkı var.
İş Gücü Tüm insanların istediği ve sevdiği bir işte, güvenli bir ortamda çalışmaya hakkı var. Çocuklar ancak uygun yaşa geldiklerinde, yaşamlarının gelişimlerini ve eğitimlerini olumsuz etkilemediği sürece çalışabilir.	Şiddete Hayır! Hiç kimseye fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet uygulanmıyor. Sorunlar asla şiddet yoluyla çözülmeye çalışılmıyor. Çocuklar hepiz enanas gerektirecek kadar kötü bir şey yapmış olsalar da, çocukları özgürlüklerinden mahrum bırakacak bir ceza verilmeyor.	Serbest Dolaşım ve Sığınma İstedikğin yere güvenli bir biçimde seyahat etmeye hakkın var. Eğer yaşadığın toplumda yaşam haklarını tehlikeye atarsa, başka bir topluma sığınmaya hakkın var.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

2. HELİN'İN HİKÂYESİ

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuk yaşta evliliklerin sonuçları nelerdir? Bu sonuçlar cinsiyete göre farklılaşır mı? Nasıl?
- Çocuk yaşta evlilikleri önlemek için neler yapılabilir?

HEDEFLER:

- Çocuk yaşta evliliklerin sonuçlarını sorgulama, bu sonuçların cinsiyete göre farklılaştığını fark etme
- Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik geliştirilen fikirleri değerlendirme ve kendi fikirlerini geliştirme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Helin'in hikâyesi (katılımcı sayısı kadar)
- Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele: Van başlıklı video
- Çalışma kâğıdı (grup sayısı kadar)
- Poster kâğıtları, keçeli kalemler

HAZIRLIK:

- Helin'in hikâyesi katılımcı sayısı kadar çoğaltılır.
- Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele: Van başlıklı video hazırlanır.
- Çalışma kâğıdı eş sayısı kadar çoğaltılır.
- Poster kâğıtları ve renkli kalemler grup sayısı kadar hazırlanır.

SÜRE:

80 dk

UYGULAMA PLANI:

1. Etkinlik:

Cümle seçme (bireysel çalışma) - 10 dk
Helin'in hikâyesi (küçük grup çalışması) - 20 dk
Çocuk yaşta evlilikleri önlemeye yönelik fikirler (beyin fırtınası) - 10 dk

2. Etkinlik:

Fikirleri hatırlama (büyük grup çalışması) - 5 dk
Bir mücadele örneği (eşli çalışma ve tartışma) - 30 dk
Sen ne yapardın? (poster çalışması) - 5 dk

AKIŞ:

1. Etkinlik:

1. Helin'in hikâyesinin okunacağı ve Helin'in çocuk yaşta evlilikleri önlemek için mücadele eden biri olduğu söylenerek etkinliğe başlanır. Helin'in hikâyesi katılımcılara dağıtılır. Katılımcılardan Helin'in söylediklerinden en önemli buldukları cümleyi işaretlemeleri ve bu cümleyi seçmelerinin gerekçesini not etmeleri istenir.

2. İsteyen katılımcıların katkıları alındıktan sonra 4-5 kişilik gruplar oluşturulur. Gruplara aşağıdaki soruları tartışmaları söylenir:

- Çocuk yaşta evlendirilen bir çocuğun hayatı nasıl değişir?
- Çocuğun eğitim hayatı nasıl etkilenir?
- Çocuğun eğitim hayatının nasıl etkileneceği cinsiyete göre değişir mi? Nasıl değişir?

Sorular sırasıyla tartışmaya açılır ve grupların katkıları alınır. Bu esnada aşağıdaki noktalar vurgulanır:

- Çocuk yaşta evlilikler hem kız hem oğlan çocukları etkileyen bir sorun ama kız çocukları daha olumsuz etkiliyor. Sağlıktan eğitime, güvenlik toplumsal katılıma kadar çok çeşitli alanlarda çocukların hayatında olumsuz sonuçlar yaratıyor ve hak kayıplarına neden oluyor.
- Kız çocukları çoğunlukla kendinden büyük, yetişkin erkeklerle evlendiriliyor, şiddet ve istismara daha açık hâle geliyor.
- Çocuk yaşta evlilikleri konu ederken "rıza inşası" kavramı önemli oluyor çünkü çocukların evlilikleri kendilerinin istedikleri gündeme getirilebiliyor. "Rıza inşası" yetişkinlerin evliliği çocuk için özenilecek hâle getirmesi ve çocuğu manipüle ederek görüşünü etkilemesidir.

3. Ardından katılımcılara çocuk yaşta evliliklerin "hem oğlan hem de kız çocukları etkileyen, dünyada ve Türkiye'de oldukça yaygın bir sorun" olduğu söylenir. Katılımcılara "Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesinden kimler sorumludur?" sorusu sorularak ve katılımcıların cevapları alınarak etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

2. HELİN'İN HİKÂYESİ

Helin'in hikâyesi²⁰

Helin açık öğretim lise öğrencisi. Karlıyamaç köyünde yaşayan yaşlıları gibi yakında evlenecek gözüyle bakılan Helin artık kendisi gibi genç kızların ve kız çocukların erken yaşta evlenmemesi için mücadele ediyor.

Köyün muhtarı olan amcası aracılığıyla, "Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Projesi" ile tanışan Helin, kendi deyimiyle "başta yapabileceğinden emin olmasa da" projede sağlık aracısı olarak çalışmaya başlıyor. Sağlık aracıları, çocuk yaşta evliliklerin sağlık riskleri gibi pek çok konuda farkındalık yaratmak için sahada kapı kapı geziyor, aileler ve esnaflarla görüşüyor.

"Erken yaşta evliliklerle var gücümle mücadele edeceğim," diyor ve şunları söylüyor:

“

"Ben kendimden de biliyorum. Erken yaşta evliliğin zararlarından haberdar değildim. Sağlık açısından bu kadar sıkıntısı olduğunu bilmiyordum."

"Köyde bir çocuğun evlendirilmesi gibi bir durum olduğunda ilk bana geliyorlar 'Şu kişi nişanlanmış bir şey yapabilir miyiz?' diyorlar. Bu şekilde yaşı çok küçük olan bir kız çocuğunun evlendirilmesini önledik."

"Ziyaret ettiğimiz bir evden çıktıktan sonra oradaki kız çocukların fikirleri değişiyor. Beni gördükten sonra 'Helin bunu yapabiliyor, ben de okursam böyle olabilirim.' diyorlar. Bana da soruyorlar, 'Nasıl yaptın?' diye, onlara şunu diyorum: Kendinize güvenin."

"Başta çekiniyordum, insanlara bir şey anlatabilir miyim, ikna edebilir miyim bilmiyordum ama isteyince ve deneyince bu mücadeleye katkı sağlayabildiğimi, yapabildiğimi, başarabildiğimi gördüm."

"Kendi evimde bile, 'Sen bir şeye karışma Helin, zaten evlenip gideceksin.' diye bakılıyordu. Ben de bir şeye karışmıyordum, sessiz kalıyordum. Gerek yok diye düşünüyordum. Şimdi, kendime güveniyorum, bir sözüm varsa söylüyorum, aileme de başka insanlara da kendimi dinletiyorum."

2. Etkinlik:

1. "Helin'in hikâyesi" başlığının altında yer alan 1. Etkinlik'te, "Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesinden kimler sorumludur?" sorusuna gelen cevaplar hatırlatılarak başlanır. Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik birçok proje yürütüldüğü söylenir. Helin'in de yer aldığı projede çocuk yaşta evliliklerin sağlık riskleri gibi pek çok konuda farkındalık yaratılmaya çalışıldığı belirtilir.

2. Bu projeyi anlatan Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele: Van başlıklı video izlenerek devam edilir. Katılımcılar eşleştirilir ve eşlerden çalışma kâğıdını doldurmaları istenir. Eşler çalışmalarını tamamladıktan sonra çalışma kâğıdında yer alan sorular sırasıyla tartışmaya açılır.

3. Ardından 4-5 kişilik gruplar oluşturulur. Gruplardan çocuk yaşta evlilikleri önlemeye yönelik kendi proje fikirlerini geliştirmeleri ve bu fikirlerini anlatan bir poster tasarımlarını beklenir. Grupların posterlerini sunması ve diğer grupların yorum ve değerlendirmelerinin alınmasıyla etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

2. HELİN'İN HİKÂYESİ

2. ETKİNLİK

ÇALIŞMA
KÂĞIDI

İçeriği görüntülemek ve indirmek için
QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Projeye katılanlara göre çocuk yaşta evliliklerle mücadele etmek neden önemli?

Proje kapsamında çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi için nelerin yapılması, nelerin yapılmaması öneriliyor?

Yapılması önerilenler:	Yapılmaması önerilenler:

Projeyi çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine katkısı açısından puanlasanız, kaç puan verirsiniz? Neden?

Hiç katkısı olmaz Katkısı çok olur

1 10

öğretmen
ağı

UNFPA

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

3. OKUL ÇOCUĞU KORUR

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocukların korunmasından kimler sorumlu?
- Çocukların korunmasında okulun nasıl bir rolü var?

HEDEFLER:

- Çocuğun korunma hakkının sağlanmasında devletin sorumluluğunu fark etme
- Okulun rolünü sorgulama, okulun rolüne dair farkındalık oluşturmak üzere fikir geliştirme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Okul Çocuğu Korur (Öğrenciler için) başlıklı video
- Poster kâğıtları ve keçeli kalemler (grup sayısı kadar)

HAZIRLIK:

- Okul Çocuğu Korur (Öğrenciler için) başlıklı video hazırlanır.
- Grup çalışması için poster kâğıtları ve keçeli kalemler hazırlanır.

SÜRE:

40 dk

UYGULAMA PLANI:

- Okulun rolü? (beyin fırtınası) - 5 dk
- Okul çocuğu korur (eşli çalışma) - 20 dk
- Çocuk koruma komitesi (poster çalışması) - 15 dk

AKIŞ:

1. Çocuk yaşta evlilikler gibi sorunların çocukların haklara erişimini engellediği ve önlenmesine yönelik çalışmalar yürütüldüğü söylenir. "Çocukların haklara erişimini garanti altına almakta ve çocukların korunmasında okulun rolü nedir?" sorusu sorularak etkinliğe başlanır.

2. Hümanist Büro tarafından yayımlanan Okul Çocuğu Korur (Öğrenciler için) başlıklı video ilgili yerlerde durdurularak ve aşağıdaki sorular tartışmaya açılarak izlenir:

- (00:15) Çocuğun korunmasında rolü olan, anne ve babayı çevreleyen devlet yetkilileri kimlerdir?

- (01:32) Çocuklar korunma ihtiyacı duyacakları başka ne tür risk ve tehlikelerle karşılaşabilir? Eklemek istedikleriniz var mı?
- Siz bu risk ve tehlikelerden biriyle karşılaşırsanız kime başvurursunuz? Neden?

- (01:56) Okullar çocukları koruyabiliyor mu? Nasıl?
- Sizin okulunuzdan veya çevrenizden bildiğiniz, okulun rol oynadığı ve çocuğun korunmasının sağlandığı bir örnek var mı? Varsa nedir?
- Eğer yoksa, okulun çocuğu daha iyi koruması için sizce neler yapılabilir?

Eşlerin tartışmaları için verilen sürenin tamamlanmasının ardından yukarıdaki sorulara ilişkin eşlerin katkıları alınır ve katkılar alınırken aşağıdaki noktalar vurgulanır:

ÖĞRETMENDEN ÖĞRENCİYE

LİSE

3. OKUL ÇOCUĞU KORUR

- Çocuğun her türlü risk ve tehlikelere karşı korunmasından anne babası veya bakım vereni sorumludur, devletin de anne babaları veya bakım verenleri desteklemesi gerekir. Devlet gerektiğinde çocuğu anne babasından bile korur.
- Çocuk koruma sisteminde okulların kilit bir rolü vardır. Bu sistemde öğretmenler çocukların gelişimlerini izler, bir risk veya tehlike varsa fark eder, destek olur ve yardım edebilecek kişi ve kurumlara haber verir.
- Çocukların risk altında olduğunu fark ederseniz okulda güvendiğiniz bir öğretmene ve/veya rehberlik servisine başvurmalı ve destek istemelisiniz. Okul ve öğretmenler sizin ihtiyaçlarınız ve yönlendirmeniz doğrultusunda çocuk koruma sisteminde yer alan ve size yardım edebilecek kişi ve kurumları bilgilendirmekle yükümlüdür.
- Çocuklara yönelik riskleri önleme yükümlülüğünü

yerine getirmeyen yetişkinler bulunduğu sorumluluklarının hatırlatılması, varsa sorumluluklarını yerine getirmek için destek ihtiyaçlarının karşılanması, eğer ihmal söz konusuysa yaptırım uygulanması gereklidir.

- 3.** Ardından katılımcılar 4-5 kişilik gruplara ayrılır, gruplara "Çocuk koruma komitesi kurdunuz. İlk göreviniz çocuk korumada okulun rolü hakkında farkındalık oluşturmak" denir ve gruplara poster kâğıtları dağıtılır. Gruplardan aşağıdaki sorulardan hareketle tasarımlarını oluşturmaları beklenir.
- Kimi (öğrenciler, veliler, öğretmenler, idareciler ve diğer) hedeflersiniz? Neden?
 - Hangi yöntemi (afiş, sunum, video, podcast, not vb.) kullanırsınız? Neden?
 - Hangi bilgileri yaygınlaştırırsınız? Neden?

Grupların tasarımlarını sunmaları ve diğer grupların görüşlerinin alınmasıyla etkinlik sonlandırılır.

Öğretmene not:

- Öğrenciler arasında etkinliklerde konu edilen hak ihlallerine uğrayan ve deneyimlerini açan çocuklar olabilir. Kendinizi bu gibi durumlara hazırlamanızı öneririz. Çocukların deneyimlerini güvenli bir şekilde anlatması için uygun ortamı yaratabilir ve gerekli önlemleri alabilirsiniz. Bu esnada ihlalin önlenmesine yönelik yapılabilecekler odaklanabilirsiniz. Çocuklar tarafından paylaşılan deneyimlerin dışlanmalarına veya zorbalığa uğramalarına neden olabileceğini düşünüyorsanız daha sonra size anlatmasını da önerebilirsiniz.
- Öğrenciler arasında çocuk yaşta evlendirilmiş yakınları olanlar veya evlendirilme riski yüksek çocuklar olabilir. Etkinliklerden önce bu bilgileri edinebilir, etkinlik süreçlerinizi buna göre planlayabilirsiniz.
- Etkinlikler esnasında öğrenciler tarafından anlatılanlar ve söylenenlerde (örneğin berdel, beşik kertmesi gibi uygulamalar) çocuk haklarını ihlal eden durumlar fark ettiğinizde mutlaka belirtmelisiniz.
- Etkinlikler süresince hep aynı öğrencilerin birbirleriyle eş veya aynı grupta olmamalarını sağlayabilirsiniz. Böylece öğrenciler çeşitli arkadaşlarıyla bir araya gelerek farklı görüş, fikir ve yaklaşımları duyabilir.

ÖĞRETMENDEN VELİYE

1. ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLER

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocukların sahip oldukları haklardan yararlanmasını engelleyen durumlar neler olabilir?
- Çocuk yaşta evliliklerin sonuçları ve riskleri nelerdir? Bu sonuçlar hangi haklarla ilişkilendirilebilir?

HEDEFLER:

- Çocuk yaşta evliliklerin sonuçlarını ve risklerini fark etme
- Bu sonuçların haklarla ilişkisini kurma

GEREKLİ MALZEMELER:

- Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele: Nevşehir başlıklı bir video,
- Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesinde Babaların Rolü ve Önemi Nedir? başlıklı video (02:55'inci dakikadan 06:45'inci dakikaya kadar)
- Kâğıt ve kalem

HAZIRLIK:

- Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele: Nevşehir başlıklı video hazırlanır.
- Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesinde Babaların Rolü ve Önemi Nedir? başlıklı videonun ilgili bölümü hazır edilir.
- Eş sayısı kadar kâğıt ve kalem alınır.

SÜRE:

45 dk

UYGULAMA PLANI:

- Haklar ve Durumlar (beyin fırtınası) - 10 dk
- Çocuk yaşta evliliklerin sonuçları (eşli çalışma) - 25 dk
- Sonuçları haklarla ilişkilendirme (sunum) - 10 dk

AKIŞ:

1. Etkinliğe "Dünyadaki tüm insanların, çocukların sahip olduğu haklar var. Bu haklar nelerdir?" sorusu sorularak başlanır. Tahtaya bir çocuk görseli çizilir ve katılımcılardan gelen katkılar görselin etrafına yazılır. Ardından kimi durumların çocukların bu haklardan yararlanmalarını engellediği söylenir. Bu durumların neler olabileceği sorulur ve cevaplar alınır.

2. Bu çalışmada çocuk yaşta evliliklerin konu edileceği söylenerek Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye'nin çocuk yaşta evliliklerin yaygın olduğu illerden Nevşehir'de yürüttüğü bir çalışmanın anlatıldığı Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele: Nevşehir başlıklı video izlenir.

Katılımcılar eşli çalışmaya davet edilir ve bu videoda çocuk yaşta evliliklerin sonuçlarına dair duyduklarını not etmeleri istenir. Daha

sonra notlarına videoda söylenmeyen ama kendi bildikleri, duydukları sonuçları da ekleyebilir.

Eşler çalışmalarını tamamladıktan sonra eşlerin katkıları alınır ve söylenen sonuçlar tahtaya yazılır. Ardından Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından yayımlanan Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesinde Babaların Rolü ve Önemi Nedir? başlıklı videonun dördüncü bölümü (02:55'inci dakikadan 06:45'inci dakikaya kadar) izlenir. Tahtaya yazılanlarla videoda söylenenler karşılaştırılır, tahtada yazılı olanlara videoda söylenenlerden eklemeler yapılır.

3. Tahtada yazılı olan tüm sonuçlar daha önce katılımcılar tarafından söylenen haklarla ilişkilendirilir ve çocuk yaşta evliliklerin sağlıktan eğitime, güvenlikten toplumsal katılıma kadar çok çeşitli alanlarda çocukların hayatında olumsuz sonuçlar yarattığı ve hak kayıplarına neden olduğu vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN VELİYE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİ ÖNLEYİCİ ÇALIŞMALAR

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuk yaşta evliliklerin nedenleri neler olabilir?
- Çocuk yaşta evlilikleri önlemek için neler yapılabilir?

SÜRE:

90 dk

UYGULAMA PLANI:

1. Etkinlik:

Çocuk yaşta evliliklerin nedenleri (beyin fırtınası) - 10 dk

Meşrulaştırıcı argümanlar (grup çalışması) - 20 dk
Önemeye yönelik fikirler (grup çalışması) - 15 dk

2. Etkinlik:

Babaların rolü ve önemi (beyin fırtınası) - 10 dk
Proje videosu (büyük grup tartışması) - 25 dk
Kimler sorumlu? (beyin fırtınası) - 10 dk

HEDEFLER:

- Çocuk yaşta evliliklerin nedenlerini kavrama
- Çocuk yaşta evliliklerin meşru görülmesine hizmet eden yaygın inanışları sorgulama
- Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik yürütülen çalışmalarını bilebilme ve değerlendirme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar
- Doğru bilinen yanlışlar kartları (grup sayısı kadar)
- Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklere Hayır! başlıklı video (04:30'uncu dakikadan 11:30'uncu dakikaya kadar)

HAZIRLIK:

- Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar paylaşılacak üzere hazırlanır.
- Doğru bilinen yanlışlar kartları grup sayısı kadar çoğaltılır ve düzenlenir.
- Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklere Hayır! başlıklı videonun ilgili bölümü hazır edilir.

AKIŞ:

1. Etkinlik:

1. Bir önceki etkinlikte çocuk yaşta evliliklerin sonuçlarının konu edildiği hatırlatılır. Bu etkinlikte ise nedenlerine ve önlenmesine yönelik fikirlere odaklanılacağı söylenerek etkinliğe başlanır.

Katılımcılara "Çocuk yaşta evliliklerin nedenleri neler olabilir?" diye sorulur ve katılımcıların katkıları alınır. Katılardan hareketle "yoksulluğun, ebeveynlerin eğitim düzeyinin, çatışma ve insani kriz durumlarının

çocuk yaşta evliliklerle ilişkili olduğu ancak bu koşulların, kendi başlarına çocuk yaşta evliliğin nedeni olmadığı" vurgulanır. Çocuk koruma sistemlerinin yeterli olmadığı, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin derin olduğu ve çocuk yaşta evliliklerin meşru görüldüğü ortamlarda bu evliliklerin yaygınlaşabileceğine dikkat çekilir.

2. Ardından "çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar" paylaşılır.

Katılımcılara bu cümlelerin çocuk yaşta evliliklerin meşru görülmesine hizmet eden, artık neredeyse kalıplaşmış ve oldukça yaygın ve yanlış yargı cümleleri olduğu söylenir. Katılımcılardan bu cümlelerin arasından çevrelerinde en çok duydukları cümleyi belirlemeleri beklenir. Bu esnada birbirleriyle konuşmamaları istenir.

Tüm katılımcılardan belirledikleri cümleler toplanır ve aynı cümleyi seçenlerden gruplar oluşturulur. Gruplar oluşturulurken gruplarda en az bir kişinin Türkçe okuma ve yazmayı biliyor olması sağlanır. Çok fazla sayıda katılımcı aynı cümleyi seçmişse bu katılımcılardan birden fazla grup oluşturulabilir. Bazı cümleleri çok az sayıda katılımcı seçmişse başka cümleleri seçen katılımcılar ile birleşerek grup olabilir. Bu durumda

öncelikle hangi cümle üzerine çalışacaklarına karar vermeleri gerekir.

Gruplar oluştuktan sonra her gruba seçtiği cümleye dair "Doğru bilinen yanlışlar kartı" verilir. Gruplardan kartlarını incelemeleri ve kartları üzerine tartışmaları istenir.

3. Ardından gruplara "Biliyorsunuz ki çevrenizde en yaygın kullanılan argüman bu. Siz de bu evlilikleri önlemek istiyorsunuz. Ne yaparsınız?" diye sorulur ve gruplardan fikir geliştirmeleri istenir.

Grupların fikirlerini sunmaları ve diğer gruplarının görüş ve yorumlarının alınmasıyla etkinlik sonlandırılır.

Çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanlar²¹

- Ergenliğe giren çocuk evliliğe hazırdır.
- Çocuk yaşta evlilik daha uyumlu olur.
- Evlilik çocuğu başına gelebilecek kötülüklerden korur.
- Evlilik çocuğun geleceğini kurtarır.
- Dedikodulara engel olur.
- Ekonomik zorlukları azaltır.
- Çocuk yaşta evlilik kültürlerinde var, yapacak bir şey yok.

²¹ Bu argümanlar, Birleşmiş Milletler Ortak Programı: Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden alınmıştır.

ÖĞRETMENDEN VELİYE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİ ÖNLEYİCİ ÇALIŞMALAR

1. ETKİNLİK

DOĞRU BİLİNER YANLIŞLAR KARTLARI²²

İçeriği görüntülemek ve indirmek için

**QR kodu telefonunuzun kamerasına okutun ya da
QR kodun üzerine tıklayın.**

DOĞRU BİLİNER YANLIŞLAR KARTLARI*

"EVLİLİK ÇOCUĞUN GELECEĞİNİ KURTARIR."
Özellikle ev içi şiddet, yoksulluk ve çatışma ortamı, ailelerin ve kimi zaman da kız çocukların evliliği bir kurtuluş olarak görmelerine sebep olur ancak evlilik çocuğu güçlendirmez.
Aksine eğitim hayatından kopması, meslek edinme veya başka bir biçimde kendini güçlendirme imkânı bulamaması onu bir başkasına bağımlı hâle getirir.

"EVLİLİK DEDİKODULARA ENGEL OLUR."
"Namus" ve "evde kalma" gibi endişelerin, komşu, akraba veya yakın çevre baskısının ebeveynlerin çocuklarını evlendirmelerinde etkili olabildiği bilinmektedir ancak ebeveynlerin çocuklarını şiddet ve sömürüden koruma yükümlülükleri vardır.
Çevre baskısı veya başka bir sebep çocuğun zarar göreceği bir durumla karşı karşıya bırakılmasını haklı kılmaz.

"EVLİLİK EKONOMİK ZORLUKLARI AZALTIR."
Başlık parçası ve benzeri uygulamalarla ekonomik kazanç sağlama isteği, maddi durumu kendisinden daha iyi biriyle evlendiğinde çocuğun rahat edeceğine inanılması, eğitim masraflarından kaçınmak, evde yaşayan çocuk sayısı azaldıkça geçim sıkıntısının azalabileceği düşüncesi, kimi aileler için çocuklarını evlendirme kararında etkili olmaktadır.
Çocuk yaşta evlilik, çocuğu eğitimden, ekonomik ve toplumsal hayata katılım için gerekli süreçlerden ve imkânlardan uzaklaştırarak bir başkasına bağımlı kılar. Evlendirilen çocuğun ekonomik bağımlılığı ve yoksunluğu, çocuğu başka bir yoksulluk döngüsüne sokar. Bu durum çocuklarının olmasıyla birlikte daha da katmerlenir ve yönetilmesi zor bir hal alır.

"ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK ONLARIN KÜLTÜRLERİNDE VAR, YAPACAK BİR ŞEY YOK."
Çocuk yaşta evlilikler bir toplum tarafından benimsenmiş olsa da olmasa da evliliğin bir çocuk üzerindeki olumsuz etkileri aynadır. Türkiye'nin imzalamış olduğu tüm uluslararası sözleşmelere ve çocuk koruma yaklaşımına göre, çocuk yaşta evlilik kabul edilemez bir uygulamadır. Bu durum kültürleri, uyrukları ve statüleri ne olursa olsun, Türkiye'de yaşayan yabancılar için de geçerlidir.

* Doğru bilinen yanlışlar kartları, Birleşmiş Milletler Ortak Programı Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden (UNFPA, 2021a) yararlanılarak hazırlanmıştır.

öğretmen
ağı UNFPA

22 Bu kartlar, Birleşmiş Milletler Ortak Programı Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi kapsamında yayımlanan Temel Bilgiler Rehberi'nden alınmıştır.

ÖĞRETMENDEN VELİYE

2. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİ ÖNLEYİCİ ÇALIŞMALAR 2. ETKİNLİK

2. Etkinlik:

1. Anne Çocuk Eğitim Vakfı'nın (AÇEV), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye ve Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (UNWOMEN) desteğiyle çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik çalışmalar yürüttüğü, bu çalışmalarda özellikle babaların rolünün önemine dikkat çektiği söylenerek etkinliğe başlanır. Katılımcılara "Bu çalışmalara babaların katılımı neden önemli? Babalar nasıl rol alabilir?" diye sorulur ve katkıları alınır.

2. AÇEV tarafından yayımlanan Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklere Hayır! başlıklı video (04:30'uncu dakikadan 11:30'uncu dakikaya kadar) izlenir.

Videonun izlenmesinin ardından aşağıdaki sorular etrafında tartışma yürütülür:

- Proje kapsamında neler yapılıyor? Neler gördünüz, neler duydunuz?
- Projeyi nasıl buldunuz? Çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine katkısını nasıl değerlendirirsiniz?
- Çeşitli illerden projeye destek verenler neden katıldıklarını anlatıyorlar. Gerekçelerinden hatırladıklarınız nelerdir?
- Siz böyle bir projeye –çocuk yaşta evlilikleri önlemeye yönelik bir projeye- dahil olmak ister misiniz? Sizin gerekçeniz ne olur?

3. Katılımcıların söylediklerinden hareketle her çocuğun iyi koşullarda yaşama ve çocuk

yaşta evlilikler dahil her türlü riske ve tehlikeye karşı korunma hakkına sahip olduğu belirtilir. Katılımcılara bu projede babaların rolünün önemine odaklanıldığı söylenir ve bu hakkın sağlanmasından başka kimlerin sorumlu olduğu sorulur. Tahtaya bir çocuk görseli çizilir ve katılımcılardan gelen katkılar görselin etrafına not edilir.

Katılımcılardan gelen katkılardan hareketle bu hakkın sağlanmasının çocuğun bakım ve yetiştirilmesinden sorumlu anne baba veya bakım verenin görevi olduğu ancak devletin de anne baba veya bakım vereni bu görevini yerine getirebilmesi için desteklemesi gerektiği belirtilerek etkinlik sonlandırılır.

ÖĞRETMENDEN VELİYE

3. ÇOCUĞUN KORUNMASINDA EBEVEYNLERİN ROLÜ

YOLA ÇIKILAN SORULAR:

- Çocuğun korunmasından kimler sorumlu?
- Ebeveyn veya bakım verenler neler yapabilir? Kimlerden destek alabilir?

SÜRE:

45 dk

UYGULAMA PLANI:

Neler yapabiliriz? (eşli çalışma) - 10 dk
Proje videosu ve Okul çocuğu korur videosu (büyük grup tartışması) - 25 dk
Siz ne yaparsınız? (bireysel çalışma) - 10 dk

AKIŞ:

1. Etkinliğe çocuğun korunmasının çocuğun bakım ve yetiştirilmesinden sorumlu anne baba veya bakım verenin görevi olduğu hatırlatılarak başlanır. "Çocukları korumak için ebeveyn veya bakım veren olarak neler yapabiliriz?" sorusu sorulur. Katılımcılar eşli çalışmaya davet edilir, akıllarına gelen tüm fikirleri not etmeleri istenir. Eşlerin katkıları alınarak söylenenler tahtaya yazılır.

2. Ardından Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından yayımlanan Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesinde Babaların Rolü ve Önemi Nedir? başlıklı videonun ilgili bölümü hazırlanır.

HEDEFLER:

- Çocuğun korunmasında ebeveyn veya bakım verenin rolünü kavrama
- Çocuğun korunmasında devletin yükümlülüğünü fark etme

GEREKLİ MALZEMELER:

- Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesinde Babaların Rolü ve Önemi Nedir? başlıklı video (06:45'inci dakikadan 08:12'nci dakikaya kadar)
- Okul Çocuğu Korur (Ebeveynler için) başlıklı video
- Kâğıt ve kalem

HAZIRLIK:

- Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesinde Babaların Rolü ve Önemi Nedir? başlıklı videonun ilgili bölümü hazırlanır.
- Okul Çocuğu Korur (Ebeveynler için) başlıklı video hazırlanır.
- Eş sayısı kadar kâğıt ve kalem alınır.

videoda söylenenler karşılaştırılır, tahtada yazılı olanlara videoda söylenenlerden eklemeler yapılır.

Sonrasında devletin de ebeveyn veya bakım vereni bu görevini yerine getirebilmesi için desteklemesi gerektiği hatırlatılır. "Devlet adına çocukları korumakla yükümlü olanlar, bakım vereni desteklemesi gerekenler kimlerdir?" diye sorulur. Katılımcıların katkıları alınarak tahtaya not edilir.

Okul Çocuğu Korur (Ebeveynler için) başlıklı video izlenir ve aşağıdaki noktalar vurgulanır:

- Devlet adına çocukları koruyanların başında öğretmenler ve doktorlar gelir.
- Öğretmenler çocukların gelişimini izleyerek riskleri tespit eder, yardım edebilecek kişi ve kurumlara haber verir. Böylece, çocuğun gelişiminin zarar görmesini ve haklarının ihlal edilmesini önlemede önemli bir rol oynarlar.
- Bir çocuk ile ilgili fark edilen bütün risklerin yetkililere bildirilmesi yalnızca öğretmenler için değil, herkes için bir yükümlülüktür.
- Risk altında olduğunu düşündüğünüz bir çocuk var ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirmelisiniz. Durum acil müdahale gerektiriyorsa veya bir güvenlik endişesi var ise aynı zamanda kolluk kuvvetlerine veya Cumhuriyet savcılığına da bildirmeniz gerekir.

3. Katılımcılara "Çevrenizde çocuk yaşta evlendirilme riski olan bir çocuğu fark ederseniz ne yaparsınız?" sorusu sorulur. İsteyen katılımcıların katkıları alınarak etkinlik sonlandırılır.

Öğretmene not:

- Etkinliklere başlamadan önce tanışmaya veya ısınmaya yönelik bir etkinlik yapabilirsiniz.
- Veliler arasında Türkçe okuma yazma bilmeyenler olabilir. Paylaşımlarınızı yaparken bu durumu gözetmeye, eşli çalışmalarda ve grup çalışmalarında en az bir kişinin okuma yazma bildiğinden emin olmaya özen gösterebilirsiniz.
- Veliler arasında çocuk yaşta evlilikleri meşrulaştıran argümanların doğru olduğuna inananlar ve bu argümanları savunanlar olabilir. Burada önemli olanın bu argümanları tartışmaya açmak ve velilerle birlikte sorgulamak olduğunu hatırlayabilirsiniz.
- Velilerden etraflarında bildikleri olumsuz örnekleri paylaşmasını da isteyebilirsiniz ancak elinizde olumlu örnekler varsa bunları öncelemek daha etkili olabilir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

REHBER
HAKKINDA

ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLER
(ÇYEZE)

ÇYEZE'YE YÖNELİK
MÜDAHALE VE KORUMA
SÜREÇLERİNDE
ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

ÇYEZE'Yİ
ÖNLEME VE
MÜDAHALEYE YÖNELİK
UYGULAMALAR

SONSÖZ

FAYDALI
KAYNAKLAR

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

06 SONSÖZ

öğretmen
ağı

68 SONSÖZ

SONSÖZ

Öğretmenlerin ÇYEZE ile mücadele yolculuğunda güçlenmesini hedefleyen rehberimizin sonuna geldik. ÇYEZE'yi önleme ve bununla mücadele, bu konuda duyarlı ve istekli eğitimciler için dahi çok kolay olmayabiliyor. Buna rağmen pek çok eğitimci meslek yaşamında ÇYEZE nedeniyle çocuk hakları ihlaline maruz bırakılan veya risk altında bulunan öğrencilerle karşılaştığını belirtiyor. Eğitimciler bu konuda kendilerinden

destek isteyen öğrencilere veya aile bireylerine destek olma; ebeveynleri güçlendirme ve ikna etme; diğer eğitimciler, sosyal hizmetler, kolluk kuvvetleri, sağlık kuruluşları, hukukçular gibi paydaşlarla işbirliği yapma ve olası bir vakada suç bildiriminde bulunma gibi süreçlerde desteğe ihtiyaç duyduğunu vurguluyor. Bazen sistemden, toplumsal algılardan, geleneklerden veya yasaların tam anlamıyla hayata geçmemesinden

dolayı eğitimciler kendilerini güçsüz hissedebiliyor. Bu noktada her zaman yapabilecekleri şeyler bulunduğunu hatırlamak, diğer eğitimcilerle işbirliği ve dayanışma ağlarına dahil olmak eğitimcileri güçlendirecektir.

Bu rehberde hem bu konuya ilişkin temel bilgiler, hem de bu konuda öğretmenlere, yöneticilere, velilere ve öğrencilere yönelik uygulayabileceğimiz etkinlikler yer alıyor. Sizleri bu etkinlikleri

uygulayarak farkındalığı yaygınlaştırmaya ve ÇYEZE ile mücadeleyi büyütmeye, bunun için paydaşlarla işbirlikleri ve destek ağları kurmaya davet ediyoruz. Bu süreçte hepimizin katkıları, görüşleri ve deneyimleri ayrı ayrı değerli ve güçlendirici olacaktır. Çocukların haklarını hayata geçirme konusunda birbirimizden güç alabilir ve eğitimciler olarak bu yönde önemli dönüşümlere aracı olabiliriz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

REHBER
HAKKINDA

ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLER
(ÇYEZE)

ÇYEZE'YE YÖNELİK
MÜDAHALE VE KORUMA
SÜREÇLERİNDE
ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

ÇYEZE'Yİ
ÖNLEME VE
MÜDAHALEYE YÖNELİK
UYGULAMALAR

SONSÖZ

FAYDALI
KAYNAKLAR

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

07 FAYDALI KAYNAKLAR

öğretmen
ağı

70 FAYDALI KAYNAKLAR

FAYDALI KAYNAKLAR

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (2021). Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması, <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/ceze-raporpdf.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2020). Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_cyeze_sagliksonuclariraporu_turkce.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2020). Türkiye'de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler 1993-2018 - Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Veri Analizi, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/turkce_web_son_pdf.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2020). Türkiye'deki Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik Çalışmalarına Genel Bakış Materyal Analiz Raporu, <https://www.cocukyastaevliligeson.org/downloads/materyalanaliz.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2021a). Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi - Temel Bilgiler, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_temelbilgilerrehber.O2.O7.21.rev1_.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2021b). Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi - Hukuki Bilgiler Rehberi, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_hukukibilgilerrehber.O2.O7.21.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNWOMEN (2021). Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklere İlişkin Erkek Algısı Araştırma Raporu, https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20OECA/Attachments/Publications/2021/3/Report%20on%20Reserach%20of%20Male%20Perception%20on_CEFM_BASKI-min.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

REHBER
HAKKINDA

ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLER
(ÇYEZE)

ÇYEZE'YE YÖNELİK
MÜDAHALE VE KORUMA
SÜREÇLERİNDE
ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

ÇYEZE'Yİ
ÖNLEME VE
MÜDAHALEYE YÖNELİK
UYGULAMALAR

SONSÖZ

FAYDALI
KAYNAKLAR

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

08 SÖZLÜK

öğretmen
ağı

72 SÖZLÜK

SÖZLÜK

Bildirim yükümlülüğü: İstismara ilişkin suç şüphesinin kamu görevlileri tarafından adli makamlar veya sosyal hizmetlerle paylaşılma yükümlülüğüdür.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS): Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletlerin 44. Genel Kurulu'nda oy birliği ile kabul edildi. İlk gününde 61 devlet tarafından imzalanmıştır, Türkiye Sözleşme'yi ilk imzalayan ülkeler arasındadır. Sözleşme, bugün Amerika Birleşik Devletleri hariç tüm ülkeler tarafından onaylanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Sözleşme'yi imzalamış olmakla birlikte henüz merkezi karar organı olan Kongre'de onaylamamıştır. Dolayısıyla Sözleşme'yle belgelenen çocuk hakları standartları tüm dünyada evrensel düzeyde kabul görmüştür.

Cinsel istismar: Psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğun, bir yetişkin tarafından zorlanarak, mecbur bırakılarak, ikna edilerek veya kandırılarak cinsel uyarılma amacıyla kullanılmasıdır (WHO, 2006b).

Çocuk ihmali: Ebeveynin veya bakım verenin sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam koşulları sunmak bakımından çocuğun gelişimini ve refahını sağlamada yetersiz kalmasıdır (WHO, 2006b).

Çocuğun istismarı ve ihmali: Çocuğa kötü muamele, 18 yaş altı çocuklara uygulanan istismar ve ihmaldir. Çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişimine veya onuruna yönelik sorumluluk, güven veya güç ilişkisi kullanılarak fiili veya potansiyel zararlar sonuçlanan her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali ve ticari veya diğer sömürü biçimlerini içerir (WHO, 2022).

Çocuk yaşta evlilik: Taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu evliliği ifade eder. Bu evliliğin yasal olarak mümkün olması veya resmi nikâh ile gerçekleşmesinin bir önemi olmadığı gibi, çocuk yaşta evlilikler söz konusu olduğunda çocuğun istek veya rızasından da bahsedilemez [ICC'den (2019) aktaran UNFPA (2021a)].

Duygusal istismar: Duygusal ve ruhsal istismar ebeveynin veya bakım verenin gelişimsel olarak çocuğa uygun ve destekleyici bir ortam sağlamada yetersiz kalmasıdır. Küçümseme, suçlama, tehdit etme, korkutma, ayrımcılık, alay etme veya diğer fiziksel olmayan reddetme veya düşmanca muamele biçimleri buna dahildir (WHO, 2006b).

Ekonomik istismar: Çocuğun maddi gelir kaynağı olarak görülmesi, çocuğu kullanarak maddi kazanç elde etme durumudur.

Erken evlilik: Henüz evliliğin getireceği sorumlulukları üstlenebilecek gelişim düzeyinde olmayan kişilerin evliliklerini ifade eder. BM belgelerinde, "Çocuk yaşta evlilik dahil erken evlilikler" demek suretiyle, erken evliliğin çocuk yaşta evlilikten ibaret olmadığına dikkat çekilmektedir [66/140 sayılı BMGK'den aktaran UNFPA (2021a)].

Fiziksel istismar: Çocuğun sağlığına, yaşamına veya gelişimine ya da insanlık onuruna zarar verecek veya zarar verme ihtimali

bulunacak şekilde çocuğa karşı kasıtlı fiziksel güç kullanılmasıdır. Buna vurmak, dövmek, tekmelemek, sarsmak, ısırma, boğmak, haşlamak, yakmak, zehirlemek ve boğmak da dahildir (WHO, 2006b).

İnsan ticareti: Bireyin kuvvet kullanılarak veya kullanma ile tehdit edilerek zorlama, kaçırma, aldatma ve hile ile alıkonulması ve ekonomik olarak istismarıdır.

Rızanın inşası: Yetişkinlerin çeyiz, gelinlik gibi çeşitli cezbedici hediye veya sözlerle evliliği çocuk için özenilecek hâle getirmesi ve çocuğu bunu istemesi yönünde manipüle ederek etkilemesidir.

Tam ve özgür irade: Evlilik, evlenecek kişilerin bu akdi gerçekleştirme konusunda beyan edecekleri tam ve özgür iradeleri ile kurulur. Tam ve özgür irade, evlilik akdinin kurulması için evlilik sözleşmesinin temel şartıdır.

Zorla evlilik: İki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik türüdür [OHCHR'den (n.d.) aktaran UNFPA (2021a)].

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

REHBER
HAKKINDA

ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLER
(ÇYEZE)

ÇYEZE'YE YÖNELİK
MÜDAHALE VE KORUMA
SÜREÇLERİNDE
ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

ÇYEZE'Yİ
ÖNLEME VE
MÜDAHALEYE YÖNELİK
UYGULAMALAR

SONSÖZ

FAYDALI
KAYNAKLAR

SÖZLÜK

KAYNAKÇA

09 KAYNAKÇA

öğretmen
ağı

74 KAYNAKÇA

KAYNAKÇA

ASHB (2014). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması, https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20-%20raporlar/Aile%20i%C3%A7i%20%C5%9Eiddet%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20-%202014_AiSA_Anarapor.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

ASHB (2016). Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

ASHB (2015). Türkiye'de Evlilik Tercihleri. Erişim adresi: <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tu-rkiyede-evlilik-tercihleri-aras-tirmasi-2015.pdf> (Erişim tarihi: 06.06.2024)

Atila Demir, S. (2022). "Çocukluğun Sosyolojik Serüveni ve Toplumsal Kabulü". *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (AKSOS), (11), 53-72, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2369562> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

BM, Çocuk Haklarına dair Sözleşme, <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

BM, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

BMGK (66/140). Kız Çocukları, <https://undocs.org/en/%20A/RES/66/140> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Boran P., Gökçay G., Devicioğlu E., Eren T. (2013). "Çocuk Gelinler". *Marmara Medical Journal*, 26(2), 58-62.

Deniz, Ş. N. (2021). "Dünyadaki ve Hindu Toplumundaki Çocuk Evliliklerine dair Bir İnceleme", *Edebali İslamiyat Dergisi*, 5(1), 27-45, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/edid/issue/62589/894017> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Dernekler Kanunu (2004). T.C. Resmi Gazete (25649, 23 Kasım 2004).

Eyüboğlu, D. ve Eyüboğlu, M. (2018). "Küçük Yaşta Evlendirilmek İstenen Çocuklarda Psikiyatrik

Bozukluklar ve Sosyodemografik Özellikler". *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(2), 122-129.

Gül, M. (2022). "Göç Sürecinde Erken Yaşta Evlilikleri Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocuklar Özelinde Düşünmek", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (49), 573-588, <https://doi.org/10.30794/pausbed.893915> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

HÜNEE [Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü]. (2019). 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye. https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20-%20raporlar/2018%20TNSA/2018_TNSA_SR_compressed.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Havle Kadın Derneği. (2021). Türkiye'de Erken Yaşta Evlilik Tecrübeleri ve Algıları. Erişim adresi: https://www.havlekadin.com/wp-content/uploads/2021/09/ERKENEVLİLİKLER_TR_web.pdf

Hümanist Büro. (n.d.). Okul çocuğu nasıl korur? Öğretmenler İçin Video. Hümanist Büro. <https://humanistburo.org/tr/okulcocugukorur>

ICC (2019). Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması İçin Terimler ve Kavramlar Kılavuzu

Koroğlu, A. D. (2014). En Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Erken Yaşta Evliliklerle Mücadele ve Türkiye Uygulamaları, <https://www.aile.gov.tr/media/2510/aslihandogankoroglu.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Lal, B. S. (Nisan 2015). "Child Marriage in India: Factors and Problems". *International Journal Of Science And Research (IJSR)*, 4(4), 2993-2998.

Lundy, L. "İfade Hakkı Yeterli Değil: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 12. Maddenin Kavramsallaştırılması", *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 87-106, <https://doi.org/10.1080/O1411920701657033> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

OHCHR (n.d.). *Child and Forced Marriage, Including in Humanitarian Settings*, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ChildMarriage.aspx> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Özcebe, H. ve Biçer, B. K. (2019). "Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler", *Türk Pediatri Arşivi*, 48(2), 86-93, <https://doi.org/10.4274/tpa.1907> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (2021). *Türkiye Çocuk Evlilikleri Raporu 2020*, <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1647/Çocuk%20Evlilikleri%20Raporu%20-%2020-04-2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

TÜİK (2023). *İstatistiklerle Çocuk 2022*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2022-49674> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Türk Medeni Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/lcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

The UN Joint Programme for the Prevention of Child (2018). *Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler Sözlükçesi Inception Report*.

The UN Joint Programme for the Prevention of Child (2020). *Early and Forced Marriage in Turkey*.

UNFPA (2020). *Türkiye'de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler 1993-2018 - Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Veri Analizi*, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/turkce_web_son_pdf.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2021a). *Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi - Temel Bilgiler*, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_temelbilgilerrehber.02.07.21.rev1_.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2021b). *Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi - Hukuki Bilgiler Rehberi*, https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_hukukibilgilerrehber.02.07.21.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNFPA (2022) Erken yaşta evliliklerle var gücümle mücadele edeceğim. UNFPA Haber. Erişim Adresi: <https://turkiye.unfpa.org/tr/news/erken-ya%C5%9Fta-evliliklerle-var-g%C3%BCc%C3%BCmle-m%C3%BCcadele-edece%C4%9Fim>

UNICEF (2010). *Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması - Özet Raporu 2010*, <https://www.unicef.org/turkiye/media/5221/file/%20T%C3%9CRK%C4%BOYE'DE%20%C3%87OCUK%20%C4%BOST%C4%BOSMARI%20VE%20>

[A%C4%BOLE%20%C4%BO%C3%87%C4%BO%20%C5%9E%C4%BODDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20%C3%96zet%20Raporu%202010.pdf](https://www.unicef.org/turkiye/media/5221/file/%20T%C3%9E%C4%BODDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20%C3%96zet%20Raporu%202010.pdf) (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNICEF (2012). *Progress for Children: A Report Card on Adolescents*, <https://www.unicef.org/reports/progress-children-no-10> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNICEF (2013). *Ending Child Marriages: Progress and Prospects*, https://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNICEF (2018a). *Child Marriages: Last Trends and Future Prospects*, [https://www.unicef.org/protection/files/Child_Marriage_data_brief_20June\(3\).pdf](https://www.unicef.org/protection/files/Child_Marriage_data_brief_20June(3).pdf) (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNICEF (2018b) A Profile of Child Marriage in the Middle East And North Africa. <https://www.unicef.org/mena/reports/profile-child-marriage> (Erişim tarihi: 06.06.2024)

Ending child marriages: Progress and Prospects, UNICEF, 2013. <https://data.unicef.org/resources/ending-child-marriage-progress-and-prospects/> (Erişim tarihi: 06.06.2024)

UNICEF (2019) Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Özet Poster

UNICEF global databases (2019) (Based on DHS, MICS and other national surveys, 2007-2017.)

<https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/> (Erişim tarihi: 06.06.2024)

UNICEF (2022a). *For Every Child, Every Opportunity*, <https://www.unicef.org/media/141001/file/UNICEF%20Annual%20Report%202022%20EN.pdf> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNICEF (2022b). *Global Databases 2019*, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

UNICEF (2023). *Is an End to Child Marriage within Reach?*, <https://data.unicef.org/resources/is-an-end-to-child-marriage-within-reach/> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

WHO (2006a). *Pregnant Adolescents: Delivering on Global Promises of Hope*, <https://www.who.int/publications/i/item/9241593784> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

WHO (2006b). *Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence*, https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim tarihi: 23.02.2024)

WHO (2022). *Child Maltreatment*, <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/> (Erişim tarihi: 23.02.2024)

